

תשובה

קל ופשוט

להיפטר מכל העונות ברגע אחד

ניתן להשיג
את הספר דברי חזוק והדרכה
ואת החוברות בכתובות דלהלן

זכרון יעקב : רח' הזית 2 משפ' גריינימן
בני ברק : רח' חידושי הרי"מ 3 קומה ב'
ירושלים : בטל' 0533-14-7720

לכתובות נוספות : ניתן לשמוע בתא קולי 05832-19-695

052-718-3997

תוכן ענינים

- א באופן כללי.....**
- יום המשפט הגדול – והכל מתנהל כרגיל / ההכרעה בראש השנה – לנצח נצחים / התשובה, כח מיוחד לתקן הכל / אנחה כל דהו, בונה את העולם / הקדוש ברוך הוא אוהבנו ומצפה מתי יוכל להיטיב לנו / סיכום הדברים / עיקר התשובה למעשה
- ב ההכרח לעשות תשובה.....**
- חומרת הנמנע מן התשובה יותר מן החוטא / השלוח מפקד הדין באה מריחוק ולא מגדלות / לבנות את העבודה על הבנה ולא על חרדה / הפליאה עצומה על התנהגותינו שהיא סותרת לאמונתינו / בהסכמה אחת כבר טיהרנו את עצמינו / תשובה מעוון ביטול תורה
- ג מעלת התשובה.....**
- כחה של תשובה – לבטל כל גזירה / עיקר הכפרה כדי שנוכל ליטרה ולידבק בד'
- ד להאמין בכח התשובה.....**
- התשובה בונה הכל / דרך תשובה / אם היינו בוטחים בתשובה, היינו מודקדים יותר / נתגלגלו חטאים לגדולים כדי ללמוד על התשובה / להתחזק בידיעת כח התשובה / הרגשת ריחוק לאחר שחזור בתשובה פגיעה בכבוד שמים / להתבונן באהבת השם יתברך / בכל מצב ניתן להגיע למצב של לפני החטא / ביד כולנו לתקן הכל / ידיעת כח התשובה / היצר מגדיל ענין התשובה שהיא צריכה עבודה גדולה
- ה התפילה לתשובה.....**
- התפילה לתשובה – יותר מכל הבקשות / התשובה שעל ידי התפילה היא בכלל "שובו אלי" / גם במצב של "מאוס מאסתנו" יש לבקש "חדש ימינו קדם"

- ו** ..... **להתבונן בדרכיו ועניניו** ..... **לב**
התשובה – להשיב ליבו אל דרכיו ועניניו / התשובה צריכה חיפוש וחקירה / היצר הרע מצדיק את הנהגת האדם, וצריך חקירה וחיפוש לתשובה / ידיעת הטעויות שטועה בהם – מועיקר התשובה / נחפשה דרכינו ונחקורה / לחפש ולחקור את הטעויות שמחממת העצלות / סיכום הדברים
- ז** ..... **היצר מושך את האדם נגד הבנתו ורצונו** ..... **לח**
המוסר הטוב ביותר הוא הלימוד ממעשי עצמו / אין קושיות של "סתירה" בטענות היצר / סיכום הדברים / היצר מרמה את האדם
- ח** ..... **מעלת מקצת תשובה** ..... **מז**
יפה "שעה אחת" של תשובה / מעלתה של נמיה קטנה של תשובה / להעריך כל עבירה ששב ממנה / כל רצון של אדם להשתנות זה תשובה
- ט** ..... **מהי עיקר התשובה** ..... **נ**
כמה התשובה דבר קל ופשוט / להתבונן / הגדר הראשון לתשובה – מה שאפשר להוסיף בלימוד התורה / עסק התורה מכפר על הכל / עיקר התשובה החלטה לעתיד
- י** ..... **עניני תשובה למעשה** ..... **נז**
לחלק בין תשובת ה"פשעים" לתשובת ה"חטאים" / להזדרז להפטר מהעבירות שחרטנו עליהם מושלמת / לפרק החטא לחלקים / מדרגות רבות לתשובה / סיכום הדברים – סידור עניני התשובה / על כל אחד לגדור עצמו לפי תכונתו / לקבל גדרים קטנים כל אחד לפי ענינו / לקבל קבלות לפי תכונתו / לחזור בתשובה בדברים מוגדרים / גדרים שונים – כיצד לגדור עצמו מדיבורים וקנאה ועוד / חיזוק ברציפות הלימוד / העיקר – קבלה לעתיד / דוגמא להרגל טוב – הימנעות מפלאפון / התמדה / דברים בטלים / סיכום הדברים
- יא** ..... **כיצד לינצל בעתיד** ..... **סח**
כיצד מקבלים סיעתא דשמיא לינצל מעבירה / עצה טובה מיד כשנכשל להתבונן כיצד להנצל בעתיד

- יב** ..... **לחדד את מטרותנו בעולם** ..... **ע**
- כל רגע שעובר, יורד מחשבון החיים / השאננות אינה מובנת בלי יצר הרע /
 בהתבוננות על חיי נצח, אין דקה מיותרת / אין טעם להמתין עד שיסתדר /
 הובטחנו שנוכל למושול ביצר הרע / היצר הרע מראה לאדם כאילו יש לו כח יותר
 ממונו
- יג** ..... **התבוננות במעשה התשובה** ..... **עז**
- כיצד עושים נחת רוח / להתבונן על זמנים שאינם מנוצלים
- יד** ..... **לחדד את ההבנה** ..... **פא**
- "להרגיש" את הדין / עיקר דאגתנו לעולם הבא / בקלות אפשר לחסוך הרבה
 מאוד / סיכום הדברים / לימוד התורה הוא יסוד הכל
- טו** ..... **יפה שעה אחת של תשובה** ..... **צג**

א באופן כללי

יום המשפט הגדול – והכל מתנהל כרגיל

ראש השנה הוא כידוע יום דין על כל הבריאה כולה, וזהו אחד מן הדברים הממחישים ביותר את הסתר הפנים שבבריאה, מחד גיסא כל העולם כולו מלא חיל ורעדה, כל העולם כחוזר לתחילתו, הבריאה מתחילה מחדש, יש משפט על כל הברואים! ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה לאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקד על צבא מרום בדין, ומאידך, בעולמינו, הכל מתנהל ללא שום שינוי, יום ככל הימים, לא ניכר כלום מן התהפוכות העוברות על הבריאה ביום זה, שום פרט בבריאה אינו משתנה מחדת הדין. - מלבד ה"אות בשמים" שהזכיר הרמב"ן בדרשה לראש השנה שהחודש הזה מזלו מאזניים להגיד כי בו פלס ומאזני משפט לד'.

ולא זו בלבד, אלא גם בתורה לא נזכר כלום מענין הדין בראש השנה, מלבד שהוא "יום תרועה" ו"זכרון תרועה", לא נתבאר למה לעשות תרועה ביום הזה, וכן לא נתפרש למה היום הזה הוא יום מקרא קודש, כמו שנתפרש בכל המועדים, - הכל נסתר.

ואמנם כתב הרמב"ן שהדברים מבוארים בדרך רמז, מכך שראש השנה הוא בתחילת החודש שחל בו יום הכיפורים, וכן מלשון "זכרון" תרועה, שלשון זכרון נזכר במקראות לענין משפט, ועוד כתב הרמב"ן שעל פי הנסתר הכל מפורש בפסוקים וכמו שביאר שם, וז"ל "והנה נתנה לנו התורה הענין הזה ברמז, והיה נודע בישראל מפי נביאים ואבות קדושים עד משה רבינו, ועדיין הוא בידינו קבלה ומפורשים בתלמוד, ומי שזכה להיות מקובל בסתרי התורה יראה הענין יותר מפורש בכתוב ולשון התורה יותר מבואר בו כו' ", עיי"ש.

כל הבריאה כולה חוזרת לתחילתה בראש השנה, וזהו דוגמא כיצד מתנהל העולם בהסתר, הנה במציאות יש היום דין על כל אחד ואחד לנצח נצחים! ואיננו רואים כלום...

ההכרעה בראש השנה – לנצח נצחים

בראש השנה דנים בכל שנה ושנה מחדש על כל השנה, והנה דנו הראשונים והאחרונים ז"ל האם ראש השנה הוא יום דין רק על ענייני העולם הזה או גם על ענייני העולם הבא, אבל הדבר ברור שגם אם הוא יום דין רק על חיי העולם הזה, מכל מקום ראש השנה הזה לפעמים מכריע את כל הנצח נצחים של האדם, יש הרבה עניינים המתגלגלים מכח ההכרעה על חיי העולם הזה בשנה הזו, לאחר שאדם נמצא במצב טוב מתגלגלים מכך מעלות טובות, ומוסיף והולך והכל מתגלגל לטובה, וכיוצא בזה ח"ו להיפך, וכדי לשנות את המצב צריך הרבה יותר זכויות, וכמו שאמרו בבא בתרא י"ב ב' פל המריעין לו - לא במהרה מטיבין לו, וכל המטיבין לו - לא במהרה מריעין לו. ואמנם בראש השנה הבא הכל מתחיל שוב מחדש, אבל בשביל לשנות דברים קיימים צריך מהפיכה גדולה הרבה יותר.

יש להתכונן לקראת ימי הדין היות והם גורליים ומכריעים על כל עתידו בזה ובבא.

וכל זה היה נכון מאז ומעולם, על אחת כמה וכמה בזמנינו שאנו ממש קרובים לגאולה השלימה, ואנו יודעים שבקרוב מאוד יבא משיח צדקינו, וכמו שהפחץ חיים היה מזהיר ומזכיר דברי הנביא "ופתאום יבא" לא יהיו אזהרות והקדמות לפני שיבא, וכן יש מהגר"ח מולאזין תיאור כיצד יראו הדברים כשפתאום יבא.

הגאולה עומדת אחר כתלינו, ומי שיזכה לתקן את עצמו לפני התגלות מלכותו יתברך, הרי יזכה בזה לנצח נצחים, להיות במעלה גדולה יותר.

וז"ל הרב זללה"ה (ח"א פ"א מכתב כ') "וכמדומה שהימים ימי ערב יום שכולו שבת, וקרובה גאולתנו, ולב מי לא יחיל להוסיף בקדושה וטהרה באופן נמרץ לפני בוא יום... הגדול והנורא"¹.

¹ ובשבת קנ"ג א' אמר רבן יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה, ולא קבע להם זמן, פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך, אמרו כלום חסר לבית המלך, טיפשיין שבהן הלכו למלאכתן, אמרו כלום יש סעודה בלא טורח, בפתאום ביקש המלך את עבדיו, פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטין, והטיפשיים נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין, שמח המלך לקראת פיקחים, וכעס לקראת טיפשיים, אמר הללו שקישטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו, הללו שלא קישטו עצמן לסעודה יעמדו ויראו, חתנו של רבי מאיר משום רבי מאיר אמר אף הן נראין כמשמשין, אלא, אלו ואלו

התשובה, כח מיוחד לתקן הכל

והנה קודם שנברא העולם ובכדי שהעולם יוכל להתקיים הקדוש ברוך הוא ברא בבריאה מיוחדת את התשובה, וכמבואר פסחים נ"ד א', ולכאורה הדבר צריך ביאור, מה שייך כאן בריאה מיוחדת, ולמה היה צריך קודם שנברא העולם, והרי הקדוש ברוך הוא רחום וחנון טוב ומטיב, וכשם שבבשר ודם שייך ענין של מחילה ופיוס בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה...

והתשובה היא שמכיון שהקלקול על העבירות הוא קלקול במציאות, וכמו שיתבאר, לא שייך כאן ענין של מחילה, וברחמים גדולים ברא הקדוש ברוך הוא כח מיוחד ומיוחד לתקן את כל אשר פגמו, משל למה הדבר דומה לאדם ששבר לחבירו את ביתו, הרי גם אם ימחול לו חבירו על הצער הרי הבית ישאר שבור, ואילו על ידי התשובה הכל נבנה מחדש.

לאחר שנברא העולם, הרי העבירות והמצוות הם מציאות קיימת, אסתכל באוריתא וברא עלמא, כל העולמות נבראו בהתאם למצוות ולעבירות, המצוה בונה עולמות במציאות, והעבירה מחריבה, מי שרצה לעשות עבירה וניסה הרבה מאוד ולא הצליח, הוא ניצל מלהחריב העולם, ומי שרצה לעשות מצוה ולא הצליח הוא לא זכה לבנות, ומי שנזהר שלא לעשות עבירה ונכשל בשוגג, הוא עשה חורבן בשוגג.

למשל, אדם שרצה להרוג את חבירו, וניסה בכל טעדי שבעולם ולא הצליח, ולעומתו חבירו נשמת הגרזן מידו והרג בשוגג, הרי הרוצח הוא זה שהרג בשוגג... אמנם רוצח בשוגג - אבל "רוצח", ולעומתו חבירו, אמנם בתכונתו ומידותיו הוא יותר גרוע, אבל הוא ניצל מלהיות רוצח, העולם נברא עם מציאות של מצוות ועבירות, והעושה מצוות נעשה ראוי לידבק בשכינה, והעושה עבירות יש לו עונש קיים.

העונשים על העבירות הם במציאות החרבת העולמות, וכמו שהאריך הגר"ח מואלזין².

יושבין, הללו אוכלין, והללו רעבין, הללו שותין והללו צמאים, שנאמר כה אמר ד' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו הנה עבדי ירונו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב, ע"כ.

² הובא להלן חלק ד'.

א"ה, עוד נתבאר בזה במקו"א: הגר"ח מואלזין מסביר מה שכתוב כל האומר הקדוש ברוך הוא ותרו יותרו חיי, והרי זה מדה טובה, והקדוש ברוך הוא רב חסד, ומה כל כך גרוע לומר שהוא ותרו.

וכן במצוות הכל לפי המעשים, התיקון הוא במציאות, ועל ידי המצוות האדם נעשה יותר קדוש במציאות, וכדכתיב לַמַּעַן תִּזְכְּרוּ... וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לַא'... ובתפילה קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ.

ואמנם אין המצוות דומות לעבירות, המצוות הם מציאות קבועה יותר, שלא שיך להפסידה, ואילו העבירות אפשר לתקן על ידי תשובה או יסורים, [ובתומר דבורה כתוב שחסד גדול הוא שהקדוש ברוך הוא לא לקח המצוות תמורת העבירות, כי אז היו ח"ו נשאים בלא שום מצוה, אלא ברא שלעבירות יש תיקון, יכולים הם לימחק, והמצוות נשארים לעולם³].

והוא מסביר שהקדוש ברוך הוא ברא עולם שהוא מעניש את האדם על החטאים לא בגלל שהוא לא מוותר לו, רק שאסתכל באורייתא וברא עלמא, המצוות בונים את העולם והעבירות מחריבים את העולם.

בן אדם שעשה עבירה חוץ מזה שהוא ברא מלאך רע שרוצה להעניש אותו וזה התיקון של המלאך, כמו שמבואר, הוא החריב עולמות וחורבן שיהודי עושה הוא הרבה יותר גדול, הגר"ח מולאזין אומר שכשטיטוס נכנס לקדוש הקדשים הוא לא גסם בעולמות כלום, וכשיהודי עושה דבר קטן הוא מחריב עולמות.

הקדוש ברוך הוא נתן תורה ומצוות והא גילה לנו איך הוא ברא את העולם, בראתי עולם שזה מקיים אותו וזה מחריב אותו, אם אתם רוצים להגיע לתכלית תעשו מצוות, זה יבנה את העולם ויתקן אותו ויגיע לשלמותו, והעבירות יחריבו אותו, אדם עשה עבירה, במציאות הוא החריב את מה שהוא החריב, בנפש ובעולמות, ולא שיך כאן ענין של ויתור, המצוות הם מציאות והעבירות הם מציאות.

ועל כן לא שיך לומר כאן ותרן, לא מתאים על זה ותרן, ויתור לא בונה עולמות, הוא רק יכול לא להעניש, אבל המציאות שאדם קלקל זו מציאות, ולא שיך על זה ויתורים.

כתוב והאלוקים עשה שירא מלפניו, אם לא יהיה עונשים לא יהיה יראת שמים, לכן הוא ברא את מידת הדין כדי שיהיה יראת שמים.

והגר"ח מולאזין מבאר בשם הזהור שהקדוש ברוך הוא ברא כח עליון שנקרא תשובה, לפני העולם, בבריאת העולם הוא ברא שמצוות בונים אותו ועבירות מחריבים אותו, זה המציאות של העולם, הוא גילה כך בראתי את העולם.

ולכן הוא ברא תשובה שהיא כח עליון שיהיה כח שיתקן ויבנה, לכן היתה צריכה תשובה ליברא לפני העולם, כי צריך יותר כח מהעולם.

אנחנו לא מבינים בזה, מספיק לנו המילים שאנחנו שומעים, וכמו שרואים אדם הראשון פגש את קין, והוא אמר עשיתי תשובה, והוא אומר לו לא ידעתי שיש כזה דבר, הוא התחיל לטפח בראשו.

³ הדבר מבואר ברמב"ן, והאריך בזה בספר תומר דבורה שהקדוש ברוך הוא לא לוקח מצוות תמורת עבירות, אלא על עבירות מקבלים עונש והמצוות נשאר.

הרמב"ן כתב וז"ל "ולא יקח שוחד מיד אדם ופירושו בשוחד שאפילו חסיד גמור שיעבור עבירה לא יקח ממנו מצוה ממצוותיו בשוחד לכפר לו אבל יענישוהו על חטאיו ויגמול לו כשל טובותם".

העבירות יוצרים במציאות מחיצה בינינו לבין הקדוש ברוך הוא, וכמ"ש ישעיה נ"ט "הן לא קצרה יד ד' מהושיע ולא כבדה אָזְנוֹ מְשֻׁמוֹעַ. כִּי אִם עֲנֹתֶיכֶם הָיוּ מִבְּדָלִים בֵּינֵכֶם לְבִינֵי אֵל - לְהִיכֶם וְחֲטֹאוֹתֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָּנִים מִכֶּם מְשֻׁמוֹעַ"⁴.

והקדוש ברוך הוא אוהבנו ורוצה לעזור לנו, אבל אין זה מתאים לבריאה, כי לפי הבריאה יש כאן קלקול, יש כאן עונש, לכן הוא ברא כח מיוחד של תשובה, כח שבונה ומשנה סדרי העולם, כח הבונה ומתקן הדברים משרשם [וכמו שאר דברים שנבראו

ובספר תומר דבורה כתב "המצוה היא כפורחת עלתה ניצה, ובוקעת ועולה עד אין תכלית לכנוס לפניו יתברך, אמנם העוונות אין להם כניסה שם חס ושלוש, אלא כובשים שלא יכנסו, כדכתיב לא יגורך רע, לא יגור במגורך רע, אם כן אין העון נכנס פנימה ומטעם זה שחר מצוה בההיא עלמא ליכא, מפני שהמצוה היא לפניו יתברך והיאך יתן לו ממה שלפניו, שחר רוחני בעולם גשמי, והרי כל העולם אינו כדאי למצוה אחת, ולקורת רוח אשר לפניו, ומטעם זה לא יקח שוחד של מצוות, המשל בזה, **אין הקדוש ברוך הוא אומר "עשה ארבעים מצוות ועשר עבירות נשארו שלושים מצוות וילכו עשר בעשר"**, חס ושלוש, אלא אפילו צדיק גמור ועשה עבירה אחת דומה לפניו כאילו שרף את התורה, עד שירצה חובו ואחר כך יקבל שכר כל מצוותיו, וזה חסד גדול שעושה הקדוש ברוך הוא עם הצדיקים, שאינו מנכה מן המצוות, מפני שהמצוות חשובות מאד ומתעלות עד לפניו יתברך, והיאך ינכה מהן בשביל העבירות, כי שכר העבירה הוא מחלק בגיהנם הנבזה, והמצוות שכרן מהנכבד בזיו השכינה".

על כל אדם לדעת שאם הוא תפס רגע אחד ולמד זה לא ימחק, והוא ישר לחיי העולם, וגם אם הוא יעשה עבירות אמנם יקבל עונש, אבל המצוות נשארים והעבירות בחשבון.

אין מושג של "בין כה וכה", אדם צריך להפנים לעצמו, שאם בתוך כל הבטלה שלו הוא למד חמש דקות זה ישר לו, הוא יקבל עונש על כל היום אבל החמש דקות האלו ישארו לעולם.

⁴ בברכת אהבת רבה... לשמור ולעשות ולקיים... העיר הרב זללה"ה דלשמור היינו מצוות לא תעשה, ולעשות היינו מצוות עשה, אבל לקיים לכאורה היינו בכלל לשמור ולעשות, ויישב בב' פירושים, א' דלקיים היינו לגרום שתקיים התורה וכמש"פ הרמב"ן על הפסוק ארור אשר לא יקים את דברי התורה, ב' דלשמור ולעשות היינו שלא נעבור על דברי תורה, אבל עדיין צריך סייעתא דשמיא שבאמת נזכה שיתקיימו דברי התורה, למשל מי שלא בדק תפיליו כפי הדין שתפילין אי"צ בדיקה, אבל באמת הם נפסלו, דנמצא שלא עבר על המצוות, אבל נכשל בברכה לבטלה ולא קיים מצוות תפילין, וכן הנותן צדקה למי שאינו ראוי, הוא אמנם שמר ועשה, אבל לא זכה לקיים, כמבואר ב"ק ט"ז ב' שביקש ירמיהו הנביא מהקדוש ברוך הוא על אנשי ענותות שאף בשעה שעושים צדקה הכשילים בבני אדם שאינם מהוגנים כדי שלא יהיה להם שכר גמור של צדקה, - בשביל לזכות שיתקיימו המצוות כפי שראוי צריך להקדים לזה תפילה.

ובגמרא אשכחן בכמה מקומות שנתגלגלו לפעמים דברים שאינם רצויים על ידי אנשים שהתכוונו רק לטובה, עי' סנהדרין ק"ג ב' א"ר יוחנן משום רבי יוסי בן קסמא גדולה לגימה שהרחיקה שתי משפחות מישראל כו', ורבי יוחנן ידיה אמר מרחקת את הקרובים ומקרבת את הרחוקים ומעלמת עינים מן הרשעים ומשרה שכינה על נביאי הבעל ושגגתו עולה זדון כו', ושגגתה עולה זדון דאמר רב יהודה אמר רב אלמלי הלווהו יהונתן לדוד שתי ככרות לחם לא נהרגה נוב עיר הכהנים ולא נטרד דואג האדמי ולא נהרג שאול ושלושת בניו, - וכי יש צד שיונתן לא רצה לתת לגימה לדוד, אלא שמרוב שהיה נלחם להצלתו כמבואר בפסוקים כל הענין, לא זכר להאכילו, וכן בכל דבר צריך תפילה מיוחדת לסייעתא דשמיא, ושלא יצא ח"ו מכשול מתחת ידיו.

קודם שנברא העולם או בבין השמשות, כמטה של משה, שהוא כח מיוחד לשנות סדרי בראשית, כך גם תשובה כח מיוחד לשנות את המציאות של העבירות], והדברים מפורשים בספר נפש החיים, עיי"ש.

אנחה כל דהו, בונה את העולם

כל הכח הנפלא והגדול הזה, הבריאה המיוחדת של תשובה, אינה דורשת מעשים גדולים ומהפיכות עצומות, רק החלטה אמיתית פשוטה בונה את הכל, - לכל אחד יש דברים שהוא באמת מתחרט עליהם, אם הוא "קצת" מתעמק ו"מחליט" שהוא מתחרט, הוא כבר בונה את כל מה שקלקל, וכנגד האמת הפשוטה הזו, היצר הרע מכביד את הדבר כאילו יש כאן עבודה קשה, ובלתי אפשרי להשתנות ולהתהפך לאיש אחר, ומייאש את האדם בכך, כדרכו.

אך יש לחדד את הדברים בהסתכלות הנכונה:

"הִיכִי דָמִי בְעַל תְּשׁוּבָה, אִמַּר רַב יְהוּדָה כֹּל שֶׁצָּאָת לִידּוֹ עֲבִירָה פֶּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּפִירֵשׁ הַיְמָנָה" (יומא פ"ו ב'), מי שמקבל על עצמו לא לדבר לשון הרע והגיע לידיו נסיון של דיבור כזה פעם ופעמיים ונזהר ולא דיבר, הוא כבר "בעל תשובה" על לשון הרע, כל כך פשוט! - מי שמקבל על עצמו לא לדבר דברים בטלים באמצע הלימוד, ופעם ופעמיים הוא מתאפק, הוא כבר בעל תשובה.

אחת הטעויות הנפוצות בענין תשובה, היא בהבנת דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ב) "ומהי התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד כו', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם כו'", ולכאורה אין הדבר מצוי כלל שיוכל להעיד יודע תעלומות שלא יחטא עוד, הרי לפעמים כמעט אפשר לומר שיוכל יודע תעלומות להעיד שבודאי ישוב לחטאו ח"ו, אבל להעיד שלעולם לא ישוב וכשל?⁵

⁵ ויתירה מזו מבואר בדברי חז"ל שהחוזר ומתודה על עבירות שכבר התודה עליהם יש בזה קצת חסרון לחד מאן דאמר, וכי אין לו עבירות חדשים שהוא מתודה על העבירות של שנה שעברה?, רואים שכשמתודה ביום הכיפורים יודעים לומר שבמשך השנה הבאה כנראה יהיו לו ח"ו עוד עבירות.

וכבר ביאר הרב זללה"ה את דברי הרמב"ם (מכתבי התעוררות ח"א פ"ד מכתבים ג' ד'), שאין כונת הרמב"ם שתהא כאן "הבטחה" שלא יכשל שוב לעולם ועד, אלא רק להגדיר שאין החרטה כעת "מזוייפת", וכעת הוא בהחלטה כנה ואמיתית ושלמה שלא לשוב לכסלה, היינו שאם ישאר במצב הרוחני הזה שבו הוא עומד כעת, הוא באמת לא יכשל, כי האדם הוא בשר ודם, ויש דברים שמתחדשים עליו.

"יַעֲיֵד עָלָיו יוֹדַע תַּעֲלֻמוֹת" - רצונו לומר יעיד עליו שהוא מדבר ברצינות, זה הכל... וזהו לשון **יודע תעלומות** דהיינו סתרי הלב, ולא אמר יודע עתידות, וכן מבואר במקור שהביא הרמב"ם מן הפסוק ולא נאמר עוד וגו', וכי יש הבטחה בפסוק שבאמת יהא כך שלא יחטאו עוד בעבודה זרה, אלא שלפי מצבם כעת הם בדרגה כזו שלא יחטאו עוד, וכן מקובל ממרן החזון איש זללה"ה "וואס איז תשובה, תשובה איז אקרעכץ" (מהי תשובה, תשובה היא אנחה), שיאנח על מה שעשה, ואמנם יש דרגות בתשובה, ויש שעוונותיו נעשין לו כזכויות, אבל העיקר הפשוט הוא לחזור בו כפשוטו.

והנה רוב הדברים הרעים שאדם עושה הוא נאנח עליהם, וכשמתגבר כמה פעמים לאחר שעושה תשובה הרי זהו עיקר תשובה, - ופה נכנס כל הסוד שנברא קודם בריאת העולם.

בגד שהוא מאוד לא נקי, כדי להוריד ממנו את עיקר המיאוס אפשר בקלות להכניסו במים ולהעביר את עיקר הלכלוך, (אמנם לעולם יש מעלה לטרוח וללבנו ביותר, אבל את העיקר כדי שיקרא בגד נקי אפשר בקלות), כן גם הדברים הגדולים שאדם מתחרט עליהם באמת ומתפטר מהם, יש להתייחס אליהם בהתאם, ולהאמין שהתפטר מהם, וגם מדברים שעדיין לא הגיע לדרגה מושלמת של החלטה שהוא עוזב אותם, גם בזה יש חשיבות גדולה לתשובה, אף כשאינה מושלמת, כי האדם בתוך תוכו הוא באמת מתחרט ורוצה להיות טוב, וכשעומד לפני הקדוש ברוך הוא ואומר לו אני רוצה באמת להיות טוב, תעזור לי להחליט זאת באמת, גם זו דרגה גדולה מאוד של תשובה.

יש ליזהר מהטעיית היצר כאילו תשובה היא דבר גדול, וכשעומדים לומר סליחות, עלינו להרגיש את האמת הפשוטה שאנו באמת רוצים להיות טובים, ושהקדוש ברוך הוא ממתין ומצפה לקריאתנו אליו.

ובגמרא יומא פ"ו הפליגו בגודל ענין התשובה ואמרו גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד ופי' הר"ח שם שאפילו אם עשה עבירות גדולים המגיעים עד כסא הכבוד גם כן התשובה מתקנת אותם.

עוד אמרו שם גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, וגדולה תשובה שמקרבת את הגאולה, וגדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם, וגדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלים לו ולכל העולם.

יש לנו אוצר, מתנה נפלאה! רק תהיה אמיתי.

הקדוש ברוך הוא אוהבנו ומצפה מתי יוכל להיטיב לנו

והנה הקדוש ברוך הוא באהבתו אותנו, אהבה רבה ויתירה, משתוקק שנעשה תשובה כדי שיוכל לתקנינו ולמחול עוונותינו, והקדוש ברוך הוא אומר כמה וכמה פעמים "שׁוּבוּ בְּנִים שׁוֹכְבִּים", והדברים מפורשים בהרבה פסוקים שהקדוש ברוך הוא רוצה לעזרנו אלא שהעוונות מבדילים, ובסנהדרין צ"ז ב' שהקדוש ברוך הוא מחכה לחננו ולגאלנו אלא שמדת הדין מעכבת, היינו שכיין שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם שהעבירות הם מציאות המקלקלת, כביכול אינו יכול להיטיב לנו כשהעבירות מבדילים, והקדוש ברוך הוא מצפה לנו מתי נעשה תשובה כדי שיוכל כבר למחוק את העבירות, ומתי נבקש ממנו שיתן בליבנו לעשות תשובה על אותם דברים שאנו מתקשים להתחרט עליהם כראוי, וכמבואר עבודה זרה ה' א' שבני ישראל נקראו כפויי טובה כשלא ביקשו שהקדוש ברוך הוא יתן בלבבם ליראה אותו, עוד אמרו יומא ל"ט שהבא ליטהר מסייעין אותו, והביאו על זה המשל שכביכול הקדוש ברוך הוא אומר בוא ונתבשם אני ואתה.

ומספרים שמרן החזון איש זללה"ה היה דרכו לפעמים בעשרת ימי תשובה לקרוא נביא ישעיהו, - כשקוראים ומתבוננים בדברי הנבואות רואים עד כמה אהבתו של הקדוש ברוך הוא עצומה לאין שיעור, ועד כמה הוא קרוב כל כך אלינו, וממילא מקבלים את הרגש, כל כך הקדוש ברוך הוא קרוב לנו ורוצה לעזרנו, "תָּנוּ עֵץ לֵא - לָקִים - עַל יִשְׂרָאֵל גָּאֻתוֹ" תעזרו לו לעזור לכם.

וכן בברכת אבות וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה, הקדוש ברוך הוא רוצה לגאול את בני ישראל, אבל אם אין להם זכות ותמה זכות אבות, ולכאורה במציאות אי אפשר לגאול אותם, הקדוש ברוך הוא מקשר את בני ישראל עם שמו, והגאולה היא למען שמו, ועדיין אחרי כל זאת זהו "בְּאַהֲבָה", הקדוש ברוך הוא אוהבנו וגואלנו באהבה, וגילה לנו את הטכסיסים כיצד יוכל לעזרנו, וגם מי שמרגיש שהוא עדיין לא בדרגה של תשובה אמיתית, גם אם הוא מרגיש קצת מזויף, הקדוש ברוך הוא מצפה שיתפלל לפניו, רבונו של עולם אני יודע שאני לא אמיתי, אבל אני מבקש שתעזור לי להיות בדרגה הזו, וסלח לי על מה שעשיתי, ותעזור לי על להבא, - וגם זו דרגה מסויימת של תשובה, ואמרו בגמרא שהפסוק "הִרְחַב פִּיָּךְ וְאַמְלֵאֲהוּ" קאי על רוחניות, לבקש כל העולה על דעתו בענין הרוחניות.

סיכום הדברים

ראש השנה הוא יום דין, והרבה פעמים הדין מכריע לנצח נצחים, ובקלות אפשר להפטר מכל העוונות ולהיות צדיק, והקדוש ברוך הוא אוהבנו ורוצה שנהיה מתוקנים, ומצפה לבקשתנו שיתן בליבנו לעשות תשובה כראוי.

תשובה היא מהשבעה דברים שנבראו קודם שנברא העולם, ויש לעיין מהו הענין המיוחד בתשובה שצריך לבראה קודם העולם, ויישוב הדבר מבואר בנפש החיים זכיון שאסתכל באורייתא וברא עלמא הרי המצוות והעבירות נקבעו במציאות בטבע העולם, ובעשיית מצוה מתוסף קדושה ואור בעולמות, ולהיפך בעבירה מתוסף כח הטומאה וסילוק הקדושה, ונמצא על ידי זה שכמו שבין אדם לחבירו העבירה פועלת מציאות בצער האדם והפסדו, כך במצוות שבין אדם למקום הרי המצוות בעצמן פועלות הבנין או להיפך, וכמו שכשאדם סולח לחבירו לא תוקן על ידי זה ההפסד והצער שנגרם לו, כך בכל המצוות אף אם היה הקדוש ברוך הוא סולח ומוותר לאדם שלא יענש, מכל מקום עדיין החורבנות קיימין.

ולצורך זה ברא הקדוש ברוך הוא תשובה קודם שנברא העולם, והיא כח עליון מעל לסדר הנהגת העולם, ובכח זה אפשר לתקן הקלקולים ולהחזירם כקודם החטא, ויותר מזה שאף יכול להוסיף בהם קדושה יותר ממה שהיה בתחלה, וז"ל הנפש החיים "על

ידי כח התשובה שמגעת עד שרשה העליון עולם התשובה, עלמא דחירו ונהירו דכולה, ומשם מתאצל ונשפע תוספת קדושה עליונה ואור מבהיק להתם ולכלות כל טומאה ולתקן העולמות כמקדם, וביתרון אור חדש מעולם התשובה המופיע עליהם".

עיקר התשובה למעשה

ואיתא בפסיקתא שכל הנביאים קוראין לישראל לתשובה, אבל הושע מלמדם מה יפייסו על עצמם "שובה ישראל עד ד' א' - לקיף כי כשלת בעונך. קחו עמכם דברים ושובו אל ד' אמרו אלי כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו... ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו אשר בך ירחם יתום. מה כתיב בתריה ארפא משובתם אהבם נדבה כי שב אפי מנו.".

הושע לימד את עם ישראל מהי תשובה, רק תאמרו "שלא נאמר עוד..."

ואיתא במדרש ויצא קין מלפני ד', יצא בשמחה, פגע בו אדם הראשון אמר לו מה נעשה בדין, אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו ואמר כך הוא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד ואמר מזמור שיר ליום השבת, הרי שאדם הראשון בעצמו התפלא על גודל כוחה של תשובה, ומה היתה תשובתו של קין, בא בטרונאי, גדול עוני מנשוא, הוא מודה שהוא עשה עון, הוא הסכים שזה היה מעשה לא טוב, ונחשב לו זה כתשובה עיין פדר"א פכ"א.

קין לא נזכר כאחד מגדולי בעלי התשובה, ואדרבה כתוב שבא בטרונאי גדול עוני מנשוא, אלא שסוף סוף תוך כדי הטרונאי הוא מודה שזה עבירה, ועל זה אמר עשיתי תשובה ונתפשרתי, שמבקשים מהאדם רק שירגיש שהוא לא בסדר, וירצה להיות טוב מכאן ולהבא.

רואים מכאן כמה התשובה זה דבר קל ופשוט, האדם אומר חטאתי, והכל נמחק כי באמת רוב העונות של האדם אינן דברים שהוא חי בהם אלא שהוא נכשל במקרה, ובאמת רוצה להיות בסדר, והרי הוא צריך רק להתבונן שזה לא היה בסדר, ושהוא מתכוין להיות בסדר מכאן ולהבא, ועליו להאמין שבזה מתכפר לו הכל, זו תשובה אמיתית ויש הבטחה שמתכפר בתשובה.

ב ההכרח לעשות תשובה

חומרת הנמנע מן התשובה יותר מן החוטא

כתב הרמב"ן בדרשה לראש השנה דכיון שיש אפשרות של תשובה להעביר החטא, הרי זה שנמנע מן התשובה חמור מן החוטא, כי החוטא הכעיס בוראו רגע אחד, והנמנע מן התשובה מחזיק בחטאו כל הזמן, והרי זה כעושה כנגד רצונו כל הזמן.

וזה לשונו "והתשובה חסד גדול על הבריות אבל עונש גדול הוא להם, שבזמן שאדם חוטא לא עבר על רצון בוראו אלא שעה אחת בשעת החטא, וכשהוא עומד במרדו ואינו שב בתשובה נמצא כל ימיו מכעיס לשם, ואינו חושש לעשות רצון בוראו כלל כו', אמר הקדוש ברוך הוא גיליתי לכם דין יום הכיפורים והודעתי לכם שאני מכפר בו על השבים, ופירשתי לכם כל טכסיסין של יום בתענית ובתפלה וקרבנות, ולא חששתם על דברי לשוב כלל, הלא זה מרד גדול הוא, נמצא קירובן של ישראל אצל הקדוש ברוך הוא הוא הגורם להם ריחוק וגלות וכל עונש, וכל שכן הזוכים לישוב לפני הקדוש ברוך הוא בארצו שהם כמו רואי פני המלך, ואם זהירים בכבודו טוב להם ואשריהם, ואם ממרים בו אין לך מרד גדול מזה ואוי להם יותר מכל אדם כו'", עי"ש.

ולמדנו מדברי הרמב"ן שיש להתייחס לכל חטא שאפשר לחזור ממנו כחיוב לעשות מצוה חדשה, וההמנעות מלחזור בתשובה כעבירה חדשה, - מצוות תשובה היא לא רק מצוה לתקן דבר שעבר, שהרי כתב הרמב"ן שהחטא שלא שב ממנו כעומד וחוטא חשיב.

השלוח מפקד הדין באה מדיחוק ולא מגדלות

והנה הדבר פשוט שהשלוח שלנו בענין התשובה באה מריחוק ולא מגדלות, שהרי כל הקרוב מתיירא יותר, כמו שאמר דוד המלך ע"ה סמר מפחדך בשרי וממשפטיך

יראתי, וכן רבן יוחנן בן זכאי אמר בשעת פטירתו ברכות כ"ח א' "איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי", וכן בכל דור כל מי שרחוק מתורה מתרגש פחות מיום הדין, וכל הקרוב קרוב יותר ליראה ולתשובה, והענין מפני שהאדם נברא עם ערלה ללב שאוטמת בעדו מלראות ולרצות הטוב, וככל שמסיר הערלה מלבו רואה האמת יותר, והעבירות כעב וענן לעשות מסך להבדיל בין האדם ליוצרו, וככל שמטהר עצמו הרי הוא רואה מעבר למסך, וכן אמרו שבת ל"א ב' יודעים הם הרשעים שדרכם למיתה אלא שיש להם חלב על כסלם, וזהו מ"ש ומל ד' א' את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה וגו'.

ולשון הרמב"ן "זהו שאמרו בא ליטהר מסייעין אותו, מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך כו' כי החמדה והתאוה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה וישוב האדם בזמן ההוא לאשר היה קודם חטאו של אדם הראשון שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות, ולא היה לו ברצונו דבר והפכו כו' וזהו ביטול יצר הרע כו'", עי"ש, ולכן כל מי שאטום יותר רואה פחות.

לבנות את העבודה על הבנה ולא על חרדה

אבל יש להתבונן שלא נתכוין הקדוש ברוך הוא שישב האדם וירעד ויפחד, כמו שלא ישמח המלך בעבדו שיושב וחרד לפניו, והוא מצמצם כל הבנתו בחרדתו, ואף על פי שאינו יכול לתבוע ממנו שעשה עוול, אבל אינו שמח במעשיו, כי אין כבודו נשלם ביראתו כל זמן שאינו מרחיב ליבו לסייע את המלך בהנהגת מדינתו ופרסום כחו והרחבת שלטונו ושכלול צבאו, כי היראה והחרדה מונעות בעדו מלפעול ולהרחיב דעתו, ועוד כי העוסק בחרדה אין לו רוחב לב לדעת עומק רצון מלכו, ולהבין ערמוניות שונאו, וכשיסיח דעתו מן החרדה הפסיד הכל, לא כן זה שמבין כח המלך ותכסיסיו, שאין חרדתו תלויה במצב רוח, והמלך יכול לסמוך עליו.

וזהו מה שכתב בחובת הלבבות שהחכם אבלו בלבו וצהלתו על פניו, וכענין שכתב "פַתַּח אֲשֶׁר לֹא עֲבָדְתָּ אֶת ד' אֵל - לִקְיָהּ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב", שמתוך האהבה והיראה יש לעשות רצונו יתברך בשמחה ובטוב לבב, שעל ידי זה ירחיב לבו לדעת יותר רצונו,

בְּהֶבֶל, וְכָל כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עָמַל עֲלֵיהֶם הֵם לְצִנִּינִים וּלְחֹחִים בְּעִינָיו, כִּי בַעֲבוּרָם קָנָה לְנַפְשׁוֹ עוֹנָשִׁי הַגִּיהֶנוֹם וְגַם הַפֶּסֶיד תַּעֲנוּגֵי הַגֶּן עֵדֶן, וַיִּתְּבוּגוּ אַז בְּשִׁכְלוֹ הָזָה כָּמָה תַּעֲנוּגֵי גֶן עֵדֶן הַפֶּסֶיד בְּעוֹלָם הָזֶה כִּי יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הָזֶה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְכָמָה שְׁעוֹת הָיוּ בְּכָל יְמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר הָלָכוּ בְּבִטְלָה אֲשֶׁר כָּל שְׁעָה וְשְׁעָה הָיָה יָכוֹל לְהַרְוִיחַ גֶּן עֵדֶן בְּתַעֲנוּגִים נִפְלְאִים אֲשֶׁר עֵין לֹא רָאָתָהּ, וּמַחֲמַת גּוֹדֵל הַתְּשׁוּקָה אֲשֶׁר הוּא רוֹצֶה לְהַתְּעֵדֶן שָׁם וְהוּא אֵין יָכוֹל לְהַכְנִס שָׁם מַחֲמַת שֶׁהוּא מְלַכְלֵךְ בְּצוֹאֹת עוֹנוֹתָיו, הוּא מְרוֹצֶה לְהַעֲנִשׁ בְּגִיהֶנוֹם בְּעוֹנָשִׁים קָשִׁים וּמְרִים רַק שְׂיָבוֹא אַחֵר כִּף לְתַעֲנוּגֵי הַגֶּן עֵדֶן, וְאֵין בְּכַח אָדָם לְצִיר גָּדֹל שְׂבֵרַת לְבוֹ וְחִרְטָתוֹ, וְאִם יִהְיֶה לְאָדָם בְּעוֹלָם הָזֶה אֶחָד מֵאֵלֶּפֶי חֵלֶק מִהַצֶּעַר שְׂיֵשׁ לוֹ שָׁם בְּעוֹלָם הַבָּא, הָיָה מְכָרָח לְמוֹת מַחֲמַת שְׁלֹא הָיָה יָכוֹל לְסַבֵּל גָּדֹל הַצֶּעַר, רַק בְּעוֹלָם הַבָּא נוֹתֵן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֹחַ שְׂיָכוֹל לְסַבֵּל זֶה הַצֶּעַר, וְאִז גָּדֹל תְּשׁוּקָתוֹ שְׂיִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְחַזֹּר לְבֵיתוֹ לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּבַעֲבוֹדָה כָּל יְמֵי חַיָּיו, וּמִמֶּרֶס שְׁעָרוֹת רֹאשׁוֹ וְקוֹרְעַת אֶת בְּשָׂרוֹ וְאוֹמֵר אוֹי לִי אֵיךְ הִחֲלַפְתִּי עוֹלָם בְּתַעֲנוּגִים נִצְחִיִּים עַל עוֹלָם חוֹשֶׁה, וְהַצֶּעַר הָזֶה קָשָׁה לוֹ מִכָּל יְסוּרֵי גִיהֶנוֹם.

בַּהֲסַכְמָה אַחַת כִּבְר טִיהַרְנוּ אֶת עַצְמֵינוּ

וְהִנֵּה אִפְשָׁר לָנוּ בִשְׁעָה זוֹ עַל יְדֵי הַסַּכְמָה אַחַת לְתַקֵּן בְּרַגַע אֶחָד הַרְבֵּה מְאֹד, נִגְסָה כַּעַת לְחֻשׁוֹב רַגַע וּלְהַסְכִּים שְׁטָרִם נָבֵא לְדַבֵּר נִחְשׁוֹב אִם אֵין חֹשֶׁשׁ לְשׁוֹן הָרַע אוֹ רַכִּילוּת בְּמָה שֶׁאֵנּוּ חוֹשְׁבִים לְדַבֵּר, וְכִידוּעַ לְשׁוֹן הָרַע כִּגְדָּ כוֹלֵם, וְכַשְׁנָבָא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה, נִחְשׁוֹב תַּחֲלִילָה אִם אֵין בִּידֵינוּ כַּעַת לַעֲסֹק בְּתוֹרָה, וְכֵן בְּכָל דְּבַר וְדַבֵּר לְחֻשׁוֹב תַּחֲלִילָה מִהָרָצוֹן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲתָנוּ בְּזֶה, וּבַהֲסַכְמָה זוֹ כִּבְר טִיהַרְנוּ עַצְמֵינוּ וּמִמִּילָא נִתְעַלִּינוּ וְנִתְקַרְבְּנוּ הַרְבֵּה לְתַכְלִית הָעוֹלָם, כִּי הוֹסְרוּ מִדְּרַכְנוּ הַמַּחֲצִיאוֹת הַמַּבְדִּילוֹת.

תשובה מעוון ביטול תורה

איתא בגמרא אמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר, מבואר בגמרא בכמה מקומות דרב הונא בא לומר שנעשית לו כהיתר ממש, ולא רק שמתרגל והוקל האיסור בעיניו, ובזה מיושב למה אמר הותרה לו, שאם היה אומר נעשית לו כהיתר, לא היינו שומעין עיקר החידוש שנעשית לו כדבר היתר גמור, והיו מתפרשים דבריו בענין ההרגל, וקא משמע לן שהוא יותר ממה שמובן לן בפשטות שההרגל גורם, אבל עכשיו קא משמע לן שנעשית לו כהיתר גמור, ולכן אמרו קדושין כ' א' דפעם ראשונה תניא לא הרגיש ובפעם שניה תניא לא באת לידו, לפי שבודאי יכשל ולא ירגיש שהרי נעשית לו כהיתר כדרב הונא, ומה"ט אמר עולא שם מ' א' שנענש על המחשבה, ואמרו יומא פ"ו א' דתנן אחטא ואשוב תרי זימני כדרב הונא ששוב לא יחזור בו, ואמרו מועד קטן כ"ז ב' בכו בכו להולך כי לא ישוב עוד וגו' רב הונא אמר זה שעבר עבירה ושנה בה רב הונא לטעמיה כו', ואמנם אם שב בתשובה שלימה חזר גם כן לשמירתו כדמעיקרא, ומצינו בגמרא שההרגל מחזק היצר הרע עד שמתקשרים לו בדביקות, כדאמרינן בסנהדרין ס"ג ב' שכשהתחילו ישראל לעבוד עבודה זרה ידעו שאין בה ממש, רק רצו לפרוק מעליהם עול תורה, ושוב לא יוכיחם על העבירות, ואחר כך עבדו עבודה זרה בדביקות במסירות נפש, ואמרו בגמרא בתר דאביקו בה, ופרש"י אחר שנתקשרו בה מעצמן תקפה חיבתה עליהם, וכן לענין הטובה כל מה שמרגיל עצמו נעשה לו טבע ואינו דבר זה כנסיון.

ועלינו להתבונן שוב בַּעוֹן ביטול תורה שהרגש נשחק מרוב העבירות, עד שנעשית לו כהיתר, ושוכחים להעריך כל רגע של לימוד, ואף האברך שבימי בחרותו התמיד מאד בלימודו, הרי במשך הזמן ברוב הטרדות נעשית לו כהיתר, ואמנם השאיפות הגדולות לתלמוד תורה ולהיות ת"ח קיימות, אבל הרגש לביטולים הקטנים נחלש, ויש להתעורר בתשובה לחזק הרגש האמיתי שכל שהאדם גדול יותר בתורה, הרי תורתו חשובה יותר, וכל הדברים הנוראים שהובאו בנפש החיים שער ד' לא נשתנו מחומרם, ואדרבה יותר נצרך הדבר בדורנו אשר החושך יכסה ארץ, וכל רגע מהתורה מציל את העולם מצרות רבות, וכלשון מרן החזון איש זללה"ה בזמן המלחמות והחורבנות שהלומד בעת הזאת עושה חסד עם כל ישראל.

והשל"ה במסכת שבועות הביא בסיפור המעשה של הב"י והחברים בליל שבועות, ששמעו שם גודל צער השכינה ושמחתה בלימודם, ואמרה להם השכינה אשריכם ששמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה כו', ואילו הייתם משערים אחד מאלף אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבבכם ולא שחוק בפיכם, בזוכריכם כי בסבתכם אני מושלכת בעפר, לכן חזקו ואמצו ועלצו בני ידי המהדרים לפני הקדוש ברוך הוא כו', ואם כך נאמרו הדברים לפני ארבע מאות שנה, כמה צריך להשתדל בכל רגע שאפשר ללמוד בזמנינו.

וראוי לכולם להתחזק מחדש בכח השאיפות כמו בתחלת דרכו, שאין ההצלחה בתכלית העולם נקבעת במעמד החברתי והרבני, ואף לא בפיסגה הגדולה של ת"ח וגדול בישראל, כי העיקר הוא לימוד התורה ועמלה, וזה ביד כל אחד לעשות בד' אמות של הלכה שלו, ולהגיע לתכלית האהוב והנרצה לפניו יתברך.

ג מעלת התשובה

כשבאים לבקש מחילה מהקדוש ברוך הוא על מה שהכעסנו אותו, יש להתבונן תחילה, בקשר של הקדוש ברוך הוא ובאהבה שהוא אוהב אותנו, ושכל הכעס על החוטאים אינו אלא משום שהוא הכרחי מחמת עוונותינו, ולא ח"ו משום שנחסר במשהו מן האהבה הגדולה.

בענין זה מה ששמענו על הפסוק ביחזקאל "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בָּיּוֹם בּוֹא גֹג עַל אֲדָמָת יִשְׂרָאֵל נָאָם ד' א' תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי", אמר הרב זללה"ה כי מי שאומר שמתכנן שְׂמָתִי

שיבא כך וכך אז אני אכעס זה לא כעס רגיל, זו ראייה שכל הכעס אינו במושגי הכעס שלנו, "דאס איז אראיה אז דער הייברשטער איז קיין מאל נישט אין כעס".

אפשר להסביר הדברים במשל [אף שגם זה אינו כלל בענין הנמשל, אלא קצת לְשׁוּבָה את האוזן], הדבר דומה לילד שעשה מעשה שלא כהוגן, ואביו אומר לו "תבטיח שלא תעשה זאת שוב", והבן מתעקש לסרב, והאב מכה אותו והבן עדיין מתעקש, והאב מוכרח להכות שוב ושוב, ובעיני הילד הקטן נראה כאילו הוא מקבל "עונש" אבא כועס עליו, אבל האמת היא, שהאב משתוקק שיגיד כבר "כן, אני מבטיח", כדי שיוכל להפסיק להכותו, הוא "מוכרח" לצער את עצמו ולהכות את בנו, עד שיגיד "כן",

- הילד עלול להרגיש כאילו האבא כועס עליו ומעוניין להכות אותו, אבל אדם שמבין יודע מי הוא זה שרוצה יותר שהילד יהיה טוב ולא יצטרך להכותו, וכמה האבא מצפה ומחכה שבנו יכנע ויאמר רק מילה אחת "כן", כמה הוא מצטער כל פעם שנאלץ להמשיך להכותו, וכי הוא רוצה להכותו בשביל עצמו ? הרי כל מטרת ההכאה כדי שהילד ישתפר ויטיב לו.

על אחת כמה וכמה ביחס העוונות שלנו, הקדוש ברוך הוא אומר לאדם אני מחכה כבר שתגיד שאתה חוזר בתשובה, כדי שאני יוכל לתת לך את כל מה שאני יכול ורוצה ומשתוקק לתת לך, ולא שיש ח"ו יחס של כעס ושצריך ריצוי.

ומעבר לכך, כל מטרת בקשת הסליחה היא כדי שהאדם יתנהג מעתה ולהלן כהוגן, וכמשל הנ"ל, כשהאב אומר לבנו שיבקש סליחה, וכי הוא מעוניין בתהליך בקשת הסליחה, הא אין לו ענין רק במה שישתפר מעתה ולהלן, וכל זאת לא בשביל האבא כלל, רק שמרוב אהבה האבא משתוקק שלבן יהא טוב בשיפור מעשיו וינחל כל טוב.

הקדוש ברוך הוא הרבה יותר קרוב אלינו מכל מיני קורבה, והוא מחכה שנהיה טובים ומחכה שנתפלל שיתן בליבנו להיות טובים, ומחכה שנבקש ויסלח לנו, וכענין שאמרו הבא ליטהר מסייעין בידו, כשרק יוכיח שהוא מעונין ליטהר מיד יסייעו אותו, וכמו שאמרו "בוא ונתבשם אני ואתה", הקדוש ברוך הוא שמח מכך.

כשעומדים בבקשת הסליחות, צריך לזכור את כל זאת, שהקדוש ברוך הוא שמח לסלוח, ומצפה לסלוח.

כחה של תשובה - לבטל כל גזירה

במדרש שיר השירים רבי אחא בר רבי אבין בר בנימין בשם רבי אחא בריה דר"פ אמרין גדול כחה של תשובה שמבטלת את הגזירה ומבטלת את השבועה, מבטלת הגזירה מנין, שנאמר "כְּתָבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי גֹבֵר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו כִּי לֹא יִצְלַח מִזְרְעוֹ אִישׁ יָשֵׁב עַל כֶּסֶף דָּוָד וּמַשֵּׁל עוֹד בִּיהוּדָה", וכתב "בַּיּוֹם הַהוּא נָאֵם ד' צָב' אֶקְחֶה זָרְבָבֶל בֶּן שְׁאֲלִימָאֵל עֶבְדִּי נָאֵם ד' וְשִׁמְתִּיהָ כְּחוֹתָם כִּי בָּהּ בְּחַרְתִּי נָאֵם ד' צָב'", מבטלת את השבועה מנין שנאמר "חִי אָנֹכִי נָאֵם ד' כִּי אִם יִהְיֶה כְּנִיָּהּ בֶּן יְהוֹנָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה חוֹתָם עַל יַד יָמִינִי כִּי מִשָּׁם אֶתְקַנְנָהּ", וכתב "וּבְנֵי יְכִנְיָה אֶסֶר שְׁאֲלִימָאֵל בְּנוֹ", רבי תנחום בן רבי ירמיה אמר 'אסיר' - שהיה חבוש בבית האסורין, 'שאלתיאל' - שממנו הושתלה מלכות בית דוד, דבר אחר 'אסיר' - שאסר הקדוש ברוך הוא בשבועה את עצמו, 'שאלתיאל' - ששאל לבית דין של מעלה והתירו לו נדרו, והובא ענין זה בגמרא סנהדרין ל"ח א'.

למדנו מכאן שאף על פי שהגיעו עוונותיו לדרגה כזו שנשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מעמיד מלך מיכניה ושיהא גבר שלא יצלח בימיו, אפילו הכי הועילה תשובתו להפוך הדברים, וחזרה מלכות בית דוד לבניו בדרך נס כמבואר בגמרא, ולפי שדרך היצר הרע לִיאֵשׁ את האדם מן התשובה הן מפני רוב עוונותיו והן מפני שאי אפשר לתקן, הנה לפנינו מלך שהרבה עוונות ואחר כך ישב בבית האסורים ותיקן עוונותיו בלי מהפיכות בעולם המעשה, ומובא מהזהר פרשת תרומה גודל כִּחָה של הרהור תשובה גם כשלא אסתייעא מילתא לשוב למעשה.

ועלינו להחדיר לעצמנו:

א. שבכל מצב מועילה התשובה, ועיין רמב"ן ריש דברים שזה מכוונתו של משה רבינו ע"ה בתוכחתו שסיפר להם ריבוי עוונותיהם במדבר להראות לישראל איך שהקדוש ברוך הוא מתנהג עמהם במדת רחמים שלמרות הכל הם קיימים ונכנסין לארץ ישראל, ולא יתיאשו כי הסליחה והמחילה ממנו יתברך סיוע ועזר לבני אדם בעבודתו וכענין שאמר הכתוב "כִּי עֹמֶה הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּגְרָא", שעל ידי שהקדוש ברוך הוא סולח אז האדם משתדל לחזור בתשובה, אבל אם לא היתה אפשרות לחזור ולתקן, היה האדם מתייאש ושוקע בעוונות.

ב. שכשאנו מבקשים והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, אין זו בקשה מזויפת, גם על הדברים שאנו מרגישים שלא הגענו לדרגה של תשובה שלימה, דסוף סוף רצוננו להגיע לזה, ובידו להסיר ערלת לבבינו לעשות רצונו בשלימות, ועצם הדבר שהאדם מבקש בקשה כזו לפני הקדוש ברוך הוא מוכיח שבתוכו כח הרצון הזה שולט על חיצוניותו.

ג. להתבונן ולהפריד בין העוונות שאנו קרובים לשוב מהן ובין העוונות שאנו צריכים יותר סייעתא דשמיא לשוב מהן, ולא להתייאש מכולן בגלל זה שעומד לנגד עינינו עוונות שעדיין אינו בדרגת תשובה שלימה.

עיקר הכפרה כדי שנוכל ליטהר ולידבק בד'

שנינו בסוף מסכת יומא אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר אתכם, ונראה דרבי עקיבא קאי על הפסוק לפני ד' תטהרו, דבאמת פשטיה דקרא לומר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם לפני ד' מכל חטאתיכם, אלא לפי שנאמר מכל חטאתיכם לפני ד', דרש רבי אלעזר בן עזריה למעוטי עבירות שבין אדם לחבירו, וכנגד זה הביאו דברי רבי עקיבא שאמר לפני מי אתם מיטהרין שביאר הפסוק כפשוטו לפני ד' תטהרו, והיינו שעיקר הטהרה מן העוונות היא כדי שנהיה ראויים להדבק בד', כי לאחר שנאמר יכפר עליכם "לטהר אתכם" מכל חטאתיכם, הוסיף הפסוק לומר שלפני ד' "תטהרו", ככלה שמטהרת עצמה לפני חתן נכבד, שאין עיקר הכפרה לכפר לנו על עונש החטאים, אלא עיקרה לטהר אותנו שנוכל להדבק בד', ואף העונשים אין מטרתם כעין נקמה וגמול, אלא לטהר אותנו.

ואחר כך אמר ומי מטהר אתכם, והביא על זה שני פסוקים, וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקוה ישראל ד', ובעלמא אמרינן מאי ואומר, שיש תוספת בפסוק השני, וכאן נוסף בפסוק האחרון שני ענינים, דהפסוק הראשון מיירי בהזאה כמו שמזין מי חטאת על טמא מת, ואמנם נטהר מטומאת מת אבל עדיין צריך טבילה במקוה, ועוד שהמזה מטהר את הטמא מרחוק, והוסיף ואומר מקוה ישראל ד', דהוה ליה ליה למימר 'תקות' ישראל ד', אלא לרמז שהקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל כמקוה,

טהרה גמורה, ועוד שטהרתם בתוכו בדביקות כמקוה ולא בהזאה מרחוק, ומזה יתחזק האדם לתשובה, כי הקדוש ברוך הוא מטהרו כדי שיוכל לידבק בו, והטהרה מהעוונות מסירה המחיצות המבדילות אותו מן הקדושה, ויתרגש מאהבת ד' אותו וחפצו בו.

וכמו שלמדנו שהעוונות הם המרחיקים את האדם מהאפשרות להדבק בד', כן המצוות מקרבות את האדם להדבק בד', כדכתיב והתקדשתם כי קדוש אני, והייתם קדושים לא', וזהו שמבקשים קדשנו במצוותיך, ברוך אשר קדשנו במצוותיו, ועסק התורה כנגד כולם, ובזה הרי כל אחד מרגיש בעצמו מיד איך שעסק התורה מדבקו בקדושה ומדות טובות, וכתב הטור דוחיי עולם נטע בתוכנו קאי על תורה שבעל פה, והנה הגרעין של האילן של חיי עולם נטוע בתוכנו בתוך כל אחד מאתנו, ועלינו להצמיחו ולהביא פירותיו, ופירותיו הם פרי עץ החיים חיי עולם אשר נטע בתוכנו.

ד להאמין בכח התשובה

התשובה בונה הכל

טעות מרה מצויה אצל בני האדם, והיא חוסר האמון בכח התשובה, יודעים הכל אבל לא מספיק מרגישים עד כמה באמת ברגע אחד של הרהור תשובה מתהפך כל מצבו, מרשע לצדיק, ונבנים כל החורבנות שעשה במעשיו הרעים.

והנה כתוב שהתשובה נבראה לפני העולם, הקדוש ברוך הוא הוצרך לברא בריה מיוחדת קודם שנברא העולם, ולכאור' למה צריך לברא כזה דבר, הרי בכל בין אדם לחבירו הוא דבר מובן שמבקש ממנו מחילה ומתפייס.

והתשובה לזה שהעולם נברא על פי איסתכל באורייתא וברא עלמא שהמצוות מקיימים אותו והעבירות מחריבים אותו.

היות והמצוות והעבירות הם מציאות קיימת, שהמצוות מקיימים ובונים עולמות, והעבירות מחריבים במציאות, וזהו מציאות קיימת ואי אפשר לשנות את זה שכך הוא סדר העולם, וכמו שהאריך בנפש החיים, וכן ביאר שם שנברא כח רע בעולם הזה התחתון, והאדם מתקנו ומבטלו על ידי מעשיו הטובים, ומחזקו על ידי עבירות, והמציאות הזו לא תלויה בכונה ורצון, אדם שניסה להרוג את חברו עשר פעמים ולא הצליח הרי הוא כאדם רגיל אלא שהוא אדם מושחת ורשע, ואילו אדם שבטעות נפל לו הגרזן והרג הרי הוא נקרא רוצח ומותר לגואל הדם להרגו, ולא משתנה לפי הרצון והכונה, ואם כן אם היה הקדוש ברוך הוא מוחל לאדם כדרך בני אדם שמתפייסים זה לזה, עדיין אין זה מתקן את הפגם שנעשה בעולמות, ולזה נברא כח התשובה, שיש בו כח לתקן, כ"ז מבואר בדברי הגר"ח מולאזין.

וזהו מה שהיה צריך לברא לפני בריאת העולם, משום שלפי סדרי העולם הרגילים, אין שום סיבה שיתוקן ויבנה מה ששיבר, אלא הוא ככח חיצוני לפני העולם שיש בו כח לתקן, ואם כן אין זו כפרה בלבד, אלא הוא כח מיוחד לתקן, וכן יש בכח התורה כח מיוחד לתקן מעבר לסדרי העולם לפי שגם היא קודם לעולם ואיסתכל באורייתא וברא עלמא, וזהו באמת כח פלא, שאין לו הסבר טבעי.

קשה לו לאדם להאמין בכח הזה, וכדרך היצר הרע שמסובב את האדם בכל הדברים. בגמרא קידושין מ"ט ב' מבואר להלכה שאדם רשע שקידש אישה ואמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו, הנה בהרהור והחלטה לחוד נהפך ליקרא צדיק.

יש לנו את כח התשובה, ומי שמתבונן בדבר, ומבין את ההזדמנות הגדולה לפעול ברגע אחד, שלא זו בלבד שימחול לו הקדוש ברוך הוא עוונותיו, אלא יבנה ויתקן כל מה שקלקל, ושכל רגע ורגע שהוא מעכב זאת הוא חי בחורבנותו ומוסיף עליהם, לא יהיה מסוגל להתעכב אפילו רגע אחד מלעשות תשובה.

דרך תשובה

אין לך דבר שעומד בפני התשובה, וקודם בריאת העולם ברא הקדוש ברוך הוא כח התשובה שיהא בה הכח לתקן העולם משרשו, וכל העבירות נתקנים בכח התורה כמו שכתב הגר"א דזהו מה שתרגם ונקח לדתייבין לאורייתא.

האדם יודע בעצמו שרצונו האמיתי הוא לעשות תשובה שלימה ולקבל נטייה טבעית לטוב, ויתבונן בתפלתו שהוא מבקש בקשה אמיתית ממי שבידו לשנות הכל ורצונו בתשובתו ואוהבו אהבה רבה וחומל עליו חמלה גדולה ויתירה, וכך יתקשר בלבו לכונה נכונה ותפלתו נשמעת.

כתוב מהגר"ח מואלזין כלל התשובה מדינא דגמרא נקל לצאת, היינו אם יגמור בדעתו שלא יעשה עוד אם יבא לידו, ויתרון מרירת הלב הוא רק מידת חסידות, עכ"ל, חובתינו להאמין בכח התשובה, שהעירפול והייאוש בזה מעצת היצר הרע גובל בחסרון אמונה בתורה.

ויש להפריד בין העבירות שהותרו לו לבין העבירות שהוא בדרגת תשובה, שמאלו האחרונות יכול להפטר בקל, וגם מאלו שקרוב להכשל יבקש בכונה נכונה ויסכים להתגבר בכל פעם שיעלה זה בידו, וכל התגברות קיימת לו לעולם, וזה פרי העולם הבא, ועל החטאים ייענש, אבל אין ההתגברות הולכת לאיבוד בגלל שנחלש ונכשל אחר כך.

אם היינו בוטחים בתשובה, היינו מדקדקים יותר

כמדומה שאם היינו מקבלים ידיעה מן השמים שנתכפרו כל עוונותינו, ועלינו להתחיל מעכשיו חשבון של זכויות וחובות, הרי בוודאי היינו מדקדקים בכל ביתר שאת, משתדלים בתורה ובמצוות, ונזהרים מעוונות וחטאים, ויש להתבונן למה אין לנו הרגשה זו אחרי שהקדוש ברוך הוא הבטיחנו על התשובה פעמים רבות, בתורה ובנביאים, ואמר מחיתי כעב פשעך וכענן חטאתיך שובה אלי כי גאלתיך, שובו שובו, ונאמר מכל חטאתיכם לפני ד' תטהרו,

ולכאורה נראה שיש לזה שתי סיבות עיקריות, א' הייאוש וחוסר אמונה בכח התשובה, ב' שהיצר מגדיל את ענין התשובה שצריך מלאכה גדולה בעמל ויגיעה, ועל ידי זה מתייאשים מלהשתדל ונשארים בהרגשת החטאים שהרי בלא"ה לא נוכל לתקן.

נתגלגלו חטאים לגדולים כדי ללמד על התשובה

והנה מצינו בגמרא עבודה זרה ד' ב' דאמר רבי יהושע בן לוי שלא ישראל היו ראויין לעשות העגל, שהרי הקדוש ברוך הוא אומר מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים וגו' הרי שהיה להם יראת שמים גמורה, ולא היו ראויין לחטא (בסיני נאמר, אלמא גיבורים ואמיצי לבב ביראתם היו. רש"י) אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, והיינו דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראויין לאותו מעשה, לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב ולבי חלל בקרבי (יצר הרע חלל בקרבי ואין לו כח לשלוט בקרבי, רש"י), ולא ישראל כו' אלא למה עשו לומר לך (גזירת מלך היתה ליתן פתחון פה לשבים, רש"י), שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד ואם חטאו ציבור כו' וצריכא כו' יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא, צריכא, והיינו דרשב"נ אמר רבי יונתן מאי דכתיב כו' נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה, ואין הכונה שהכשילוהו מן השמים ח"ו, אלא שלפי מעלתו היה ראוי לסייעתא דשמיא להצילו, כמו שאמר השטן לרבי עקיבא קדושין פ"א א' אי לאו דמכרזי עלך ברקיעא הזהרו ברבי עקיבא ותורתו כו' הרי שבגלל ההכרזה הזו נזהר השטן שלא להכשילו, וכן הענין בבני ישראל ובדוד המלך.

הרי לפנינו שגלגל הקדוש ברוך הוא חטא חמור לדוד המלך ע"ה ונכתב בפסוקים באופן היותר חמור וכמו שאמר נתן הנביא לדוד בכבשת הרש, ואף על פי שאמרו שבת נ"ו א' שדוד לא חטא, מכל מקום עיקר גלגול המעשה, וכתיבתו בנביא בכל חומרתו, הוא כדי ללמדנו כמה תשובה מועלת שאפילו מחטא חמור כזה של עבירות הכי חמורות אפשר להגיע לדרגת דוד מלך ישראל, עד שאמרו פסחים קי"ט ב' שלעתיד לבוא נותנין כוס של ברכה לאבות ולמשה ויהושע לברך וכל אחד מהם נמנע בגלל פגם שבידו, ולבסוף נותנין לדוד ואומר להם אני אברך ולי נאה לברך שנאמר כוס ישועות אשא וגו'.

להתחזק בידיעת כח התשובה

כתב הרמב"ן בהקדמה לחומש דברים ואמנם חסד גדול הוא שהקדוש ברוך הוא חפץ בתשובת רשעים בכל מצב שהם, שאם האדם אינו שב בעצמו הרי הוא מתקן קלקוליו ביסורין, ואם הוא שב למרות שהכעיס וקלקל בחטאיו וראוי לעונש גדול כמבזה המלך, הרי הקדוש ברוך הוא מתעסק בתיקון קלקוליו, כענין שכתוב אם רחץ ד' את צואת בנות ציון וגו'.

וכמו שכתב בנפש החיים שער א' שהחטא עצמו הוא עונשו והוא מוכרח לקבל דינו על ידי אותן כוחות הטומאה שהגביר במעשיו, ובזה ממילא יתוקן הפגם של העולמות ושל נפשו, או על ידי כח התשובה שמגעת עד שרשה העליון עולם התשובה עלמא דחירו ונהירו דכולא, ומשם מתאצל ונשפע תוספת קדושה עליונה ואור מבהיק להתם ולכלות כל טומאה ולתקן העולמות כמקדם, וביתרון אור חדש מעולם התשובה המופיע עליהם, ועי"ש בפרק כ' ביאור פרטות סדר תיקונם והתקשרותם על ידי התשובה, איך שמעורר בקול דברים שלו שיתאצל תוספת קדושה ממנו ית"ש עד שורש הנשמה כו' וכן על ידי עסק התורה בבינה יתירה בעומק תבונתו מעורר שיתאצל תוספת קדושה על שורש נשמתו ומשם לנשמתו להחזירה שתאיר עליו אורה להשכילו בתורה הקדושה כו', עכ"ל.

ויש להתחזק באמונה בכח התשובה, כי יותר ממה שהאדם רוצה בה, הרי הקדוש ברוך הוא חפץ להיטיב עמו בזה, ואמרו יומא פ"ו ב' עבירות שהתוודה עליהם יום הכיפורים זה לא יתוודה עליהם יום הכיפורים אחר, ומשמע הטעם מפני שכבר נתכפרו, עי"ש ברש"י ד"ה וחטאתי, ונחלקו תנאים אם חזר והתוודה הרי זה מגונה או משובח, והנה עבירות שאינו עתיד ליכשל בהם עוד, הרי תשובתו שלימה, ואלו שלא הגיע לדרגה כזו מכל מקום כיון שרצונו בתשובה ומתפלל על זה, גם זוהי דרגה מסוימת של תשובה.

למדנו מזה שהקדוש ברוך הוא הקדים כח סליחה כדי שלא יתייאש האדם מעבירות שבידו, וימנע מלהמשיך במלחמתו עם היצר הרע, ונמצא שהסליחה עוזרת ליראת ד', וממילא מובן כחו של יצר' להחליש האמונה בכח התשובה, כי נבראה לבטל טענותיו, והפסוק מסיים יחל ישראל אל ד' כי עם ד' החסד והרבה עמו פדות והוא יפדה את

ישראל מכל עוונותיו, וכבר נתבאר ענין הפדיון מהעוונות שנבראו מלאכי חבלה מהעוונות ונהרסו עולמות הקדושה, והפדיון הזה כפדיון שבויים מיד המשחיתים ותיקון העולמות.

בפרשת נצבים "כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶנְכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הִיא מִמֶּךָ וְלֹא רִחֲקָה הוּא. לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׁמַיִמָה וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. וְלֹא מֵעֵבֶר לָיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. כִּי קָרוֹב אֲלֵיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ" וביאר הרמב"ן דקאי על מצות התשובה, וכל הנביאים מזהירים על התשובה ומבטיחים כחה, ומכל זה למדנו כמה גדול כחו של יצר ביאוש מן התשובה, וצריך להתחזק באמונה שלימה בכח התשובה.

הרגשת ריחוק לאחר שחוזר בתשובה

פגיעה בכבוד שמים

ויש להבין מהו הטעם של תנא קמא שלדבריו חמור כל כך כשחוזר ומזכיר עונותיו הראשונים, אבל כשנתבונן בחסדי ד' והתייחסותו לחוטא ששב, נבין שזה שחוזר ומזכיר חטאו ומתייחס לזה כאילו לא נמחל לו, הרי הוא מתכחש לכל הטובה שמרעיפין עליו מן השמים, ואינו מתחבר אל הקירוב הזה, ואינו מאמין שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, שאדם שמפייס אותו אף על פי שמחל הרי הוא נשאר בריחוק מסוים ואינו מעונין להדבק באהבת החוטא, ומרגיש שעדיין מגיע לו עונש וריחוק מסוים.

ובגמרא שם אמרו אמר רבי יצחק אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מקניט את חבריו בדברים ספק מתפייס הימנו ספק אין מתפייס הימנו, ואם תאמר מתפייס הימנו ספק מתפייס בדברים ספק אין מתפייס בדברים, (דהיינו שמתפייס רק בדורון או בפיצוי אחר), אבל הקדוש ברוך הוא אדם עובר עבירה בסתר מתפייס ממנו בדברים, שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ד', (לשון בסתר צ"ב, דהא בקרא מיירי שעבדו עבודה זרה בגלוי, ועמהרש"א שכתב דבגלוי יש דין של בית דין, וברש"ש כתב דיש חילול השם, ובפשוטו

אם הגירסא נכונה לא בא לאפוקי בגלוי, אלא לומר שעשה עבירה גמורה ולא הקנטה בדברים בלבד), ולא עוד אלא שמחזיק לו טובה שנאמר וקח טוב, ולא עוד אלא שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב פרים, שנאמר ונשלמה פרים שפתינו, שמה תאמר פרי חובה ת"ל ארפא משובתם אוהבם נדבה.

להתבונן באהבת השם יתברך

ואחרי הקירוב הזה של הקדוש ברוך הוא אל השב לפניו, אפילו בעבודה זרה החמורה כדכתיב ולא נאמר עוד א-להינו למעשה ידינו, אם כן מובן שמי שאינו מקשר נפשו אל הקירוב הזה, ומרגיש כתינוק שמבין את כעס אביו ופיוסו כעין שוטר ושופט, ואינו מבין גודל השמחה שיש לאב בתשובת בנו לטובת בנו, הרי הוא באמת גורם סלידה וריחוק ופגיעה בכבוד שמים בזה שמגלה דעתו איך הוא מתייחס לאהבת השם אותו ומראה בדבריו שאינו מתקשר ומתקרב מהיחס הזה, ומרגיש עדיין רחוק וזר ומזכיר עונות ראשונים כאילו לא היה כאן פיוס, והפסוק אומר "דַּרְשׁוּ ד' בְּהַמְצָאוֹ קִרְאָהוּ בְּהִיטוֹ קְרוֹב. יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אֶנוֹן מִחֻשְׁבֹּתָיו וְיָשֵׁב אֶל ד' וִירַחֲמֵהוּ וְאֵל אֶ - לִקְיִנו כִּי יִרְפָּה לְסֻלּוֹ. כִּי לֹא מִחֻשְׁבֹּתַי מִחֻשְׁבֹּתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם ד'"

והכתוב ממשיך "כִּי גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ דַּרְכֵי מִדְרָגְתְּכֶם וּמִחֻשְׁבֹּתַי מִחֻשְׁבֹּתֵיכֶם", - שאם נכיר אדם נוח שמתפייס מהר ומרגיש הפיוס והקירוב, הרי בכל המושגים ששייך לאדם עדיין גבהו דרכי הקדוש ברוך הוא עמנו כגובה שמים מארץ, ובכל התקרבות מסוימת שהאדם עושה מעצמו, אפילו שהיא רק טיפה בים של חובותיו, הרי הוא מקבל יחס מיוחד על המשהו שעשה, ולכן לא ימעט בעיני האדם כל משהו טוב שמתעורר לו, כגון שמכין בברכה אחת כראוי, לא יתן לעצמו הרגשה של ביטול בתוך ים הברכות שלא כיוון בהם, כי אין היחס מהשמים אלינו כן, בלי מושג ממחשבות בני"א.

וקצת אפשר לראות מושג בזה מהפסוק "זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כְּלוּלָתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בְּאָרֶץ לֹא זְרוּעָה", ולכאורה רחוק מאד להתייחס להליכת בני ישראל במדבר כחסד, הרי הם היו מעונים בעבודת פרך, ויאנחו ויזעקו מן העבודה, וירעו אותם

ויענום, והקדוש ברוך הוא הוציאם ברכוש גדול, בעמוד אש וענן, והכה את המצרים בארצם ובים ולא חסרו דבר, ואיך אפשר להתייחס ליציאה הזו כחסד, אבל היות ויש כאן גם משהו מסוים של הקרבה בהליכה למדבר, הקדוש ברוך הוא מתייחס לנקודה הזו וקורא לה חסד נעורִיך.

וכן בברכת אבות הקדוש ברוך הוא מתייחס לאבות שעשו עמו חסד בקיום מצוותיו, בזמן שבאותה ברכה אנו אומרים שגם האבות לא היה להם קיום בלא חסדי ד', דזהו זִכְרֵ חֲסֵדֵי אֲבוֹת וּמָבִיא גֹאֲל לִבְנֵי בְנֵיהֶם בְּאַהֲבָה, ומלבד שמכיר טובה לאבות, עוד מָבִיא גֹאֲל לִבְנֵי בְנֵיהֶם, וְלִמְעַן שְׁמוֹ, והכל בְּאַהֲבָה.

בכל מצב ניתן להגיע למצב של לפני החטא

בי"ג מידות אומרים "ד' ד'" וביארו בגמרא אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, והענין שלא תהא לאדם הרגשה, שהוא כבר לא ראוי להיות רצוי ואהוב לפני הקדוש ברוך הוא כצדיק גמור, אלא בכל מצב שהוא נמצא בו, הוא יכול להגיע למחיקת העבר כקודם החטא, ואפשר שיש בזה עוד ענין, לפי המבואר בנפש החיים שיש עולמות שאין החטא מגיע לפוגמן, והתפלה מגעת עד כסא הכבוד, במקום שלא הגיע החטא לפגמו, וזה יחס אחר של תפלה ובקשה, כמבקש מהמלך שסייעו לתקן מה שקלקל אצל השר שלו, וכאילו לא פגע בכבוד המלך כלל, וכ"ה האמת שהימין פשוטה לקבל את האדם בכל מצב, וכמו שהאדם מרגיש שאילו היה הוא השופט, היה מתייחס יותר לחלק האמיתי שבו שהוא רוצה להיות טוב, ולא היה מבטל סיכויי מפני מצבו, כך הוא האמת כלפי הקדוש ברוך הוא, והרבה יותר מזה, וכל אחד יכול להתפלל לפני הקדוש ברוך הוא במצבו עם כל החסרונות שבו, שיתן בלבו למרות הכל לעשות טוב, כי הרי באמת יש בו הרצון הזה, ובידי שמים ליתן לו הכל על ידי כח התפילה, וכמו שכתב מרן החזון איש זללה"ה דכל שמגיע על ידי התפילה של האדם עצמו או של חבירו עליו מיקרי בחירה.

ביד כולנו לתקן הכל

ועוד מכוחות היצר הרע להראות שכבר אי אפשר לחזור מקלקולו, כמו שמצינו שהלך אלישע לדמשק להחזיר את גיחזי בתשובה, אמר לו כך מקובלני ממך כל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, וכן מצינו בחגיגה ט"ו א' שאמר רבי מאיר לאחר חזור בך, א"ל כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר, וביאר הרב זללה"ה בחו"ב חגיגה שם דאין התשובה ננעלת בפני כל אדם, אלא שנטלו ממנו את הסייעתא דשמיא לחזור בו, וכמו שכתבו תוספות בשם ירושלמי דאמר רבי מאיר על אחר דומה שמתוך תשובה נפטר, וכן אלישע הלך להחזיר גיחזי, ולא נתייאשו בגלל שהחטיאו את הרבים, והנה עם טענות כאלו סותם השטן את האדם מן התשובה, אבל באמת התשובה קרובה לכל אדם, אלא שהחטאים סותמין עיניו ומושכין אותו אליהם, ועלינו להתחזק ולהאמין בכח הגדול של התשובה שקדמה לעולם ובכוחה לתקן הכל בכל מצב שהוא.

מן האמור נלמד שביד כולנו לתקן הכל, בכל מצב שהוא, ולבנות הכל מחדש ביתרון האור ממה שהיה קודם לכן, ומה שאנו מתרפים מלתפוס המתנה הזו בשתי ידיים זה בא מחוסר האמונה והבטחון שאמנם שייך מצב כזה, ומכחו של יצר שניתן לו להטעותינו בכח גדול בגלל ריבוי עוונותינו שמבדילים בעדינו מלראות האמת.

ידיעת כח התשובה

איתא במדרש רבה על הפסוק "וַיֵּצֵא קַיִן מִלְפָּנֵי ד'" רבי חמא בשם רבי חנינא בן רבי יצחק אמר יצא שמח, כמה דאת אמר וגם הנה הוא יוצא לקראתך וגו', פגע בו אדם הראשון אמר לו מה נעשה בדיןך. אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר מְזֻמֹּר שִׁיר לַיּוֹם הַשְּׁבִיט, טוֹב לְהִדּוֹת לַד' וגו', כמדומה שגם אנחנו עתידין לטפח על פנינו ולומר שלא ידענו שכך היא כחה של תשובה, הרי אם היינו מאמינים בכוחה של תשובה שאפשר להפטר מעונות ראשונים ולהתחיל החיים מחדש בלב טהור מנוקה מכל עון, הרי היינו מתחזקים מהיום והלאה ביתר שאת

ברצון ובשמחה בקיום המצות ועסק התורה, מלבד שהיינו נפטרים מהעונשים הגדולים וטמטום הלב שבא מהעונות.

בספר ראשית חכמה פ"א הביא מדברי הזוהר תנין לית מילה בעלמא דקיימא קמי תשובה, ולכולא קוב"ה מקבל ודאי, ואי תב בתיובתא הא איזמן לקבליה אורח חיים אף על גב דפגים מאי דפגים כולא אתקן וכולא אתהדר על תקוניה, דאפילו על מה דאית אומאה קמיה קוב"ה דא-ל צבא-ות קרי ביה יעץ ומי יפר, דא היא רזא סתימאה וזו דכד קוב"ה אומי אומאה לא אומי אלא אם לא יעביד תיובתא, והא לית פתגמא דקיימא קמי תיובתא ועל כולא מכפר קוב"ה כו' מכאן דתשובה מתבר כמה גזיזין ודינין וכמה שלשלאין דפרזלא ולית מן דקיימא קמי תיובתא כו' עי"ש בארוכה.

היצר מגדיל ענין התשובה שהיא צריכה עבודה גדולה

והנה כחו של יצר הוא להגדיל ענין התשובה שהיא צריכה עבודה והשתעבודות גדולה, ועל ידי זה להרחיק את האדם מן התשובה, והרי כך היא דרכו בכל הנהגתו עם האדם, שבשעת עשיית החטא מראהו כדבר של מה בכך, ואחר כך נותן לו הרגשה של עבריינן שאי אפשר לתקן, וכן בענין התשובה האמת היא שלהטהר מהחושך הגדול הרי התשובה קלה, דהיינו בעונות שהאדם נכשל לפעמים, ובאופן כללי אינו שקוע בעון זה, הרי הוא מתחרט חרטה גמורה, ובקל מקבל עליו על העתיד קבלה שלימה, ואף אם חוזר ונכשל היינו מפני שירד מהמדרגה שהיה בה בזמן שחזר בתשובה כטבע האדם שנחלש ונרדם מהתעוררותו, אבל אם היה נשאר באותה התעוררות כל ימיו, לא היה חוזר על עון זה, וזוהי תשובה כיון שבאותה שעה היתה אמיתית.

התפילה לתשובה

התפילה לתשובה – יותר מכל הבקשות

ויש לזכור שהתפלה והבקשה לתשובה והמחשבה והשאפה לזה, זוהי גם כן דרגת תשובה מסוימת, שהוא מכניע עצמו ומכיר בחטאו ובחובתו לשוב ולעשות רצונו, והבא ליטהר אין מתייחסים אליו בריחוק כדרך שבשר ודם מתייחס אל הבא לפייסו על מה שפגע בו, אלא אדרבה מסייעין אותו כמו שאמרו בא ונתבשם אני ואתה, והקדוש ברוך הוא מצפה לתשובתו ושמח לקראתו, וזה יותר מכל הבקשות שאדם מבקש לעצמו, שכאן הוא מבקש דבר שהקדוש ברוך הוא הניחו ביד האדם, כענין שכתוב מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי, ואמרו חז"ל עבודה זרה ה' א' שהיה להם לומר תן אתה, הרי לפנינו דבר שכביכול הקדוש ברוך הוא מודיע לנו שרצונו שנבקש ממנו על זה, וממילא יש יחס אחר לבקשה כזו.

התשובה שעל ידי התפילה היא בכלל "שובו אלי"

בדרשת מהר"ח מואלזין לראש השנה מתחיל בדברי המדרש איכה, אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם שלך הוא, השיבנו, אמר להם שלכם הוא שנאמר שובו אלי ואשובה אליכם אמר ד' צב-אות, אמרה לפניו רבוננו של עולם שלך הוא שנאמר שובנו אלוקי ישענו, לכן נאמר השיבנו ד' אליך ונשובה, ועי"ש מה שכתב בזה, ולפי הלשון במדרש תחלה אמרה כנסת ישראל השיבנו סתם לא מהאי קרא, ולבסוף מייתי קרא דהשיבנו ד' אליך, ואחר כך מבאר המדרש המשך הפסוק מהו חדש ימינו כקדם, ואינו בא לבאר למה נאמר השיבנו, והנה כנסת ישראל לא אמרה שובה אלינו ונשוב אליך, אלא שובנו א-לוקי ישענו דהיינו שהקדוש ברוך הוא ישיב את שניהם יחד, לכך נאמר השיבנו וגו', וכן מבואר בילקוט תהילים לא אתה

תשוב לעצמך ולא אנו נשוב לעצמינו אלא שנינו כאחד שנאמר שובנו א-לוקי ישענו, ועי"ש עוד קראי דשובה ישראל ושובה ד' עד מתי.

והענין מבואר, שאם התשובה תבא על ידי תפלתינו, הרי זה גופא בכלל שובו אלי ואשובה אליכם, וכמו שכתב מרן החזון איש זלה"ה בביאור הפסוק מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי, ואמרו עבודה זרה ה' א' שהיה להם לומר תן אותה, שמה שנותנים מן השמים על ידי תפלה נחשב בידי אדם. וממשיך הגר"ח ז"ל הנה בעוונותינו הרבים אנו הולכים בויכוח הזה, זמן כביר וארוך, ובסוף הדברים כתב שכנסת ישראל בקשה עוד שובנו אלקי ישענו ר"ל שעל כל פנים תושיע ותסייע אותנו לעשות תשובה שלימה, ומסיים לכך נאמר חדש ימינו כקדם כאדם הראשון, ר"ל כמו שפתח לו הקדוש ברוך הוא פתח לתשובה כן בקשה שיסייעה גם כן לעשות תשובה שלימה, עי"ש.

גם במצב של "מאוס מאסתנו" יש לבקש "חדש ימינו כקדם"

ויש עוד ללמוד מן הפסוק הזה שאפילו במצב של כי אם מאוס מאסתנו, [כמבואר בפסוק שאחרי זה], אפשר לבקש חדש ימינו כקדם, כמו שמפרש במדרש דחדש ימינו כקדם ר"ל כאדם הראשון קודם החטא, שהיא הדרגה הגדולה שלא זכו לה בכל הדורות אלא בני ישראל בהר סיני משקיבלו את התורה עד שחטאו בעגל, ולמדנו מזה שאין להתיאש אפילו אם הגיעו למצב של מאיסה ח"ו, ואין להסתפק בבקשה מועטת, אלא חדש ימינו כקדם, וזהו לשון חדש ימינו להחזיר המצב שהיה בינינו קודם החטא.

ז להתבונן בדרכיו ועניניו

התשובה - להשיב ליבו אל דרכיו ועניניו

כמדומה שבמקום לחפש רעיונות של חיזוק, אפשר להחליט לעצמו שבשנים או שלשה ימים הבאים ישים לבו על דרכיו ועניניו, ויצוין לעצמו נקודות התורפה שהוא נכשל בהם, או זמנים וענינים שיכול להוסיף בהם, וימצא לעצמו גדר שיכול לעמוד בו, ויכתוב בפנקסו בל"נ לנהוג כך, ואין לזלזל בתקופה טובה לומר שהרי לא יעמוד כך לעולם וכיוצא בזה, והרי אמרו בירושלמי ליהרר מפת עכו"ם בעשרת ימי תשובה, אף על פי שיודע שיחזור לאכלה אחר יום הכיפורים, דמכל מקום ההכנעה לזמן מורה על ההשתעבדות והרצון, (כמו שמקובל בעולם שמי שכבר נתפס מדקדקין עליו יותר, עד שיראו שנהג זמן מסוים כראוי), ויש מטענות היצר שלהתנהג בחסידות לזמן, זהו זיוף, ואל תאבה ולא תשמע לו, ואדרבה תקופה טובה מעמידה את האדם במחלקה אחרת, וכבר דיברנו פעם שהתכלית אינו ביום המיתה, אלא כל יום שעושה רצון קונו הגיע בו לתכליתו.

התשובה צריכה חיפוש וחקירה

ובבואינו לקיים מצות התשובה מצינו שכתוב באיכה נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ד', למדנו מזה שהתשובה צריכה חיפוש וחקירה, ואמרו בגמרא יומא ט' ב' שהראשונים נתגלה עוונם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ואף על פי כן נצרכו לחיפוש וחקירה, וכן מצינו בירמיה ט"ז "וְהָיָה כִּי תִגִּיד לָעָם הַזֶּה אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה דָּבַר ד' עָלֵינוּ אֶת כָּל הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְמָה עֲוֹנֵנוּ וְמָה חֲטָאתֵנוּ אֲשֶׁר חָטָאנוּ לָד' א - לְקִינוּ. וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֲבוֹתֵיכֶם אוֹתִי נֹאם ד' וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיַּעֲבֹדוּם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם וְאֹתִי עָזְבוּ וְאֶת תּוֹרָתִי לֹא שָׁמְרוּ. וְאֵתֶם הִרְעַתֶּם לַעֲשׂוֹת מַאֲבֹתֵיכֶם וְהִנֵּכֶם הַלְכִים אִישׁ אַחֲרֵי שְׁרָרוֹת לְבוֹ הָרָע לְבַלְתִּי שְׁמַע אֵלִי" הרי לפנינו שבמצב כזה עדיין שואלים את הנביא על מה וגו' ומה עונינו ומה חטאתנו.

וכן אמרו נדירים פ"א א' מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו דכתיב ויאמר ד' על עזבם את תורת יגו' ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, ושאלו בגמרא היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה, אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחלה, וביאר הר"ן בשם רבינו יונה לפי שהיו עוסקין בתורה תמיד לפיכך היו החכמים והנביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא שהוא יודע מעמקי הלב שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה כו' עי"ש, ואין הכונה שהיה חסר בדרגות הגבוהות, אלא זוהי סוג תורה אחרת, אבל האדם מעצמו לא יכול לעמוד על זה, ואמרו ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז מצינו שויתר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה ועל ג"ע ועל ש"ד ולא ויתר על מאסה של תורה כו'.

היצר הרע מצדיק את הנהגת האדם, וצריך חקירה וחיפוש לתשובה

"נִחְפְּשֶׁה דְּרָכֵינוּ וְנִחְקְרָה וְנִשְׁוֶה עַד ד'", למדנו מפסוק זה שאפילו בבית ראשון שהיו עוונותיהם מפורסמים היו צריכין חיפוש וחקירה לתשובה, והטעם לפי שהיצר הרע נותן מסילות בלב האדם איך להצדיק הנהגתו, שאין נוח לאדם להרגיש שהוא חוטא, ומסביר לעצמו שזה רק בינתיים עד שיסתלקו המפריעים וישוב בתשובה, או שהוא כרגע אנוס, או שלפי כשרונותיו החלושים או טרדותיו המרובים מספיק לו לימוד רגיל, וכיוצא בזה במהלך המחשבות, ובפרט בין אדם לחבירו שבקל מיישב לו הנהגתו בגלל מומיו של פלוני.

ידיעת הטעויות שטועה בהם – מעיקר התשובה

ובאמת בדרך כלל כל דרך איש זך בעיניו, ויש לו מסילות בלבו להצדיק מעשיו, שעכ"פ לא יהיו חמורים כל כך, ובענינים שבין אדם למקום מראה לו מקום להיתרם שונים, אם מפני שבדאי לא יצליח ואם כן אין עונו מרד ח"ו, אלא הוא כאנוס, או שיצרו נותן

לו הרגשה שעל ידי שיחטא ירגע ויניח לו, ודומה לשותה מים מלוחים שצמא יותר, ואין צריך לומר בין אדם לחבירו שיש לו הוכחות רבות להצדיק מעשיו, ולכן עיקר גדול בעבודת התשובה הוא בחיפוש וחקיקור ידיעת המציאות, שהרי הרבה מן העבירות הם מטעויות במונחי היסוד של הבנת המציאות, בין בענינים שבין אדם לחבירו שהטעות מצויה בהם, ובין בענינים שבין אדם למקום, כי אילו ידע האדם גודל כחו במעשיו ובדבריו, היה מתלהב ברגשי קדש לכל המצוות בלא טורח כלל, וכן בבין אדם לחבירו, כששומע על חבירו שיש לו בעיה נפשית ויש לו מגבלות, או צרה אחרת, מיד מתמלא עליו רחמים אף על פי שמתחלה יִדְפּוֹ וְשָׂנְאוֹ, וזהו שאומרים נַחֲפָשֶׁה דְּרַכֵּינוּ וְנַחֲקִינָה שְׁעֵיקָר העבודה היא לברר אם ההשקפה שלנו נכונה, אם באמת פלוני שנדמה לי בבירור שהוא כך וכך, האם ההנחה הזו נכונה, ואולי לפי תכונותיו שהם שונות משלי, אין פעולה זו מוכיחה על חסרון כל כך, וזה מבלי החיוב לדון לכף זכות, אלא טעות בעיקרו.

ומטבע האדם בהכוונת היצר לראות את הדברים שהוא מתוקן בהם כדברים חשובים, ואת הדברים שאינו מתוקן בהם כדברים פעוטים, ומהכיוון הזה הוא שופט את חבירו, למשל הנזהר בכשרות המאכלים רואה את זה לעיקר, והנזהר בענינים שבין אדם לחבירו רואה את זה כעיקר, ועל פי רוב אין מעלת האדם על חבירו בשינויים אלו מפני ההבדל ביראת שמים, אלא מהתכונות התורשתיות הטבעיות והרקע החברתי של כל אחד, ואף על פלפול התורה אמרו בגמרא סנהדרין ק"ו ב' רבותא למיבעי בעיי, הקדוש ברוך הוא לבא בעי, דכתיב וד' יִרְאֶה לְלִבָּב, ובזאת יתהלל המתהלל איך הוא עומד בזמן הנסיון בדבר שמזדמן לפניו, וזה מוכיח כמה לבו מסור ליראת שמים.

ואפשר שזה בכלל מה שאמר הלל הזקן שבת ל"א א' דמאי דעלך סני לחברך לא תעביד זהו כל התורה, ואידך פירושא הוא, שאם ידע האדם גודל כחו שהוא בונה עולמות ומחריבן במעשיו, היה נזהר בכל המצוות משום מאי דעלך סני, ואמנם עיקר דבריו לומר שיסוד התורה הוא ללמד לאדם בין אדם לחבירו, וכשיתנהג כראוי ממילא יגיע לקיום כל התורה, אבל האמת שכשיתבונן בהנהגת העולם ידע שכל מצוות התורה בכלל הזה, לטובת עצמו ולטובת כל העולם, אלא שאין הדברים גלויים לעין, רק על ידי לימוד התורה.

נחפשה דרכינו ונחקורה

כבר נתבאר מן הכתוב נחפשה דרכינו ונחקורה - שבשביל לחזור בתשובה צריך לחפש, להתבונן, ולחקור, לא די לחזור בתשובה מהדברים המוסכמים והפשוטים, אלא נחפשה ונחקורה, צריך חיפוש וחקירה אלו דברים הם אינם כהוגן כדי לשוב מהם, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות ה' א') מן הפסוק הזה "יפשפש במעשיו", והדברים צריכים ביאור מה צריך כל כך הרבה לחפש ולחקור, הרי הכל דברים פשוטים, לכאורה כל אחד יודע במה הוא לא בסדר, הרי המצוות והעבירות ידועות המה.

אבל הדברים מבוארים בכמה מקראות במשלי שכל דרך איש זך בעיניו, האדם מיישב לעצמו באופן טבעי את הנהגותיו, אין אדם רואה חובה לעצמו, היצר הרע מסדר לו את הדברים לפי הראש שלי, אמנם אדם כן מאשים את עצמו בדברים מסויימים, אבל להבחין שיש לו טעות גדולה, ולראות באמת את מצבו, זה צריך נחפשה ונחקורה, ובאמת הרבה פעמים כדי לעמוד על טעותו, צריך עבודה קשה, כי איך יכול לחשוב שמה שהוא רואה בעיניו ומבין בלבו, זו באמת טעות.

לחפש ולחקור את הטעויות שמחמת העצלות

כשאנו באים להתבונן לחפש דרכינו ולחקור אותם, יש לדעת שזה לא פשוט, עם כל מה שזה נראה כאילו הכל פשוט, אבל המציאות היא שכל אדם מדמה שהוא בערך בסדר, פחות או יותר, ודודי הגר"מ שליט"א אומר שהתבטא פעם מרן החזון איש זללה"ה שבשביל שהאדם יוכל לעמוד על ידיעת עצמו ולקבוע מה "הוא" באמת, הוא צריך להיות בדרגה של אמורא.

כתיב במשלי "חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם", העצל חושב את עצמו לחכם יותר משבעה חכמים גדולים, שטוענים לו דברים של טעם, מבואר כאן בפסוק שהעצלות מביאה את האדם לחשוב שהוא באמת צודק במעשים שהוא עושה מחמת עצלותו, הוא לא מרגיש שהוא עושה מחמת עצלות, אלא מרוב חכמה משום שהוא

מבין אפילו יותר משבעה משיבי טעם, והפסוק מגלה, שכל טענותיו ותירוציו המחוכמים הכל מגיע מכך שהוא "עצל".

ובמדרש (מובא בילקוט שם)⁶ מובא תירוצים שהעצל משיב לאותם שבאים ואומרים לו שילך ללמוד אצל רבו, והוא משיב יש שחל בדרך ואני מפחד ממנו, אומרים לו הלא רבך כבר נמצא בתוך המדינה, והוא משיב אני חושש שיהיה אריה בין הרחובות, וכשאומרים לו הרי הוא כבר נמצא אצלך בבית, והוא משיב אבל אולי הדלת אצלו סגורה, וכשאומרים לו שהדלת פתוחה, הוא אומר אין זה משנה אם הוא נמצא או לא נמצא אני רוצה עוד לישון תעזבו אותי.

אבל מה שרואים כאן, ש"חכם" עצל בעיניו, הוא עצל, והוא בטוח שהתשובות שהוא עונה הם מחכמה, והם מיישבים ומצדיקים את הנהגתו באמת, והדברים מצויים בכותלי בית המדרש פנימה, זה לא התכונות שלי, וזה לא החברותא המתאים לי, ואין הסוגיא נוחה לי, וזה לא לפי הראש שלי, וכהנה רבים רבים, כידוע, אבל החידוש כאן, שהאדם הזה בטוח שהוא הצודק ולא עמדו על תכונותיו ועל בעיותיו, וכמו שהפסוק מעיד שהעצל מרגיש את עצמו יותר חכם.

וזה נוגע לנחפשה דרכינו ונחקורה, כל אחד מסודר לו הדברים, היצר הרע לא אומר לו תעזוב את הלימוד, אבל היצר הרע מדמה לו במבט שטחי שהוא בערך בסדר, וככה מרגיע אותו, בשביל עד שלא יחשוב ויתבונן עם עצמו באמת, הוא מסודר בינתיים.

וכמובן, האדם מתעצל לחשוב, וכמו שכתב בחזון איש שלפעמים העצלות גורם לתנועה ולמרץ, האדם רודף אחר תאוותיו, ואיזה קול פנימי דופק וצועק לו, לא, זה לא

⁶ ילקוט שמעוני משלי רמז תתקס"א, אמר עצל שחל בדרך, שבעה דברים אמר שלמה בעצל, כיצד, אמרו לעצל הרי רבך בעיר לך ולמוד תורה ממנו, והוא משיב אותם מתירא אני מן הארי שבדרך שנאמר שחל בדרך, אומרים לו רבך בתוך המדינה עמוד ולך אצלו, אומר להם מתירא אני שלא יהא ארי בין הרחובות שנאמר ארי בין הרחובות, אומרים לו הרי הוא בתוך ביתך, אמר להם אם אני אלך אצלו אני מוצא את הדלת נעולה, אומרים לו פתוח הוא שנאמר הדלת תסוב על צירה, לסוף כשלא היה יודע מה להשיב אומר להם הדלת פתוח או נעול מבקש אני עוד לישן מעט שנאמר עד מתי עצל תשכב, עמד לקום משנתו בבקר נתנו לפניו לאכול והוא מתעצל ליתן הפת לתוך פיו שנאמר נלאה להשיבה אל פיו, ואיזהו השביעי מחורף עצל לא יחרוש ושאל בקציר ואין, אמר רבי שמעון בן יוחאי כל מי שאינו למד תורה בנערותו מבקש ללמוד בזקנותו ואינו יכול לכך נאמר ושאל בקציר ואין. ע"כ.

בסדר, והוא מתעצל לחקור ולחשוב מה הקול הפנימי הזה מעורר אותו עכשיו, וממשיך ברדיפתו במרץ מתוך עצלות לעצור ולהתבונן.⁷

האדם מתעצל לחקור מה אינו כשורה אצלו, ומה "הוא" צריך לשנות.

סיכום הדברים

בבואנו לשוב ולחקור דרכינו, אחד העיקרים היותר נחוצים הוא להחדיר הידיעה, שצריך להתבונן, שלא נשלה את עצמנו שהתירוצים שהורגלנו ליישב לעצמנו הם באמת תירוצים, אלא לדעת שזה ממידת העצלות, עצלות הגוף להתגבר ולפעול, או עצלות המחשבה להתבונן מה לא בסדר.

ובמכתבי התעוררות חלק א' פרק ב' מכתב ו', "והעצלות יותר מכל המידות היא משוללת מציאות, כי לעולם האדם בעל מרץ לאשר אוותה נפשו, ואין העצלות אלא עצת היצר ותו לא, וכתוב אמר עצל ארי בדרך וגו', כלומר העצל חושב כי ארי בדרך ובאמת אף שועל אין שם, (ואדרבה ארי שלא בדרך), ר"ל כי העצלות רק דמיון ותו לא, ובמעט עוז לחגור מלחמה הנצחון בטוח, העצלות תעלם כליל והמרץ יקח מקומה, וזו נחלתם של אלו שנוח להם שנבראו".

⁷ וז"ל בקוב"א ח"א אגרת ג' "והננו עומדים על מדת העצלות התופסת מקום מכובד בין מדות המשחתות. העצלות משתרעת על כר נרחב, על המחשבה ועל התנועה. לפעמים אפשר למצוא את העצלות לגורם לתנועה ולמרץ, כשהתנועה טבעית למלא תאוותו חשקו ומתקו, ושמה בחביון לב דופק פקפוק ולחש באזנו: לא! לא! משהו שלא בסדר. אבל העצלות מערפלת שלא יוסיף כח להכריז מלחמה נגד בחירת נפשו הזדונית". עכ"ל.

היצר מושך את האדם נגד הבנתו ורצונו

כדי להמחיש עד כמה היצר מטעה את האדם ומשבש אותו לעשות נגד רצונו, שזהו דבר שאינו נתפס בשכל אנושי, ניתן לומר שמזה לבד ניתן להגיע לידיעת האמונה, וכשאנו מדברים על הוכחה לאמונה אין כונתנו לסייע את האמונה ח"ו, אלא להמחיש לאדם איך שהשטן מתעסק בו בכל עת, ולהבין מזה סוד העולם ומעלתו של האדם.

הנה כל הנמצאים כאן מאמינים באמונה שלימה ויודעים שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם, העולם הזה והעולם הבא, ונתן לנו את התורה, ונתן לנו שני יצרים יצר טוב ויצר רע, כולם בטוחים שיש גן עדן וגיהנם, כולנו מאמינים ויודעים כיון שכך קיבלנו במסורת ברורה דור אחר דור מאבותינו שעמדו על הר סיני, כולנו גם רואים בחוש את ההשפעה המוחשית של התורה על לומדיה, שמי שטעם זאת יודע שאין דומה להשפעה זו בשום ענין בעולם, וכן רואים בחוש את ההשגחה הפרטית בעולם בכלל, ועל לומדי התורה בפרט.

אבל יש הוכחה שגם מי שלא זכה לכל זה, גם מי שלא זכה למסורת הדורות, ולא זכה ללמוד תורה, ולא נפקחו עיניו לראות את יד הקדוש ברוך הוא בעולם ולא שמע זאת מאף אחד, גם הוא מוכרח להגיע על ידה לאמונה שלימה, אם יתבונן בעצמו, יהיה לו הדבר מוכח מתוכו בלי שום ספק, וכמו שיתבאר.

כל הנמצאים כאן, כולם רוצים ללמוד בהתמדה, כולם רוצים להתפלל כראוי, כולם רוצים להיות צדיקים, וכולם יודעים הכל, וכולם מתמסרים בלי גבול לכך, כולם בטוחים שיש גן עדן ושיש גיהנם, כולם יודעים את כל זה בשלימות, ומשתדלים על זה ומתפללים על זה, ועושים מאמצים לכך.

ולעומת האמת המוחלטת הזו, בכל יום בכל שעה ובכל רגע, הנה רוב הזמן ברוב החיים של האדם הוא עושה ההיפך ממה שהוא רוצה, הוא רוצה להיות שקוע רק בלימוד, והוא לא שקוע לגמרי, הוא רוצה לכוין בתפילה ואינו מכוין כראוי, וכיוצא בזה.

נשאל את האדם הזה, האם אתה מרוצה ממה שאתה עושה, הוא ישיב אני לא מרוצה, נשאל אותו אתה יודע שתקבל על זה גיהנם, הוא ישיב אני יודע, נשאל אותו, אז איך אתה עושה את זה, הוא ישיב נכון, אתה צודק.

איך אפשר להסביר שאדם עושה מעשים רעים שאם היה מפסיד על זה מחצית השקל לא היה מעלה על דעתו לעשות אותם, וכאן הוא יודע שהוא מפסיד את החיים שלו בעולם הזה, הוא יודע שיש גיהנם בעולם הבא, הוא מאמין, הוא בעצמו מאמין. והוא יודע על עצמו שהוא מאמין, הוא חי כל היום עם התכלית האמיתית של העולם הבא של גן עדן וגיהנם, הוא משקיע בזה והוא מתמסר לזה הוא לא מזויף, הוא מוכן לשלם בשביל זה הרבה מאד ממון, הוא מוכן להשקיע בזה חוסר שינה וחוסר אכילה ולקום מוקדם לתפילה, וכיוצא בזה, ועם כל זה הרבה מאוד דברים הוא עושה נגד רצונו, בלי אף אחד שמכריח אותו ומבקש ממנו, ואף אחד אינו מפריע לו, הוא לא מרוצה ממה שהוא עושה אבל הוא עושה.

איך הוא יכול להסביר זאת לעצמו?

אתה מאמין בכל רגע של תלמוד תורה שהוא הטוב הגדול לנצח נצחים, ואתה מאמין שכל דיבור של לשון הרע זהו אבדון לנצח נצחים, ושהתפילה היא הדבר שהכי מועיל, הוא מאמין, והוא יודע בעצמו שהוא לא מזויף, הוא יודע שהוא משקיע באמת, כל אחד כמה שהוא משקיע, ואף על פי כן הוא עושה נגד רצונו, - ולא שהוא מאבד את אמונתו, שהרי למחרת הוא שוב ישקיע ויעשה את כל הדברים הללו וימשיך להשקיע כסף, וזמן, ויותר על רצונותיו, וימשיך להתמסר בשביל האמת שהוא בטוח בה, ועם כל זה....

ולא זו בלבד שהוא עושה נגד רצונו, אלא הוא מצטער במאוד מאוד על מעשיו, והוא מבטיח לעצמו שהוא לא יעשה זאת שוב, ואף על פי כן הוא חוזר ועושה זאת.

מי שחושב על כך, כיצד יתכן מה שקורה כאן, מה באמת קורה כאן, שאני בעצמי עושה לעצמי את כל הצרות בידים, ומצטער על זה, ושוב עושה, בלי שום אדם שמפריע לי, אף אחד לא נמצא פה, אף אחד לא מכתוב לי מה לעשות, שהרי כשאני מחליט ללמוד אני לומד, אף אחד לא באמת מפריע לי.

כל מי שמתבונן רואה הנה, יש כאן בהכרח איזה כח מסתורי, משהו שמימי שמחפש אותי, ועוקב אחרי, ואיכפת לו ממני, ודואג שלא אעשה מה שאני רוצה.

מה זה יכול להיות? כל אחד שם לב, יש כאן איזו תעלומה... תעלומה בו בעצמו, כל כך לא רוצה, ועם כל זה עושה?

מי שמתבונן בכך רואה את כל סוד העולם, בו בעצמו, בלי שיצטרך להאמין לשום אדם. אין לזה שום הסבר בעולם, מלבד האמת הברורה שיש יצר הרע שהוא מלאך והוא יושב בין "מפתחי הלב", והוא כחלק מן האדם, והוא משתמש בכשרונות האדם, ובשכלו,

יש יצר טוב ויצר הרע, והם שני מלאכים שמטפלים בו, שהם אינם יכולים להכריחו, לא היצר טוב יכול להכריח אותו, ולא היצר הרע יכול לכפות אותו, אלא הברירה בידו, והוא מתנדנד בין שני ההפכים בכל עת ובכל שעה.

דברים אלו שמענו בעל פה מהרב זללה"ה לפני שנים רבות, וכהיום הדברים מודפסים במכתבי התעוררות וז"ל "מפלאות העולם הוא היות הכל גלוי וידוע למאמינים, ואף על פי כן יד היצר תקיפה לכונן את החיים על פי שגרת ההבל כאילו יש ממש בעולם החולף, ואלבא דאמת זו ראייה שאין עליה תשובה, על אמתות האמת ביצר טוב ויצר הרע, כי לא יתכן לתאר כזאת בהבלי העולם, שיהא הכל טוב עד אין חקר בצד אחד וכל הרע בצד שני, ואף על פי כן יפרפר האדם בין שניהם". עכ"ל. ועיין עוד מה שכתב בזה שם ח"א פ"א מכתב י"ט ומכתב כ"ו ובחלק ב' פ"ב מכתב ג' ובעוד מקומות⁸.

וכשממשיך להתבונן יבין שמהדברים הראשונים שעליו לעשות בבואו לחפש דרכיו, הוא להפנים שהוא נמצא במלחמה שהיא נגד רצונו, מלחמה עם מלאכים שניתנה להם רשות להטעות אותו ולא להכריחו, תופעה שאיננה מתקבלת על הדעת באופן

⁸ ופעם הזכיר הרב זללה"ה בהקשר לזה את דברי הגר"א שהובאו לעיל שאין בכח אדם לצייר גודל חרטתו ושבירת לבו, לאחר שנפטר מן העולם על כמה שעות שהיו בכל ימי חייו אשר הלכו לבטלה אשר כל שעה ושעה היה יכול להרויח גן עדן בתענוגים נפלאים, ואם יהיה לאדם בעולם הזה אחד מאלף אלפים חלק מהצער שיש לו שם בעולם הבא, היה מוכרח למוות מחמת שלא היה יכול לסבול גודל הצער, והצער הזה קשה לו מכל יסורי גיהנם, - והיה אומר הרב זללה"ה כיצד יתכן שאנשים יודעים כל זה, ובכל זאת מתנהגים איך שמתנהגים.

טבעי כלל, והקדוש ברוך הוא העמידו בתוכה, והודיע לו כי הוא מסוגל להתגבר ולעמוד על רצונו ולהצליח במערכה.

המוסר הטוב ביותר הוא הלימוד ממעשי עצמו

לאחר שנתבאר שהתשובה צריכה חיפוש וחקירה, כי היצר מטעה את האדם, וגם מכריחו לעשות נגד רצונו, יש להתבונן כיצד לעמוד על טעויות שהורגל בהם, הרב זללה"ה היה אומר בשם מרן החזון איש זללה"ה שהמציאות היא שכשאדם קורא קורא בספר מוסר את שלילת הדברים השליילים, לעולם איננו מעלה על דעתו שהדברים נכונים לגביו, כל דבר שהוא קורא הוא מיד יודע לומר, על מי הדברים אמורים, הענין הזה מכוון במדויק כלפי ראובן, וזה כלפי שמעון, והוסיף מרן החזון איש זללה"ה שאם הוא היה כותב ספר מוסר הוא היה מסדר את כל הדברים השליילים כדברים חיוביים, תהיה רשע ואל תהיה צדיק, תהיה קפדן, תהיה כעסן, תהיה גאוותן, [למשל, במקום להפליג בגנות הקפדן, היה מסדר המידה הזו בלשון חיובית, כגון שצריך שיהיה סדר בעולם, ואם תעיר לחברך ותעמיד אותו על מקומו, מיד כשצריך, לא יהיו לך עמו עניינים לא טובים, והעולם יעמוד על תילו, בסדר הראוי, בשלוי, ואדרבה בגלל שאתה מוותר לו פה ושם נגרמים כל הצרות והמחלוקות, וכיוצא בזה], כל הדברים לפי הטענות שהאדם מצדיק את עצמו כשעומד בפני נסיון, ואז כשהאדם בתחילה מסכים עם הדברים, בסופו של דבר הוא יבין שמכוון אליו ויעמוד על טעותו.

ומרן החזון איש זללה"ה סיים על זה, ואם תאמר איך מותר לכתוב ספר כזה, תשובה, בשער הספר יהא כתוב חיברו היצר הרע, הוא השטן הוא מלאך המות⁹.

⁹ א"ה ומצינו כעין זה שבת ס"ג ב' ששלמה המלך הביא בספר קהלת דברי יצר הרע, אמר רב הונא מאי דכתיב שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט - עד כאן דברי יצר הרע, מכאן ואילך דברי יצר טוב. ועיי' מדרש קהלת שביקשו לגנוז משום פסוק זה ספר קהלת שהדברים נראים כדברי מינות, ע"ש.

עוד שמענו בשם מרן החזון איש זללה"ה שהנהגות החכמים ז"ל הם הספר מוסר הטוב ביותר, - והדברים מתבארים לפי הנ"ל, שכשאדם קורא את הדברים כדברי מוסר, הוא מיד מגן על עצמו, ומכוין את הדברים כלפי אחרים, אבל כשקורא דברים טובים ושבחי חז"ל, איננו מעורר מיד את הביקורת במה ששייך כלפי עצמו, וכשהוא מטה אזנו, הוא יכול להתחבר ולהתחזק מכך.

כמדומה שאפשר להוסיף רעיון נוסף של ספר מוסר שניתן ללמוד ממנו בלי שהאדם יעורר מיד את הביקורת, והוא "האדם בעצמו", כשהאדם יתבונן מנסיון חייו יהיה לו את הספר המוסר הטוב ביותר.

מי שיתבונן על השנים שעברו עליו, ויסמן לעצמו את הנקודות שחשב אותם לנכונים וטובים והתבררו שהם הבל ותוהו כלא היו, והדברים שחשב שהם בלתי אפשריים והתבררו כפשוטים, והמצבים שחשב שיש בהם חוסר שמחה והתבררו כשמחה שאין דומה לה.

כשיתבונן על זמנים שעברו עליו כשבכל זמן חשב שבזמן הבא יהיה יותר טוב מסיבות שונות, וכשהתברר ששינוי הזמן לא הועיל, תלה בסיבות אחרות, אבל גם בזמן הבא שלא היו כל הסיבות הללו עדיין הוא לא נעשה טוב מאליו... הוא יבין שאין שום סיבה שבעולם הגורמת שלא ילמד עכשיו כראוי, חוץ מהסיבה שהוא לא מתחיל ברגע זה ללמוד, וכלשון הרב זללה"ה (ח"א פ"א מכתב ז') "כי אין אמת בהשקפת הדמיון, כי הביטולים נגרמים על ידי סיבות, ובהעדרן יעדר הביטול, כי אין הדבר כן אלא להיפוך, הביטול מוליד הסיבות, וממילא הסיבות לא יחלפו אלא יתחדשו ויתוספו חדשים לבקרים..."

כשיתבונן שבשבועיים הראשונים של הזמן הוא למד יותר טוב, ואחר כך פתאום הוא נחלש, ומה הפריע לו ללמוד?... שום דבר! ומי עשה לו את הירידה שאחר כך, הרי אף אחד לא מנע אותו.

כשיתבונן כמה "רגעים" היו לו הנאה אמיתית מתכניותיו של היצר הרע למלאות תאוותיו, באיזה דבר היצר הצליח לעשות אותו מאושר יותר, למשל אדם שמתרגל לאכול מעדנים, הרי שניה אחת הוא נהנה, וכל שאר היום הוא בחיפוש, מחפש ומחפש ורוב הזמן עובר עליו כשאין לו את רצונו, ורק רודף ומחפש, וחסר לו.

מתי היה לאדם באמת נחת רוח מעצמו, הרי רוב הדברים שהיצר הרע מתכנן, בסוף הוא הרי לא מגיע לזה רק רודף ומחפש ורוצה....

כשיתבונן בענייני בין אדם לחבירו האם כשניסה להתנשאות או לפגוע בחבירו או להתנצח עמו, כמה פעמים באמת הגיע "להצלחה" כרצונו, הרי אף פעם לא הצליח, תמיד בסוף לא הגיע למה שקיוה, ואם הצליח, הרי תמיד יצא בהרגשה רעה.

אבל מתי היה לו הרגשה טובה, רצופה ומושלמת, לא רגע אחד, אלא שבאמת היה מרוצה מעצמו בשלימות, בהרגשה טובה ומשמחת, זה היה לו "רק" בתקופה שבה הוא למד טוב, ואז הרגיש הרגשה טובה בכל היום, הרגיש נטיה רוחנית של רצון להתגבר על תאוותיו, - ובתקופה שבה ויתר והתגבר בענייני בין אדם לחבירו הרגיש מרומם בכל שעה.

כשיתבונן בכל זה זהו הספר מוסר הטוב ביותר, לא יצטרך להאמין לשום סיפורי צדיקים, ויגיע לזה מסיפורי עצמו.

שינסה לשחזר לעצמו מה שעבר עליו מראש חודש אלול עד עכשיו, שינסה לראות האם באמת כל הרצונות שלו עמדו לפי תכניותיו, וכשיראה שאולי חלק מועט מאוד מהם התקיימו, יראה שכל המחשבות והרצונות הללו מקורם מהיצר הרע שמטעה את האדם ומראה לו על רע שהוא טוב.

היצר הרע מלמד את האדם כשהוא בחיידר שכשיעבור לכיתה הבאה יתחיל להיות טוב, ומהכיתה הזו לכיתה הזו, ומהחיידר לישיבה קטנה ומר"מ זה לר"מ אחר, ומישיבה קטנה לישיבה גדולה, ומישיבה גדולה לכולל, - ו"הוא" בטוח שלא מסובבים אותו, אלא כך זה באמת, וכאילו שהכל הגיוני ומובן.

כשהאדם יתבונן על עצמו יראה שהיצר משפיע עליו בטענות סותרות בכל פעם לפי מה שנוח לו באותו זמן, מתגבר עליו בכל יום, ומתחדש עליו בכל יום, אין רגע שהאדם משוחרר ממנו, ומסובב את האדם כרצונו, במחשבות סותרות והפוכות, והאדם לא שם לב איך שהוא מתהפך מרגע לרגע, בלי שום קושיות.

אין קושיות של "סתירה" בטענות היצר

בפרשת מרגלים כתוב שכל בני ישראל בכו, "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא וילנו על משה ועל אהרן... ולמה ד' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב נשינו וטפינו יהיו לבז הלא טוב לנו שוב מצרימה", כולם בוכים, ומדובר בדור דעה, אנשים גדולים, בעלי תבונה, הם בוכים, כי הם באמת חושבים שהם מלאים פחד להכנס לארץ ישראל, והם בוכים באמת, באמת מפחדים.

ומיד למחרת כשרק אומרים להם לא תעלו ולא תלחמו, מיד, "וישכימו בבוקר... לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ד' כי חטאנו" פתאום נמוג הפחד, הכל מתהפך, ויעפילו לעלות אל ראש ההר, ד' אמר לא, איך יתכן כזאת? אנחנו עולים.

היכן נעלם להם כל הפחד הנורא שהיה להם, קצת כבוד עצמי, אתמול כל כך בכיתם, והיום הננו ועלינו, אלא הדברים ברורים, ברגע שנאמר להם לא לעלות, מיד הכל מתהפך, פתאום אין שום פחד לעלות, עכשיו היצר הרע סיבב את הכל להיפך, עכשיו עולים כי עכשיו השם אמר לא לעלות, פתאום נמוג הפחד, - אין להקשות.

וכן מצינו בבלעם שידע את מעלת ישראל עד שאמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, מוכן למות כדי שתהא לו אחרית כישראל, ויחד עם זה מייעץ לבלק להחטיא את ישראל, האמת ידועה היטיב בעומק הלב, אבל כח הטומאה של היצר גובר, ואין קושיות.

כשנסתכל על עצמנו על כל התהפוכות שהיצר מסובב את האדם, ממש לא יאומן, האדם משוכנע בדעתו שלכאורה יותר טוב שם או שם, ובעצם היצר מסובב אותו ומתעתע בו, היום בטענה זו ופעם אחרת בטענה הפוכה, עד שעושה האדם כשוטה, הוא חי בסתירות שאי אפשר להבינם.

סיכום הדברים

מכיון שהיצר מטעה את האדם בכל מיני הטעיות, עליו לחפש ולחקור, אלו מן הטענות שלו מקורם מהיצר הרע, וההתבוננות הטובה ביותר היא התבוננות של "עצמו",

וכשיתבונן על עצמו, יראה את מצבו בעולם, וידע מעצמו שיש מלאך שמשדל להכשילו, ומסובב אותו כל היום מעל ומעבר לכל הגיון, ומזה יבין חשיבותו וכוחו בעולמות העליונים.

ומזה ידע לזהר מהתירוצים המפריעים את הלימוד, ויבין שכל התירוצים הללו הם "תירוצים", ויראה מעצמו שכשלמד טוב הרי הכל התגמד ונעשה כדברים של מה בכך, וכשאינו לומד טוב כל הדברים הקטנים נעשים "גדולים" ו"בעייתיים", ויראה מעצמו מה מכל התכניות שתכנן הצליחו, ויבין שכל התכניות כלפי העתיד הטוב אין בהם ממש, ותפקידו הוא רק לעשות הטוב ביותר ברגע זה, (מלבד שגם עצם התכניות מקלקלים וכמבואר סנהדרין כ"ו ב' מחשבה מועלת עיין רמ"ה שם).

* * *

ברכות ס"א א' אמר רב יצר הרע דומה לזבוב ויושב על שני מפתחי הלב כו'.

סוכה נ"ב א' אמר רבי יצחק יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ויום כו' אמר רשב"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו... ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו יכול לו כו', תנו רבנן ואת הצפוני ארחיק מעליכם זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם כו', ועלה באשו ותעל צחנתו שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל, כי הגדיל לעשות - אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם, כו' אתא ההוא סבא, תנא ליה כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו.

ירושלמי יומא פ"ו ה"ב שאין יצר הרע תאב אלא לדבר שהוא אסור לו.

היצר מרמה את האדם

עוד רואים מהמעשה של קין איך שהיצר הרע מרמה את האדם, מצד אחד כואב לו שהקדוש ברוך הוא לא מקבל את הקרבן שלו, וזה מכניס אותו ליאוש שזה שהוא לא מספיק קרוב להקדוש ברוך הוא ונפלו פניו למה, כי הוא רוצה קרבת השם.

אבל מה עושים עכשיו, ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו, אהה, בזה הוא ישיג קרבת השם !.

כתוב במדרש ויהי בהיותם בשדה, מה היה "בשדה", היה ויכוח אצל מי יבנה בית המקדש.

אז מה עושים בשביל זה, הוא הרי מחפש את בית המקדש ומחפש את הקירבת אלוקים.

אין אצל היצר הרע קושיות, אם זה נכון שזה מה שחסר לי וזה מה שאני רוצה נעשה מה שצריך, אבל לא ! ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו, האם הוא חושב שעכשיו השם יקבל את הקרבן שלו, שעכשיו הוא יתקרב להקדוש ברוך הוא ? אבל אין שאלות! כי זה לא הולך עם חשבון, אין מחשבות, והיצר מסובב את הבן אדם.

כשהיצר הרע צריך הוא משתמש עם התכונה של להרגיש נחות, אתה לא יודע, ואתה לא יכול, והתוצאה של זה היא להפיל את השני, ולפעמים התוצאה היא להתייאש, או להתבטל, זה לא עם חשבון, ואין אצלו קושיות...

התורה מספרת שזה מלאך, זה לא אדם ואי אפשר להערים עליו, הוא נמצא בתוך הלב של האדם, ויודע היטב, הוא נמצא בתוך השכל שלנו והוא מסובב אותנו, ואעפ"כ אתה יכול למשול בו.

והנה נתנו לקין עצה, אם תיטיב שאת, מה זה אם תיטיב שאת איך תיטיב.

הגמרא אומרת בקידושין ל' ב' ושמעתם סם תם נמשלה תורה כסם חיים [פירש"י שלם שאינו חסר שום הצלה], משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, [מגדירים את השטן כמכה גדולה, באמת זו מכה גדולה אבל הוא שם לו תחבושת], ואמר לו בני כל זמן שרטיה לו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך, ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי, כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין **ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו** שנאמר הלא אם תטיב שאת, [פרש"י אם תטיב, לקח טוב, שאת, תתנשא על יצרך], **ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו** שנאמר לפתח חטאת רובץ ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בך, שנאמר ואלו תשוקתו, [משאו ומתנו של יצר הרע באדם להחטיאו, רש"י], ואם אתה רוצה אתה מושל בו [עסוק בתורה ואתה מושל בו, רש"י, שנאמר ואתה תמשול בו].

יש לנו יצר הרע שעובד בלי יצר הרע, - כולם יודעים שבראש השנה כשהיצר הרע שומע קול שופר הוא מפחד שעוד מעט מגיעה הגאולה, כי הוא יודע שלעתיד לבא הוא אבוד, רואים מזה שבלי יצר הרע מפחדים מהעתיד, והיצר הרע עושה שלא מפחדים, והראיה שהיצר הרע עצמו כן מפחד, הוא יודע שזה אמור להיות והוא חושב בכל רגע אולי עכשיו זה יהיה.

ח מועלת מקצת תשובה

יפה "שעה אחת" של תשובה

שנינו באבות פ"ד מ"ז הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה ויש לפרש כי בעולם הבא התשוקה היותר גדולה היא לעשות נחת רוח ליוצרו יתברך, וזה אפשר לעשות רק בעולם הזה בתשובה ומעשים טובים, ולכן בני העולם הבא אומרים שיפה שעה אחת כו', וכעת הננו מתכנסים לשעה אחת של תשובה, ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל.

מועלתה של נטיה קטנה של תשובה

והנה היצר הרע מגדיל ענין התשובה כדי להרחיקה מן האדם, אבל באמת האוצר הזה הוא דבר נפלא, שממש לא יאומן כמה רחמים ורצון יש בכל נטיה קטנה של תשובה, וזה לשון הרמב"ן על הפסוק כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, המצוה

הזאת על התשובה הנזכרת, כי והשבות אל לבבך ושבת עד ד' א' מצוה, שיצוה אותנו לעשות כן כו', כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך, אבל קרוב אליך מאד לעשותו בכל עת ובכל מקום, וזה טעם בפיך ובלבבך לעשותו שיתוודו את עוונם ואת אבותם בפייהם וישוּבו בלבבם אל ד', ויקבלו עליהם היום התורה לדורות כו'.

ואיתא בפסיקתא שכל הנביאים קוראין לישראל לתשובה, אבל הושע מלמד מה יפייסו על עצמם שובה ישראל קחו עמכם דברים ושובו וגו', [ונשלמה פרים שפתינו וגו' ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו' מה כתיב בתריה ארפא משובתם אוהבים נדבה כי שב אפי ממנו].

ואיתא במדרש רבה שיר השירים פ"ב ופ"ה אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו, אילו היו ישראל עושין תשובה אפילו יום אחד מיד הם נגאלין ומיד בן דוד בא, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל הרפו ממעשיכם הרעים ועשו תשובה כהרף עין ודעו כי אנכי אלקים, למדנו מכאן שאפילו יום אחד ורגע אחד של תשובה מביא הגאולה.

להעריך כל עבירה שישב ממנה

והנה כמו שכל מצוה נוספת יש לה חשיבות בפ"ע, וכן כל עבירה בפני עצמה, כך בענין התשובה כל עבירה שישב ממנה יש להתייחס לזה כעשיית מצוה וכמניעת עבירה יחד, ולא לזלזל בזה כמו שאין לזלזל במצוה נוספת ועבירה נוספת בגלל ריבוי המצוות והעבירות, וכל עבירה שישב ממנה הרי היא בטלה וגם מקבל שכר על חזרתו ממנה, וכל אדם לפי תכונותיו הטבעיות וההרגליות יודע מה הם העבירות שנמשך אליהם, ואיזה מהן שנכשל באופן מקרי, ויעביר תחלה העבירות המקריות, ויתפלל וישתדל לשוב מן ההרגליות, -וז"ל רבינו יונה: אם כשלת באחד מהם תמיד, חזק ואמץ לשפוך שיח והרבה תפילה ותחנון ואזור חיל לקיים כל דברי עיקרי התשובה ותוסיף לקח מן הדרכים כו' בשער ה', ותמצא חנינה ותינתן לרחמים.

כל רצון של אדם להשתנות זה תשובה

קין היה ראשון בעלי התשובה, ומה היא התשובה הגדולה של קין? שהוא אמר גדול עווני מנשוא, הוא בא בטרונאי, גדול עווני מנשוא? האם אי אפשר לסבול את העוון? ואעפ"כ זה כבר גם כן תשובה, הוא הסכים להגיד שהוא עשה עבירה, אדם מכיר את העוון והוא יודע שהוא לא היה כהוגן זה כבר גם כן תשובה.

כל רצון של אדם להשתנות זה תשובה, זה משפיע, וזה מכפר לו, אף שיש דרגות בתשובה.

היצר הרע אומר לאדם שתשובה זה דבר גדול, ועבודה גדולה, וכל מה שכתוב בספרים, והדרך רחוקה עד שיעיד עליו יודע תעלומות, שלא ישוב לכסלה עוד, כמו שכתוב ברמב"ם, והרי בורא עולם מעיד על כולם שיחזרו, והא ראייה שיש חטא כל שנה מחדש, והתשובה היא, שאין הכונה ברמב"ם שהקדוש ברוך הוא יעיד על העתידות, אלא שבאותו הרגע הוא חושב באמת, שאם הוא ישאר בדרגה הזו שהוא נמצא בה עכשיו הוא יהיה צדיק, רק צריך להזהר שזה לא יהיה מזויף, אלא יהיה אמיתי.

אם עושים מזה דבר גדול כבר מתייאשים, זה אבוד וזה אבוד, זה גם כן חלק מהחוסר אמונה בתשובה, אם מאמין שכל מה שעושה תשובה מתכפר, ובכל הסכמה להיות יותר טוב, החטא הישן נמחק ולא חוזר, כמו שמבואר שאם חוזר ומתודה אומרים לו מה אתה מתודה, ואם מאמינים כראוי שזה נמחק הרי זה גם כן מסייע לעשות תשובה יותר בקלות.

ט מהי עיקר התשובה

כמה התשובה דבר קל ופשוט

הטעות שבידיעה עד כמה התשובה ותיקון כל הקלקולים הוא דבר קל ופשוט, היא הגורמת למנוע מבני אדם לעשות תשובה, אם היינו מאמינים שבמילה אחת אפשר להפטר מכל כך הרבה עבירות מכל כך הרבה יצר הרע, אם היינו מאמינים ומרגישים את האמת הזו בחזקה, היה לנו הרבה יותר קל לעשות תשובה, הכל מורכב מהרגשות של חוסר אימון בכך שאפשר למחוק הכל, אבל מי שיקרא בנפש החיים וידע להכיר את האוצר הנפלא של תשובה, בקל יוכל להשתמש בזה, כי הוא הרי מוכן להודות שהוא לא בסדר ולהחליט שיהיה בסדר, וזהו כח התשובה, קחו עמכם דברים ושובו אל ד'. להתייחס לזה שהוא חטא ומודה ועוזב וכשהאדם אינו מאמין כל כך בכח התשובה, הרי הצער שיהיה לו לעתיד לבא מעצם הידיעה הזו גדול מאד, שאילו היה יודע האמת של כח התשובה היה יוצא בקלות מרוב עבירותיו, כי בהרבה עבירות הוא באמת במצב של חרטה, אבל חסר רק את ההתייחסות לחשוב על זה, להודות ולבקש ולקבל. והיה חוסך לעצמו כל כך הרבה צרות בעולם הזה ובעולם הבא.

וגם אם אירע לאחר זה שנכשל בהם שוב, אין זוכרים לו העוונות הראשונים, שהם כבר נמחלו לו על ידי התשובה, וכפי שמפרש הרב זללה"ה במכתבים שמה שכתב הרמב"ם שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד אין הכונה שיעיד שבאמת לא יהיה כך, ואדרבה מצינו שיודע להעיד שבאמת יהיה עוד מכשולות וכדכתיב וקם העם הזה וזנה וגו' שיודע שיחזרו להיכשל, וכונת הרמב"ם שיעיד עליו יודע תעלומות שאם הוא ישאר במצב הזה שהוא עכשיו בזמן התשובה לא יחזור להיכשל ואף שאחר כך האדם יורד מהמצב הזה, מכל מקום בזמן של התשובה הוא היה במצב שבאמת היה ראוי להחזיק בזה שלא להיכשל והרי זה תשובה אמיתית ועונותיו הראשונים נמחלו, ומה שאחר כך נכשל הוא חשבון חדש, וכבר הארכנו בזה.

ומה שהאדם נראה לו שקשה לעשות תשובה מפני שאינו מתחבר לזה באמת שכח התשובה הוא כל כך בקל, אבל האדם צריך להפנים בליבו את הידיעה הזו כמו שכתב בנפש החיים שכח התשובה הוא כח שקדם לעולם.

והנה מי שבא להיטהר מכל עוונותיו, יש לו להפריד בין דברים שנכשל בהם בדרך מקרה, והוא מרגיש שאינו נפגש בהם בנסיון בכל יום, יש לרכוז את כל העבירות הללו ולהיפטר מהם ברגע אחד ממש, החלטה של רגע והוא כבר נקי מכל העבירות האלו, רוב המכשולות הגדולים שעומדים לנגד עיניו, התשובה היא תשובה שלימה, ובאמת ברוב הדברים של האדם אינם דברים שהוא חי בהם, אלא שהוא נכשל בהם במקרה ובאמת רוצה להתנהג כראוי, [לשם משל מי שהיזז מוקצה בשבת או בדרך ברכה בטעות או פגע בחבירו וכל כיוצא בזה], אמנם יש דרגות בתשובה, יש שמצטער מאד עד שזדונות נעשות כזכויות, ויש שנעשות כשגגות, אבל להיפטר מהעוון החמור, הדבר קל מאד.

ולענין שאר עבירות שעדיין מרגיש שאינו מצליח להגיע להחלטה שבמצבו כעת הוא מוגן מהם, תפקידו לחדד לעצמו שאינו מרוצה מכך, וממתין ומצפה לסייעתא דשמיא לעבור את הנסיון הזה, ולהתפלל על כך, וגם זו דרגה מסויימת של תשובה, ולפי רצונו ותפילותיו, והתמדתו בתורה, יזכה להינצל מנסיונותיו.

להתבונן

מכתב שכתב הרב זללה"ה לפני מספר שנים על מנת ללמדו לאברכים, וז"ל:

באתי להעיר על דבר הפער שבין מחשבותינו למעשינו, ומסתבר שגם כל דיני האדם לעתיד לבא, הוא מכל אדם לפי הבנתו, והנה כל אחד מאתנו מאמין באמונה שלימה שהקדוש ברוך הוא יחיד בעולמו ואפס זולתו, והוא המשמר נשמותינו בקרבנו בכל רגע ורגע בניסים תדירים, והוא צונו חוקים ומשפטים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

והנה כתב הגר"ח ז"ל בכתר ראש דתשובה דאורייתא קל לקיימה שאינה אלא הסכמה בלב לעזיבת החטא אם כן איפא ננסה כל אחד בלבו בשעה זו להסכים הסכמה שבכל

הקדוש ברוך הוא אומר וכי אני מחפש שילכו כפופים ותצומו, לא זה מה שאני מבקש, זה אמנם יכול להועיל לאדם להכניע את יצרו, זו לא מטרה.

וכשאדם מגיע לדרגת תשובה גמורה, הוא מגיע לשלימות הוא מזומן מיד לעולם הבא, כמבואר באלעזר בין דורדיא, לא מבקשים מהאדם לסבול יסורים, אלא שיגיע לשלימות, ואז ממילא הכל יתוקן.

אמנם אדם שמרגיש קרוב להקדוש ברוך הוא כל אחד לפי דרגתו, הוא מתמלא צער על הפגיעה בכבוד שמים על ידי שעשה עבירה, [והדבר תלוי לפי דרגתו וכפי שנתבאר בתחילת הדברים שזהו מן הדברים שלא שייך להגדירם במילים], - אבל המטרה היא אחת, אותה המטרה שהאב רוצה מבנו כשהוא מייסרו, אני רוצה שתהיה טוב כדי שיהיה לך טוב, וכל היסורים הם רק עזרה, וכמו שביאר הרמב"ן בפסוק ועתה ישראל מה ד' א' שואל מעמך כי אם ליראה וגו' לטוב לך.

וכפי שכבר נתבאר כשבאים לבקש מחילה וסיוע מהקדוש ברוך הוא צריך להתרגל להרגיש שהוא רוצה זאת יותר ממה שאנו רוצים, הוא רוצה לתת, ומצפה מתי יוכל למחוק ולתקן מה שקלקלנו, וכמ"ש בקרא "אם רחץ ד' את צואת בנות ציון", כביכול הקדוש ברוך הוא רוצה לכבס את הבגדים שלנו.

כתוב בנביא חי אני נאם ד' א' אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה".

פעם אמר הרב הכ"מ שלכאורה הדבר תמוה וכי הקדוש ברוך הוא צריך להשבע, וכי לא מאמינים לו, וכי נחשוב שהוא חפץ במות רשע, ועוד קשה מהו לשון עתיד החפוץ אחפוץ, הו"ל למימר האם אני חפץ, וביאר הרב הכ"מ שזו הבטחה על העתיד הקדוש ברוך הוא נשבע שזה לא ישתנה לעולם, שבכל מצב שהאדם יהיה, יהיה הכי גרוע שיהיה הקדוש ברוך הוא תמיד ירצה שהוא יעשה תשובה.

וכפי שנתבאר לעיל העבירות הם מציאות, וכשעושים תשובה הקדוש ברוך הוא מתקן את הקלקולים שלנו.

והנה אנו רוצים לעשות תשובה, והקדוש ברוך הוא רוצה שנעשה תשובה, ורק יש לנו להרגיש את היחס הזה כראוי.

הגדר הראשון לתשובה מה שאפשר להוסיף בלימוד התורה

ראיתי מודפס מכתבי הגר"ז מסלנט, ובתחילתו כתוב הנהגות פרטיות מהגר"א וזה לשונו, כל היראות והחומרות וכל הזהירויות אינו עומד ואינו כדאי לבטל מעול תורה אפילו רגע אחד, והתשובה המעולה היא גם כן עול תורה, דמתרגמינן בפסוק ונקח לא ינקח, ונקח לדתייבין לאורייתא, וכל הגדרים וסייגים אינו כדאי רק לגדור ולעשות סייג לעמוד נגד עולם הזה להחליף על עול של תורה.

עוד שם בשם הגר"א הפוך בה והפוך בה דכולה בה, פי' להפוך המידות בעול תורה, בה לראות ולידע מה לעשות, ובה בגבורות להתגבר על יצרו רק בכח עול תורה, ושם וכלל השם הוא עול תורה לברוח מביתו לבית מדרש דומה דודי לצבי, כי צריך להיות רץ כצבי לרוץ על הרי בשמים.

אם כן הרי הגדר הראשון לתשובה הוא להתבונן מה שאפשר להוסיף בלימוד התורה, והנה יצר הענוה הוא מפריע גדול בהתמסרות לעסק התורה, והאדם צריך להחדיר לעצמו גודל חשיבות רגע אחד של תורתו, ולא נגרע מחשיבות ערך תורתו על ידי שיש ת"ח גדולים ממנו, וכל אדם מישראל הוא עולם בפני עצמו, ולפעמים תיקון עולמו בתורתו גדול מהרבה עולמות אחרים, ובפרט אם אין לו כבוד מתורתו שזהו העסק לשמה ומביאו לשלימות הרצויה.

וכבר הארכנו במקום אחר שתכלית האדם אינה ברגע האחרון של חייו, אלא בכל רגע הגיע לתכליתו של הרגע הזה, ובנה את העולם הבא שלו, כענין שאמרו בביאור הפסוק בא בימים, שמביא ימיו אתו בשלימות תיקונם, וכל תקופה טובה של התעלות נבנה ממנה עולמות קיימים שזהו חלקו לעתיד לבוא, כמו שכתב בנפש החיים.

וגם בעולם הזה אם סייע לחברו ללמוד ולהתחזק, הרי הפירות של הזמן הזה אינם מתבטלים, ומסייעין אותו כענין כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ויצויר לעצמו אילו שמע מבני החבורה או מאדם גדול איך שמעריך את תורתו, הרי על ידי זה יתחזק לתת חשיבות לתורתו, שהרי האדם מושפע הרבה מהסובבים אותו, ואחר כך יתבונן בעצמו האם מה ששמעתי דבר זה מהקדוש ברוך הוא בעצמו משפיע עלי פחות ממה ששמעתי מבשר ודם, וכך יתחזק להוסיף גדרים להתמדה בכל מעמד שהוא נמצא בו.

עסק התורה מכפר על הכל

וז"ל נפש החיים ש"ד פרק ל"א ומזה הטעם גם כן עסק התורה היא מכפרת על כל העונות של הנפש החוטאת, כמאמרם ז"ל מאי דכתיב זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת כו' ומסיק שכל העוסק בתורה א"צ לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם, ועי"ש עוד ממדרשים ומהזהר שגם על עונות החמורים שאין הקרבנות מכפרין עסק התורה מכפר, ועוד שם העוסק בתורה לשמה אף אם נתלכלך תחלה בעונות וחטאים עצומים ונטבע מאד ברפש וטיט מצולות הרע ח"ו, עם כל זה על ידי עסק התורה יהא נכון לבו בטוח שודאי המאור שבה יחזירו למוטב, והטוב מתגבר והולך על הרע שבו מעט מעט, עד שלבסוף בהכרח יתגבר הטוב ויתפשט בכולו לגמרי, והוא מתקדש מטומאתו ופריחה טהרה בכולו.

ושם בפרק ל"ב והכל מטעם הנ"ל ששורשה העליון של התורה הקדושה היא מעל כל העולמות כולם, שעל ידי עסק התורה כראוי הוא מעורר שרשה העליון להאציל ולהשפיע שפעת אור עליון וקדושה על העולמות כולם, ורשפיה רשפי אש שלהבת נורא לגרש ולכלות כל הטומאות והזהמות שגרם במעשיו בכל העולמות להתקדש ולהאיר עוד בקדושה העליונה להתקשר יחד אחד בחבירו, וכל הפגמים מתמלאים וכל הקלקולים נתקנים וכל ההריסות מתבנים, והשמחה וחדותא יתירתא ואור העליון מתרבה בכל העולמות, וגם כי ידוע שכל דבר אינו נתקן אלא בשרשו העליון, וכל אחד מישראל שורש העליון של נשמתו הוא מאות אחד מהתורה הקדושה, לכן פגמי הנפש החוטאת נתקנים ונמתקים בשרשם בתורה הקדושה על ידי העסק בה כראוי, וכמו שאמר הכתוב תורת ד' תמימה משיבת נפש, שאף אם כבר נכרתה הנפש משורשה ח"ו, ותרד פלאים בעמקי מצולות הרע ח"ו, התורה הקדושה שעוסק בה היא מקימה ומוציאה ממסגרים ומשיבה אותה להתקשר כבתחלה וביתרון אור התורה הקדושה כו' ולכן תיקנו הראשונים ז"ל נוסח הוידי על פי סדר הכ"ב אותיות כדי לעורר שורש העליון של נפשו אשר היא מקושרת ונאחזת בתורה הקדושה לטהרה ולקדשה.

עיקר התשובה החלטה לעתיד

והנה כולנו רוצים לעשות תשובה ומבקשים אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלימה לפניך ועכשיו העת רצון המיוחד לתשובה, נתבונן נא איך עושים תשובה, וכתב הגר"ח מואליזין ז"ל בכתר ראש ז"ל תשובה עצמית על פי דינא דגמרא בנקל לצאת, היינו שיגמור בדעתו שלא ישוב לכסלה עוד, ומרירות הלב ליתר שאת, ע"כ.

ובאמת הדבר מבואר בגמרא קידושין מ' ב' רשב"י אומר אפילו צדיק כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו, ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שוב רשעו שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו, [ובפסוקים שם יחזקאל פרק י"ח מפורש כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה, וכן כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו, עי"ש], והקשו בגמרא ונהוי כמחצה עונות ומחצה זכויות, פרש"י ולמה איבד את הראשונות, אמר ריש לקיש בתוהה על הראשונות, פרש"י מתחרט על כל הטובות שעשה, והנה ידוע שהתוהה על הראשונות אינו מסגף עצמו ולא בוכה על המצוות שעשה, אלא שחרטתו גמורה וקבלתו על העתיד גמורה שלא יעשה עוד מצוות, ובזה לבד הפסיד כל מצוותיו, והנה ידוע שמדה טובה מרובה חמש מאות פעמים ממדת פורענות, ואם מצוותיו נשכחות כל שכן עוונותיו.

ואמנם ודאי שאנו מתחרטים על העבירות שעשינו, מפני שכבר אין יצר הרע לעשותם, ואין לנו מהם אלא עונש, אבל כל זמן שבהגיע עוד פעם החטא לידינו נעשה אותו שוב, אם כן אין זו חרטה על העוול שבחטא, ואמנם אין אנו רוצים לחטוא, ואף מצטערים על מה שחטאנו, אבל כ"ז שלא עשינו השתדלות להנצל, אי אפשר לקרא לזה חרטה גמורה.

והנה אם נסכים כעת שלפני כל מעשה נחשוב מה הוא רצון הקדוש ברוך הוא מאתנו בזה, ונחשוב אם אין בידינו לעסוק בתורה כעת, ולפני כל דיבור נחשוב אם אין בו לשון הרע ורכילות, כבר נטהרנו הרבה ברגע אחד, כי כח היצר הרע הוא בעירפול וחוסר מחשבה, ואם נעצור לרגע לא יהא לנו ספק מה רצונו, ואם יהא ברור לנו שזה נגד רצונו ולא נטשטש המחשבה, ממילא נמנע מזה, והנה הפכנו ברגע אחד לבעלי תשובה.

עניני תשובה למעשה

לחלק בין תשובת ה"פשעים" לתשובת ה"חטאים"

בענין התשובה צריך להסיר מעליו הערפול והטשטוש שמרחיק את האדם מן התשובה, ולברר החטאים ששב מהם בתשובה שלימה ויתודה ויתכפר לו, והחטאים שרוצה לשוב מהם ועדיין אינו מרגיש בטוח בעצמו, יתודה עליהם בלב שלם ויבקש ממי שבידו לעזור לו להתעלות ולהגיע לדרגה הזו, ונמצא שגם בקשתו זו שלימה היא.

ויתכן לפרש שזהו מה שאומרים מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך, כי במדה מסוימת מהפשעים הוא שב יותר בתשובה שלימה, ובמ"ב ס"י תקפ"ד סק"ג העיר דצריך לומר אבינו מלכנו מחה והעבר חטאתינו ופשעינו כי צריך לבקש תחלה על הקל, אבל בנוסח התפלה ביום הכיפורים אומרים גם כן או"א מחול לעונותינו ביום הכיפורים הזה מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך כאמור אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני וחטאתך לא אזכור, הרי שמזכירין בתפלה כמו באבינו מלכנו, וכסדר הפסוק שהזכיר הפשעים תחלה, ואפשר דמחה כנגד פשע דכתיב מוחה פשעיך והעבר כנגד חטא דכתיב וחטאתיך לא אזכור משו"ה אמר פשע תחלה, והרב זללה"ה אמר שלמחות ולהעביר מנגד עיניך חשוב העיקר שיעביר הפשעים, שכשהם כנגד עיניו הקטרוג גדול, ולכן הזכיר הפסוק מחית הפשע תחלה, וגם אנו מבקשים שיעביר תחלה הפשעים מנגד עיניו, וגם אם עדיין לא נמחלו, מכל מקום שיסירים תחלה מנגד עיניו.

להזדרז להפטר מהעבירות שחרטתו עליהם מושלמת

ולכן יבחון האדם את מעשיו ויזדרז להפטר מאלו שחרטתו מושלמת, ויתוודה עליהם ויסדר מחשבתו איך שלא יכשל בהם עוד, ועוד יתוודה ויתחרט על אלו שמרגיש שאינו בדרגה המושלמת, ויבקש רחמים ויטכס עצה איך למעט בנסיגות ככל האפשר, ועל

שאם ישן מעט רשאי לדבר כבר, ובעיקר איסור הדיבור, הרבה ראשונים לא קים להו איסור בזה, כמשנ"ת בספר הרב זללה"ה, וקרוב הדבר לומר שמי שיודע שיהא מוכרח לדבר אחר המפיל, עדיף שיברך ולא ישן בלא המפיל, שאפילו אם דיבר אין זו ברכה לבטלה, אבל אין בידינו להורות כן למעשה, כמשנ"ת בספר שם).

ועוד יש בעצה הזו סיוע נוסף, היות והמכשול בדבר זה מורגש לאדם, שאחרי שנתרגל ומשים לבו לזה, שוב אינו בא בהיסח הדעת ככל העבירות שמורגל בהם, ממילא יוכל להתבונן בשעת נסיון לחשוב מהו רצון השם כרגע, וזה יתן בו כח להתגבר על הבושה והעצלות ועוד.

מדרגות רבות לתשובה

וז"ל רבינו יונה בשע"ת פ"א ט' והנה מדרגות רבות לתשובה, ולפי המדרגות יתקרב האדם אל הקדוש ברוך הוא, ואמנם לכל תשובה תמצא סליחה אך לא תטהר הנפש טוהר שלם להיות העוונות כלא היו זולתי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו וכו' וכענין הבגד הצריך כיבוס כי המעט מן הכיבוס יועיל בו להעביר הגועל ממנו אך לפי רוב הכיבוס יתלבן וכן כתוב הרב כבסני מעוני כו' עי"ש.

ובמסכת שמחות פ"ח ביארו חז"ל על פסוק זה שביקש דוד יסורים לנקות עונו, וכן מצינו במלאכת כיבוס שלנקות בגד מלכלוך גמור סגי בשרייתו זהו כיבוסו, אבל בגד שאין עליו לכלוך גמור אלא שהושחר מעט מרוב הלבשה צריך שפשוף לצחצחו, וה"נ לטהר נפשו מלכלוך גמור סגי בשרייה, ולצחצחו וללבנו צריך כסכוס והתאמצות יותר, וכמו שכתב בשע"ת, אבל יש למהר ולהסיר תחלה הלכלוך הגמור שיורד בקל, ולא להזניח הכל, בגלל שללבנו ליבון גמור צריך כסכוס ושפשוף.

סיכום הדברים - סידור ענייני התשובה

וכבר הזכרנו בענין התשובה שיש להפריד את הדברים שהאדם מרגיש שהוא כבר בדרגה שיעמוד בנסיון, שבזה תשובתו שלימה, לבין הדברים שהוא צריך סייעתא

דשמיא להתגבר, שזה מועיל להקל על האדם את העול והטשטוש המביא לידי יאוש והזנחה, וזה בכלל מה ששנינו באבות ואל תהי רשע בפני עצמך.

כל אחד צריך לסדר עניני תשובתו והתקדמותו לפי תכונותיו, ולא יתייאש בראותו את חבירו שכבר נתגבר על תאוות השיחה או האכילה וכיוצא בזה, וכן לא יחזיק טובה לעצמו בזה שאין לו תאוות אלו וכיוצא בזה, שחלק גדול הם תכונות טבעיות ותורשתיות, ולא באו מנצחון במלחמת היצר, ויש כאלו שיש להם טבע ויצר פעיל וחזק, וכשמתגברים ומשעבדים את יצרם הרי הוא פעיל בתורה ועבודה יותר, ויש שיצרם רדום, וגם בתורה אינו פועל במרץ.

לכן ימדוד כל אדם את עצמו לפי תכונותיו ונטיות נפשו, ויפריד במחשבתו בין העבירות שעבר עליהם במקרה והוא בדרגת תשובה גמורה וישוב מהם, ובעבירות שהורגל יבקש רחמים שד' יתן בלבו לשוב גם מהם, ויקבל על עצמו גדרים קטנים שיוכל לעמוד בהם בקל, שהרי אמרו נדרים סייג לפרישות, שבלא קבלה אין האדם עומד בנסיון, כי לא בכל שעה הוא בעלייה רוחנית מספקת להלחם בדברים קטנים שהיצר מטעהו שזה דברים של מה בכך, ובמשך הזמן משתנה טבעו וכבר אינו בגדר נסיון בדברים אלו, ויכול להמשיך ולעלות, וכמו שביאר מרן החזון איש זללה"ה באמו"ב פ"ג ס"ו שלאט לאט הוא מתרגל אל הטוב בנטיה עצמית וחפשית, יעו"ש.

על כל אחד לגדוד עצמו לפי תכונתו

ויש להעיר עוד שכל אדם נדון לפי שכלו ותכונותיו, כי יש אדם שנראה שנברא עם יצר הרע עירני שואף ומבקש, ויש שהיצר הרע שלו רדום בלי שאיפות, ואמנם היצר הרע הוא מלאך ושוה בכל אדם, אבל עיקר כחו לפעול עם תכונות הנפש הטבעיות של האדם, ואת הרדום משכנע לתרדמת עולם, ואת העירני לפעול, ואת המתאווה לתאוות, ולכן לא ימדוד אדם עצמו בתכונותיו של חבירו ולא את חבירו בתכונות שלו, לא לכף זכות ולא לכף חובה, וכן יש פעולה ששנים עושין אותה בשווה אחד סבור לעשות מצוה ואחד עושה עבירה גדולה, כגון מי שמעמיד דיין שאינו הגון, הרי מי שהולך תמים על פי מה שידוע ונראה לעינים, ולא שמע שיש ת"ח המפקפקים

בדבר, סבור לעשות מצוה ואי אפשר לתבועו, כי אין תבונתו מספקת לחשוב שיתכן אחרת, אבל מי שמכיר את תוכו שאינו כברו הרי הוא כנוטע אשירה ומחריב את משפטי התורה, או לפעמים אחד עושה מחאה לכבוד שמים, ומי שמבין תוצאותיה של מחאה זו יודע שזה רק יגרום חילול השם ועוונות רבים, וכן הדין בדברים רבים שתובעים ממי שמבין יותר לוותר ולהבליג יותר, ולעמוד יותר בנסיון, וכיוצא בזה, והשני פטור מזה.

לקבל גדרים קטנים כל אחד לפי ענינו

כתב מרן החזון איש זללה"ה באמו"ב פ"ג ס"ו ואמנם תיקון הלב אין לו מזור זולת המעשים המתוקנים הנעשים בראשונה בכח מכריח בהסכם קדום, וברוב המעשים הטובים הנעשים במלחמה ובאומץ נגד הרצון החפשי, מתהפך רצון הלב מרע לטוב כו', ולאט לאט הוא מתרגל אל הטוב בנטיה עצמית וחפשית, כו' עי"ש, ושם ס"ז העמל בתורה כחו לזכות הנפש (מלשון זיכוך) ולעשותו עדין ומצוחצח מושך אליו את הרגש הנעים של טהרה וקדושה, ולטעת בקרב לב עמוק גיעול נפש להוללות ותענוגי הבל, נוסף לזה כו' עי"ש.

וכל אחד יקבל ע"ע בל"נ איזה גדרים קטנים לפי ענינו, וכמו שכתב מרן החזון איש זללה"ה שעל ידי זה יהפך לבו לנטיה עצמית לטוב, ולא ישאר כל חייו בגדר נסיון בדברים אלו, והקבלות יהיו על דברים מוגדרים ולא על הרעיון, כגון בגדרי מאכלות ימנע עצמו ממאכל מסוים שאין הכשרו חלק אף על פי שאפשר להקל, או ממעדן מסוים שיוכל בקל להמנע ממנו, ובתפלה יקבל ע"ע תפלה מסוימת פעם בשבוע שבה יפרוט כל בקשותיו, וישתדל לכיין בה יותר, ובדברים בטלים יגדור עצמו להמנע בשעה הראשונה של הסדר, או יותר, כל אחד לפי ענינו, ובענין הכתיבה לכתוב מעט לפחות ד' פעמים בשבוע, ובשינון המשנה כבר הארכנו במסייע הגדול שבזה בכל הענינים.

לקבל קבלות לפי תכונתו

כל אחד יסדר לעצמו קבלות לפי תכונתו, כגון לכתוב כל יום מעט בפנקסו, או לכה"פ ד' או' ה' ימים כל שבוע, וכן ברציפות הלימוד ב' וג' ימים בשבוע, וכן בהגבלות מי במיעוט תענוג ומי במיעוט שיחה ומי בשינון המשנה ומי בתפלה, ולא לטפס גבוה אלא קבלות קטנות לפי מקומו ושעתו, ובמשך הזמן יעלה יותר על ידי זה. ואין להמציא הנהגות חדשות, אלא הדברים הידועים הם הרצויים לפניו ית"ש, ואין לעשות רצונו לפי מיעוט שכלינו, ולהמציא רעיונות חדשים לעשות נחת רוח לפניו, למה הדבר דומה לילדים שעושים על דעת עצמם בבית הוריהם שינויים וחדושים וסדרים בכוונה לסייע ולהיטיב להוריהם ובדרך כלל גורמים רק קלקול וצער.

להזור בתשובה בדברים מוגדרים

כולנו רוצים לחזור בתשובה שלמה, רצון אמיתי, אבל כבר ראינו שלא מספיק הרצון, ורק המעשים יכולים לסייע את האדם, וגם החלטה על מעשים באופן כללי, אין לזה קיום חזק, וצריך להתבונן על מעשים מוגדרים לנהוג בהם, ומצוה גוררת מצוה ושכר מצוה מצוה, ועיקר המלחמה שלנו היא בעשה טוב וההתרחקות מן הנסיון, אבל התחבולות בזמן הנסיון עצמו, אין כוחם חזק אלא לאחר שקדמה יראת שמים ויראת חטא מספקת, ובפרט בדברים שנעשו לו כהיתר.

בדברים שקל לאדם לשמור עצמו החיוב גדול יותר, כמ"ש במנחות מ"ג ב' גדול עונשו של לבן יותר משל תכלת, דכיון שחוטי לבן קל להשיגם, הרי החיוב יותר לקיים מצוה זו, וכל שכן בסור מרע, וגם התועלת יותר כיון שיש קיום לקבלתו, והנה יש תאוות טבעיות אשר מותר האדם מן הבהמה אין, ויש תאוות של האדם בלבד, וכיון שהם באין ממעלת האדם, יש בכחו להתגבר עליהם בהתבוננות.

גדרים שונים

ביצד לגדור עצמו מדיבורים וקנאה ועוד

הגדר הראשון והמפסיד הגדול הוא הדיבור, וכתוב בדרשת הגר"ח מולאזין מגיד לאדם מה שיחו, שלעתיד יראו לו כמה גדול כח הדיבור, וכמה החרב בדבריו, ולכן יגדור עצמו להתרחק מכל שיחה, כי באמצע השיחה קשה לעצור, אבל שלא להתקרב לשיחה, ולהשתדל להיות מחוץ לענינים, זהו דבר שאפשר בקל יותר, ולא למהר להחליט שזו שיחה לצורך, ולא לקום באמצע הסדר אפילו לדבר בד"ת כי סופו גורר, וגם בלימוד עיקר התועלת בעמל עצמי, ולא בדיבורים, (ועיין עוד מה שנתבאר בזה להלן י"ח) וגם מדיבורי מצוה יש להתרחק הרבה כי המצוה והתועלת שיוצאין מדיבור ספק גדול, וההפסדים קרובים ומצויים וקל לדבר דברי מצוה והעיקר תלוי במעשים.

ואם סובל מקנאה ותחרות, יתפלל על חבריו שיצליח וממילא יהא הוא גם כן שותף בהצלחתו, ואפילו בלא רגש, רק שמשעבד פיו לבקש עבורו, וזה יגרום ביניהם גם אהבה ואחוה, וגם יועיל לחזק הרגש כמו שכתב מרן החזון איש זללה"ה באגרות ח"א קכ"ג וז"ל חסר לך הרגש של השתתפות בצער זולתך, והעצה לזה ההשתדלות להיטיבו ולהצילו מצער, והמעשה פועלת על הלב, וכן להתפלל על צרת זולתו אף שאין הדברים יוצאים מן הלב, ואף אם המצטער המוני הדיוט ובזוי, עכ"ל, ועוד שקנאת סופרים תרבה חכמה, וישתדל לעלות יותר, ולא לראות הצלחתו בירידת חבריו, ואם כולם יהיו קטנים ממנו הרי לא יעלה כלל, וישתמש בזה להרגיז יצה"ט על יצר הרע ולא איפכא, ואם בתפילה.

אם אינו מתרגש בתפלה יקבל על עצמו פעמיים בשבוע להתפלל במיוחד טוב ולפרט כל בקשותיו, וכן להתפלל קודם הלימוד וקודם כל צורך שיש לו, ואם במאכלות יקבל על עצמו לא לאכול בין הארוחות, או להמנע ממאכל מסוים, או להחליט קודם האכילה כמה יאכל, ולא לפי ההרגשה בזמן האכילה, ולא יקבל אלא דברים שנראה לו שבקל יעמוד בהם, ואם קשה לו לקבל כל יום, יקבל עליו ב' וה' וכיוצא בזה (א"ה, ועיין מה שנתבאר בזה בשיחה ט').

ויש לזכור שהיצר הרע מראה פנים כאילו רק זה תתן לי ואניח לך, והאמת שהוא כשותה מים מלוחים דומה שמרווה וצמא יותר, והיצר הרע רק מתחזק ומתגבר

ומטרידו יותר, בתחלה הוא דומה כחוט של עכביש ואחר כך כחבלים של העגלה, כמ"ש סוכה נ"ב א' אמר רבי אסי יצר הרע בתחילה דומה לחוט של בוכיא ולבסוף דומה כעבותות העגלה, ולכן אם חושב להרגע מלחץ היצר, לא יתן לו מה שהוא מבקש, כי שקר הוא דובר לומר רק זה תן לי ואניח לך.

חיזוק ברציפות הלימוד

כמדומה שאפשר להתחזק שלא להפסיק בלימודו, על ידי שיקבל על עצמו שכשמתעורר לו רצון לעשות דבר מה אפילו הוא דבר ראוי, כגון שיחת טלפון של מצוה וכיוצא בזה, יעכב מעשהו חמש דקות, שישאר לו זמן מה להתבונן אם זה מוצדק להפסיק לימודו בשביל זה, וכן בשאר ענינים כיוצא בזה באמצע הלימוד, ואפילו לדבר בלימוד לא יקפוץ מיד כשעולה הרעיון בליבו, כי לבסוף נגדרים מזה, וגם עצם הדיבור אם אינו הכרחי הרי הוא מחליש הרציפות, והרי הפתרון האמיתי אינו בדיבור עם האחרים, אלא שיתאמץ ויחזור על הדברים בעצמו, והעמל והבהירות הם יגרמו לו להגיע אל האמת, ואילו הדיבור אין בו עמל רק אסיפת מידע, וכן במעשים אחרים כשמחליט לאכול דבר מה, או לעשות דבר, אפילו שלא באמצע הלימוד, ימתין מלעשות מיד, ובזה ינצל מרוב המכשולות, שעיקר כחו של יצר הרע הוא בפתאומיות, שקודם שנתן לבו לדבר, הרי הוא כבר לאחר מעשה, (וכן גזירת שמא יטה ושמא יחתה אינם שמא ישכח את השבת, אלא מפני שהיד ממחרת לעשות קודם המחשבה, ואפילו יזכר מיד באותו הרגע כבר יהא לאחר מעשה).

העיקר - קבלה לעתיד

כפי שנתבאר עיקר מה שדורשים מהאדם זה הקבלה לעתיד, זהו עיקר המטרה שיעזוב את המעשים הרעים מכאן ולהבא.

והנה יש הרבה עבירות שקרה שאדם נכשל בהם, אבל הוא יודע שלא יחזור עליהם, לדוגמא אדם שטלטל בטעות מוקצה בשבת וכיוצא בזה, שאדם באמת לא אמור להכשל בזה אבל קרה פה ושם, יש לשים לב ולהתבונן באותם דברים, ויחשוב איזה דרכים שהוא יגדור עצמו שלא יכשל שוב, וברגע אחד הוא זוכה לקיים מצוות תשובה

בשלימות, ולהפטר מכל העבירות הללו, וגם אם יש דברים שאדם צריך לתקן מה שפגם, אבל עיקר התיקון הוא זה.

מה שבעיקר תובעים את האדם זה על אותם דברים שהרגיל את עצמו, למה הוא לא הכניס את עצמו להרגל טוב, והאמת שגם בכל אותם דברים אפשר להתרגל להיפך בהרגל טוב, לא לעולם תהיה מלחמה, וכל אחד יראה שיש הרבה דברים שהיה נראה לו פעם דבר גדול וכשהתרגל נראה שזה דבר פשוט, בהתחלה זה נדמה לו כהר, אבל אחרי שהוא תקופה נוהג כראוי הוא חי כך.

דוגמא להרגל טוב – הימנעות מפלאפון

ולדוגמא לפי המקובל היום, אברך שהולך בלי פלאפון נראה כדבר משונה, משאיר את בני הבית לבד, וכאילו כל העולם מדבר עליו, ואחר שמתרגל לכך, העולם נשאר על מקומו, והוא חי חיים של תורה, רגועים ושלוים, ולעומת זה יש פחות צרות שמוכרחים בשבילים טלפון, כי הרי בשמים יודעים שאין לו פלאפון, אז אין ברירה אם נגזר שיקרה לו משהו, אבל חייבים להכניס לשיקול שאין לו פלאפון, בהתחלה זה נראה כאילו מנותקים ותלויים.

וכן אמר הרב זללה"ה לפני הרבה שנים לכולל שרצו להתקין טלפון בסמוך לכולל, כדי שלא יצטרכו להרחיק, ואמר הרב "מי שמכין את הטירדות ואת הצורך לטלפון, יודע גם שאין טלפון בכולל, וכשיודע שאין טלפון בכולל הוא מונע את הצורך בכך בהתאם".

מלבד זאת הרי עד לפני זמן לא רב כולם חיו ככה, מי ידע על פלאפון, רק מלפני 20 שנה.

ואין שיעור לביטול תורה שבעקבות זה, השלוה הלימודית של מי שאין לו עול של טלפון בכל עת ובכל שעה, ואך לפני כמה שנים לא ידעו כזה דבר, וכן כיום אדם שלא לקח טלפון וכי יתכן שבשמים יקפחו אותו על זה?, ולעומת זה באותן כמה שעות שהוא מנותק, הוא מדבר פחות, שומע פחות, יודע פחות, ושום דבר לא יקרה!, והכל ענין של הרגל, אף שבתחילה זה נראה כבלתי אפשרי.

ואמנם אלו שמורגלין בזה, אחרי שזה ההרגל, יש אנשים שזה נכנס לחובת ההשתדלות שלהם, כי אחרי שיש לו את זה יצריכו אותו לקבל עניינים שמכריחין אותו לזה, כיון שזה מצבו עכשיו בעולם.

הוספה בענין זה ממה שנאמר במקום אחר:

קיבלנו מהרב זללה"ה, שהפלאפונים לקחו חלק גדול מהתורה של הדור, ועוד אמר פעם שמי שמחזיק אצלו פלאפון הכיצד יוכל לצאת תלמיד חכם.

הרבה פעמים חושבים שמחוסר ברירה מוכרחים להחזיק פלאפון, כי הנה האונס הזה והאונס הזה, ושהדבר נצרך לבני ביתו, וכיוצא בזה.

ויש לדעת שאין זה נכון, כי הנסיונות והאונסים נקבעים לפי מה שהאדם קובע, ובדרך כלל אם לא יהיה לו פלאפון הקדוש ברוך הוא ידאג לו, ואם יהיה לו פלאפון הוא יצטרך לדאוג לעצמו, אמנם זה יהיה אונס אבל האונס הגיע כי יש לך פלאפון.

וכמו שאמרו המקבל על עצמו עול תורה וכו', כשאין לך פלאפון, מי ששמעת בקולו ולא החזקת פלאפון, יצטרך לדאוג לעול דרך ארץ.

עצם הדבר שאדם מחזיק בצמוד אליו פלאפון, זהו כבר צינור בלימוד, ואין צריך לומר מי שמדבר בטלפון באמצע הסדר וכיוצא בזה, שהוא גורם צינור לכל הסובבים אותו, גם אם הטלפון דחוף ביותר.

[מן הראוי לקבל קבלה בל"נ גם מי שנאלץ להחזיק טלפון בזמן מסוים, אבל עכ"פ לא מרימים טלפונים בתוך הבית מדרש כלל, וגם בדבר נחוץ ביותר לצאת החוצה, הדברים פשוטים, ולפני כמה שנים לא היה מי שחולם על כזה דבר, ראוי לקבל הדברים בצורה מוחלטת, ובלי מקום להוראת היתר לומר שהקימה מהמקום תגרום שהדבר יפריע ללימוד, וחוסך בכך זמן הרבה, לקום ללכת ולחזור, ועוד, או שאין אף אחד בבית המדרש וכיוצא בזה, - טלפונים הם מחוץ לתחום בית המדרש, ויהיה מכך תועלת כי ימחיש לעצמו, שהדיבור הזה הוא דיבור של דברים בטלים, ולא דיבורים המזדמנים תוך כדי לימוד, גם הפונים אליו ידעו שהדבר טירחה בשבילו ולא יטלפנו לכל דבר פעוט, ועוד רווחים רבים, - כל שאר החשבונות של הפרעת הלימוד וכיוצא בזה הם מעצת היצר].

הרב זללה"ה היה מצטט אדם אחד שאמר שהפירוש בהושענות "הושע נא נפש מבהלה, - יש לכוין על הפלאפון.

- עד כאן -

התמדה

וכן בכל נסיונות האדם - אחרי שהוא נכנס להרגל הוא כבר לא בנסיון.

ומן השמים דורשים ממנו שיהיה בכל התחומים כך, שומעים אנשים שאומרים איך הוא מתמיד - איך ההוא לומד, ולמה אני לא ככה, התשובה היא שאותו אחד חצי שנה ניתק את עצמו מכל החידושים והידועות, ואצלו זה כבר לא בגדר נסיון, בהתחלה מנסים את האדם, נו, עוד לא שמעת?, ולמה אתה לא מגיב?, אבל אחרי שתקופה הוא ככה, נגמר הנסיון.

אמנם נכון שבהתחלה קשה, אבל תובעים ממנו תלחם תקופה, ואחר כך תהיה מנותק, כבר לא תדע, כבר לא תבין את הבדיחה, **זה הדרישה שדורשים מהאדם - להרגיל עצמו!**

דברים בטלים

וכיוצא בזה כל אחד בתחום שלו בנסיון שלו.

וכן בענין הדברים בטלים "הנסיון הגדול", ולא מדברים על דיבורים אסורים, אלא סתם כך הרצון להרגיש "בעניינים", אבל הדיבורים הללו והסוגיא לא הולכים ביחד, **חייבים לנתק**, אם רוצים להגיע לידיעת הסוגיא חייבים להתנתק, הצינון של הדברים בטלים, יש כאלה שמזיק להם יותר, ויש כאלה שפחות, **אבל אין מי שזה לא מזיק לו.**

התביעה היא לצאת מההרגל!

סיכום הדברים

בבואינו לקיים את מצות התשובה, יש לחלק בין הדברים שנכשלו בהם ואין עתידין כל כך ליכשל בהם שוב, ולהחליט שחוזרים בתשובה, ורואים כיצד לגדור שלא יחזור על עצמו ונפטרים מהם לגמרי.

אותם עבירות שנגרמות מתוך הרגלים לא טובים, כמו למשל הרגל ההפסקות באמצע הלימוד, וביטול תורה ועוד ועוד, בגלל שמתרגלים להחזיק טלפון נייד, צריך לחשוב כיצד ניתן לצאת מההרגלים הללו, וכן כל כיוצא בזה.

כיצד מקבלים סיעתא דשמיא לינצל מעבירה

ירושלמי סוף"ק דקדושין רבי ירמיה בשם רבי שמואל בן רבי יצחק אדם שומר את עצמו מן העבירה פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא משמרו, מ"ט הן כל אלה יפעל א' פעמים שלש עם גבר, אמר רבי זעירא ובלחוד דלא יתוב ליה, והחוט המשולש לא לעולם ינתק אין כתיב כאן, אלא לא במהרה ינתק, אין אטרכת עלוי מיפסק הוא, מבואר כאן שאם אדם מתאמץ ושומר עצמו ג"פ מן העבירה שומרים עליו מן השמים, אבל אין הבטחה שלא יוכל לפרוץ השמירה בכח, דכתיב והחוט המשולש לא במהרה ינתק, אבל אם ימתח בכח ינתק, וזהו שאמרו דלא כתיב לא לעולם ינתק שאם תכביד עליו ינתק.

למדנו כאן עצה לסייעתא דשמיא איך להנצל מן העבירה, אבל עדיין קשה דרבים עשו כן וחזרו ונכשלו, ונראה דיש עבירות שגם בזמן שהאדם משמר עצמו מהן אינו מנותק

❧   ❧   ❧

יב לחדד את מטרתנו בעולם

המסילת ישרים מתחיל את ספרו, "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל מה שהוא עמל כל ימי חייו".

הפרק הראשון במס"י עוסק בכך שאדם צריך לחדד לעצמו מה עיקר התכלית שלו פה, ובשביל מה הוא חי פה, שיחדד לעצמו את הדברים שכולם יודעים, [וכמו שהוא כותב בהקדמת הספר שהקורא בספר כמעט שלא ימצא בו שום דבר חדוש ורוב דבריו הם דברים שרוב בני אדם יודעים אותם ולא מסופקים בהם כלל, אלא שההעלם מצוי מאד והשכחה מרובה].

המס"י מביא הוכחות מהמציאות של האדם בשביל מה הוא מגיע לעולם הזה, ולפ"ז יעשה חשבון מתי הוא מפסיד ומתי הוא מרויח.

כל רגע שעובר, יורד מחשבון החיים

פעם אמר הרב זללה"ה שאם היה מגיע נביא לאדם ואומר בעוד מאתים שנה תמות, הוא כבר היה מרגיש מוגבל, כי בכל רגע ירד לו רגע מהחשבון שהוקדש לחייו, והרי אם נאמר לבן אדם כמה אתה חושב שתחיה? שבעים שנה? מאה שנה? עד מאה ועשרים שנה, יותר מזה אף אחד לא מברך אותה, ובכל זאת הוא מתנהג כאילו יש לו את כל הזמן שבעולם, ולמה כשיבא אליו נביא ויגיד לו בגיל מאה שלושים אתה כבר לא תחיה הוא כבר ירגיש מוגבל.

האדם מתהלך עם הרגשה שאין הגבלה, אמנם הוא מחדד לעצמו בשכלו שלא מסתבר שהוא יחיה יותר, וכו' וכו', אבל הוא מרגיש שתמיד יהיה זמן ותמיד הוא יוכל להסתדר, וזה מכחו של יצר.

הרמב"ן בהקדמה לתורת האדם מדבר על דברי הפילוסופים, האם צריך להצטער בעולם או לשמוח, והוא מסביר שעיקר מה שבוכים כשאדם נפטר, אף כשנפטר זקן, משום שהאדם נברא לחיות לעולם, וכל המיתה שלו זה מהחטא, המיתה הזו היא צרה שאירעה לאדם, ולא שבאמת היה צריך להיות כך, ואם כן בוכים על ההפסד שקרה לנו במציאות שלנו בעולם.

בדרך דרוש אפשר לומר שלכן אדם מרגיש שהוא יחיה לעולם, לפי שבאמת תחילת בריאתו כך היא, אבל לא צריך להגיע להסברים כי היצר הרע פועל כך כדי להרגיע את האדם.

והאדם, מסתובב עם הרגשה שתמיד אפשר, הוא יודע אמנם שאם הוא ישאל את כל מי שעבר את העולם, הוא יגיד, כן, כשהייתי צעיר חשבתי שכשאני יהיה אברך זה יהיה, וכשהייתי אברך חשבתי כך, וכך נוסעים החיים ופתאום הוא מוצא את עצמו אחריהם...

האדם לא שם לב שהשנים שלו עוברות הוא דוחה מיום ליום, ממתין שיסתדרו הטרדות, שיסתדר הפרנסה והדירה ו... והוא כבר רחוק, אבל אף אחד לא מרגיש את זה...

וכמו שבכל הנהגת הבריאה הזמנים הקטנים רודפים אחד את השני עד שפתאום מוצאים שינוי גדול, וכמו שבחורף, היום נהיה קצר כל יום בחצי דקה, ופתאום מוצאים הבדל גדול...

השאננות אינה מובנת בלי יצר הרע

עכ"פ האמת כבר ידועה, השאננות אינה מובנת, אי אפשר להבין את הרגיעה הזו בלי יצר הרע, ובאמת שבלי יצר הרע אנחנו לא יכולים להבין את עצמנו, אנחנו כבר רואים שהשנים עוברות, אנחנו יודעים שהכל נמצא בכמה שנים האלו שהאדם קובע את כל עתידו, כמעט אף אחד לא מתחיל בגיל מבוגר, יודעים הכל, ולא שמים לב לתפוס את ה"בינתיים".

המשל לזה שרואים שהכל זה יצר הרע, זה מהיצר הרע בעצמו, כשהשטן שומע קול שופר, הוא בהיל ולא בהיל, מי יודע אולי עכשיו זה הגאולה, ובאמת כל שנה ושנה זהו דיון מחדש, זה דבר שיכול להיות מיד, וצריך להיות בקרוב, וודאי יהיה, וכמו שהרמב"ן אומר שלא מוזכר בגאולה האחרונה תנאי דוקא אם יהיה תשובה, יש הבטחה גמורה שיהיה כך, והשטן יודע שזה ודאי יהיה, וכשהוא שומע קול שופר הוא מזדעזע, כי אין לו יצר הרע.

אם יגידו לאדם שהמשיח מגיע בעוד חמש שנים, ביום פלוני ופלוני, הוא כבר יתפוס את עצמו, אם רק חמש שנים נשאר הוא ינסה כבר לתפוס, **והרי המשיח כבר ודאי בדרך**, כמו שאמרו שהרי יש כל כך הרבה הבטחות לימות המשיח, שזה כבר חייב להיות אין כבר למתי לחכות.

החפץ חיים היה דופק על השולחן והיה מזכיר את הנבואה "**ופתאום יבא**", לא יהיו הכנות לפני המשיח להגיד שהוא מגיע, מובא מהגר"ח מולאזין שאמר כך יהיה ביאת המשיח, אני יושב בחדר, והרבנית נכנסת ואומרת חיים שמעת המשיח הגיע, - **לא יהיו הקדמות**.

האדם אינו יכול לחשוב כשיתקרב ביאת משיח הוא יתפוס את עצמו, אין זמן כזה, פתאום יבא, זה דבר שיכול להיות מיד, וודאי יהיה, וצריך להיות בקרוב, ולא יהיו הכנות.

האמת היא שגם בלי ביאת המשיח אי אפשר לעמוד בשאננות, כל אחד נידון בראש השנה הזה לכל מה שיהיה ממנו לכל החיים שלו האדם חושב שהדין הוא לשנה, וחושב ש"איך שהוא" יסתדר עם שהנה הזאת, אבל האדם נידון בראש השנה לכל החיים שלו בזה ובבא, כל עתידו של האדם יקבע בראש השנה הזה, אמנם יהיה לו אפשרות לתקן גם בראש השנה הבא, אבל לתקן זה כבר ענין אחר.

הכל עשוי כגלגל, העולם מונהג שכל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו, וכל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו, בן אדם צריך יותר זכויות בשביל לשנות את המצב שלו מאשר בשביל לשמור על המצב הקיים, וזה דבר שנכון בכל דבר ובכל תחום, **אם קובעים לאדם בראש השנה הזה את העתיד שלו, יכול להיות שזה אחראי לכל החיים שלו**, לא לשנה אחת, הדברים הפרטיים יהיו שנה, אבל הגלגל של זה, איך שהוא

יסתובב ועד שהוא יתפוס את עצמו, הוא יגלה את עצמו אחרי שנה של ירידה, ו... לזה כבר צריך הרבה יותר ניסים, אסור לחשוב שזה רק שנה, ויש זמן לשנה הבאה.

בהתבוננות על חיי נצח, אין דקה מיותרת

חושבים שיש עוד זמן, הוא יתפוס את עצמו עוד מעט, אבל לא יתכן כזה מושג, **האדם בכמה שנים האלו שהוא חי פה, הוא צריך לסדר את כל החיי נצח שלו.** יש ווארט מהחפץ חיים על אדם אחד שתבעו אותו לאיזה ענין של צדקה והוא הביא הרבה קבלות שהוא כבר נתן הרבה צדקה, וטען כבר יצאתי ידי חובה ואיני נותן יותר, הח"ח אמר לו, אם כן גם כשתגיע לעולם העליון יכניסו אותך לגן עדן, ויגידו לך כבר יצאנו ידי חובה, אתה נמצא כאן בפניה...

אם אדם היה יודע כמה הוא צריך להכין לעצמו...

מובא בגמרא שאחד האמוראים נתן הרבה צדקה, ואמר יש לי דרך כזו ארוכה והצידה לדרך מעט, בן אדם צריך להשתמש בכל הזכויות שלו ובמצב שלו לחיי הנצח, וביחס לזה השבעים שנה שנמצאים כאן זה לא כלום... אם יעשה חשבון וינצל כל של רגע של כל יום בשביל הנצח שלו... זה כלום!!

אין טעם להמתין עד שיסתדר

אנו חיים ושוכחים לעצור ולתפוס את עצמו שלמעשה אני מפסיד את "כל" החיים שלי, אין שום רגע שאפשר לומר עליו "לא נורא" או "עד שיסתדר".

לפעמים אדם חושב נמתין עד שיסתדרו העניינים אבל אם אדם יבדוק לעצמו האם יש לי יום "נורמלי" בחיים, הוא יראה שאין כזה דבר, ואם הוא כבר חושב על איזה יום שהוא יום "כזה זה היום שהיה", כל יום יש לו את הפרעות שלו ואת הטרדות שלו, כך היה וכך יהיה, וכל זה עוד בלי הפרעות חיצוניות... אין יום שאפשר לומר עכשיו זה בסדר.

אם כן, אין כזה מושג לתכנן את העתיד, צריך לעצור ולדעת ש"זהו" קיבלנו ידיעה שזה נגמר בעוד זמן מסוים, זה חובת האדם בעולמו, קודם לחדד לעצמו בבירור, ולומר לעצמו שאם הוא מפסיד פה חודש חודשיים הוא כבר בבעיה, כי אחר כך זה כבר עבודה יותר גדולה.

כשאנחנו מסתכלים על האנשים שעברו את העולם אנחנו רואים שרק יחידים עברו אותו כראוי, האחרים לא עוברים את העולם לפי התוכנית שלהם, יש כאלו יותר גרוע או פחות גרוע, אבל תשע מאות תשעים ותשע עבר להם החיים לא לפי התכנית שלהם, אז למה נהיה אנחנו חכמים ונחשוב שאצלנו זה יסתדר, צריך לעצור לדעת, זהו, נגמר, השנה זה הסוף! עכשיו דנים את כל התכלית של הבן אדם.

הובטחנו שנוכל למשוך ביצר הרע

ההדרכה הראשונה של תשובה שאנחנו מוצאים, היא שהקדוש ברוך הוא דיבר עם קין, שם מתחילה ההדרכה הראשונה של תשובה, ואפשר לראות שם הרבה דברים, איך השטן עובד, ומה הקדוש ברוך הוא משיב לקין.

ויבא קין מפרי האדמה, יתכן שקין הביא ראשון, שהרי הוא כתוב בתורה ראשון, ואולי משום שהוא בכור הוא הקריב ראשון, והבל הביא גם הוא, וישע השם אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה, אמנם כתוב שקין הביא מהפסולת של פרי האדמה, אבל במדרש לא נראה שזה הסיבה שלא קיבלו אותו, אלא הוא לא היה ראוי שיקבלו את הקרבן שלו.

"ויחר לקין מאד ויפלו פניו" קין הצטער מאד שהקדוש ברוך הוא לא מקבל את הקרבן שלו, ויחר לקין הוא גם כועס, הוא חושב שהוא כן הגון, והוא גם מרגיש את הפחיתות הזו שהקדוש ברוך הוא לא מקבל את הקרבן שלו, ויפלו פניו, ומה הקדוש ברוך הוא אמר לו?.

ויאמר השם אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך, -לכאורה אינו מובן, וכי הוא לא צודק, בשלמא למה חרה לך אפשר להבין, אבל למה נפלו פניך, אינו מובן וכי אפשר

אחרת, והנה הקדוש ברוך הוא מסביר הלא אם תטיב שאת... ונראה שזה הסבר למה אינו צודק שנפלו פניו, ומבאר רש"י כתרגומו אם תטיב ימחלו לך ואם לא תקבל עונש.

אבל הדבר תמוה שואלים אותו למה חרה לך, הרי היה צריך לומר היטב חרה לי...

ומסביר הרמב"ן שהפריעה לו הפחיתות שלו מהבל, והקדוש ברוך הוא אמר לו הלא אם תיטיב "שאת", אם תיטיב אתה יכול להיות יותר גדול מהבל, למה אתה מתייאש ונפלו פניך, יש לך ברירה אתה יכול לגדול עוד יותר.

וזה לשון הרמב"ן "ועל דעתי אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך, כי אתה הבכור, וזה טעם למה חרה לך, כי בבשתו מאחיו נפלו פניו, ובקנאתו ממנו הרגו, והנה אמר לו למה חרה לך על אחיך ולמה נפלו פניך ממנו, הלא אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך, ואם לא תיטיב - לא עמו בלבד תבואך רעה, [אתה חושב שרק ביחס לאחיך, אם לא תיטיב גם בלי זה יהיה לך בעיות], כי לפתח ביתך חטאתך רובץ להכשילך בכל דרכיך, ואליך תשוקתו שהוא ישתוקק להיות דבק בך כל הימים, [היצר הרע לא קשור רק לאחיך, אם לא תיטיב אליך תשוקתו, "הוא ישתוקק להיות דבק בך כל הימים"], אבל אתה תמשול בו אם תחפץ, כי תיטיב דרכיך ותסירנו מעליך, הורוהו על התשובה שהיא נתונה בידו לשוב בכל עת שירצה ויסלח לו".

הקדוש ברוך הוא אמר לו אתה לא צריך להתייאש, יש לך עצה, אתה עוד יכול לעלות הדלת פתוחה ואתה עוד יכול לתקן ותדע לך שלפתח חטאת רובץ, יש כאן יצר הרע שעומד בפתח, אבל יש לך את הברירה אתה יכול למשול בו.

הגמרא אומרת ביומא נ"ב ב' ש"שאת" זה מהמקראות שאין להם הכרע, ולפי הרמב"ן זה מתיישב שפיר השם אומר לו הלא אם תיטיב שאת "ואם לא תיטיב" לפתח חטאת רובץ, ולפי הרמב"ן לא כתוב מה יהיה אם לא תיטיב, אלא זה דבר נפרד, שמספרים לו בראתי יצר הרע והוא לפתח חטאת, ואליך תשוקתו, זה לא תוצאה שאם לא תיטיב, ואפשר גם להסביר שזה המשך של אם לא תיטיב.

ולפ"ז מתפרש "שאת" לשני הצדדים, אם תיטיב "שאת", ו"שאת", אם לא תיטיב, דהיינו אם תיטיב תוכל לגדול יותר מהבל, ואם לא תיטיב העוון שלך יגדל [וכמו שיש במדרשים].

ועיקר הדברים שאמרו לו, אמנם בראתי יצר הרע בשביל להכשיל אותך, היצר הרע עומד ומנסה להכשיל אותו כמו שכתוב מצודה פרוסה על כל החיים, ואין פירושו שאם יבא לאיזה מקום הוא יכשל, אלא כל מקום הוא מצודה פרוסה, וצריך לברוח מהמצודה.

"ואליך תשוקתו", כל משאו ומתנו בכך, כל מה שיש לו זה רק איך להחטיא את האדם, לכאורה זה מלאך וזה בן אדם, מי יכול לעמוד כשמלאך מנסה להתמודד איתו, אבל "אתה תמשול בו" אתה יכול למשול בו.

היצר הרע מראה לאדם כאילו יש לו כח יותר ממנו

המדרש מביא משל על לפתח חטאת רובץ, על שודד שעומד בדרך מחוץ לעיר, וכולם פוחדים שהוא יהרוג אותם ומוסרים לו את כל ממונם, עד שאחרי כמה אנשים שמסרו לו את כל הכסף עבר שם אדם חכם והוא שם לב שאין לו כלל כלי זיין, והוא רק מאיים, אמנם הוא מבהיל ופוחדים ממנו אבל מי שרק מתבונן הוא רואה שהוא כלום.

בזה המדרש מביא משל על כל הדורות עד אברהם אבינו שהיצר הרע אמר להם... והם פחדו ממנו בא אברהם אבינו וראה שזה סך הכל שודד שפוף שעומד שם, היצר הרע נותן את ההרגשה שאבוד ! אבל באמת אין בו כח, ואין לו רשות להיות יותר חזק מהאדם, הבן אדם יותר חזק מהיצר הרע.

"לפתח חטאת רובץ ואליך תשוקתו ואתה תמשול בו", בראו את היצר הרע עם תשוקה להחטיא את הבן אדם זה מלאך שנתנו לו חשק רק להחטיא את הבן אדם, אבל אם אתה רוצה אתה תמשול בו.

הקדוש ברוך הוא אומר לבן אדם אני בורא לך משחית שכל משאו ומתנו בכך, כל מה שיש לו זה רק איך להחטיא את הבן אדם, לכאורה זה מלאך וזה בן אדם, ומי יכול להתמודד עם מלאך אבל "אתה תמשול בו"!!

יג התבוננות במעשה התשובה

שתי דברים שיש לנו להתבונן בבואנו לחזור בתשובה, א. שבשעה קלה יכול אדם להיפטר מרוב עוונותיו, ב. שלומדי התורה יש להם דין אחר, כל פעולה וכל רגע שלהם יש לו מחיר אחר.

להפנים היטב שיש בעולם כח שנקרא תשובה, והוא עוד קודם שנברא העולם, ושמה שכבר תוקן על ידי תשובה תוקן לגמרי, ושאין להמשיך עם הרגשה כאילו עוונותיו מרובים מלזכות להיות צדיק, כי ההרגשה הזו מכוחו של יצר היא לייאש את האדם, ויש בה גם איזה פגם באמונה כשאנו מאמין למה שקיבלנו מחז"ל בכח התשובה.

אמנם זהו דבר שאינו מובן איך על ידי כמה מילים מתוקנים כל החורבנות, ושהנפש תתוקן בשלימות, אבל כך המציאות.

יש לנו להבין, ולא להישאר בהרגשה של ילדים קטנים שאינם מבינים את רצונו של אביהם לראות בהצלחתם ובתיקונם, ושהכל הכל רק מאהבה רבה ומחמלה גדולה ויתירה, ושהקדוש ברוך הוא רוצה ומצפה שנבקש שיחזירנו בתשובה, בכל מצב שהוא, הקדוש ברוך הוא רוצה לעזור לנו יותר ממה שאנו רוצים לעזור לעצמינו, למרות כל העוולות שאדם עושה וחוזר עליהם שוב ושוב, מנסים שוב ושוב לעזור לו.

אם אדם מתבונן בענין ומחזק לעצמו את האמונה הזו, שהקדוש ברוך הוא רוצה למחול והבטיח שימחל, ומסייע לרוצים לשוב, ולא ביקש שיעשו דברים גדולים, רק שישב בינו לבין עצמו ויחליט שמה שהוא מצליח לעזוב הוא עוזב, ויאמין שביד הקדוש ברוך הוא הכל, הוא פעם אחת יבקש באמת, וזהו, כבר לא צריך יותר, כבר נמחל לו הכל, "לא אז משם עד שמוחלים לו".

אם יוריד מעצמו את הענווה שלא במקומה, כאילו הדרך לזכות לתשובה שלימה היא ארוכה, ויחזק בלבו שאכן לי יש את הכח לחדש ימי קדם, בכח התשובה, הרי יפטר מן הכל ברגע אחד.

ביצד עושים נחת רוח

והנה האדם העומד לבקש מהקדוש ברוך הוא, הוא בודאי רוצה להראות שהוא מעונין להיות מעתה עושה רצונו, ויש להתבונן במה יזכה האדם לעשות נחת רוח לפניו ולשוב בתשובה שלימה

ואמנם הדברים מבוארים שהדבר שעושה נחת רוח ליוצרו, הוא רק על ידי לימוד התורה, כמו שכתוב "ועושה נחת רוח ליוצרו", ומשמח את המקום.

ובנפש החיים שער ד' מאריך לבאר בדברים מפליאים מה אדם עושה בכל מילה של תורה, והרב זללה"ה היה מזרז להרגיל בקריאת הדברים של מעלות התורה בשער ד'.

וכן מובא מהגר"א שעיקר התשובה היא במה שיוכל לקבל על עצמו עול תורה, ובכתבי הגרי"ז מסלנט, הנהגות פרטיות מהגר"א וזה לשונו, "כל היראות והחומרות וכל הזהירויות אינו עומד ואינו כדאי לבטל מעול תורה אפילו רגע אחד".

"והתשובה המעולה היא גם כן עול תורה, דמתרגמינן בפסוק ונקח לא נקח, ונקח לדתייבין לאורייתא.

"וכל הגדרים וסייגים אינו כדאי רק לגדור ולעשות סייג לעמוד נגד עולם הזה להחליף על עול של תורה".

עוד שם בשם הגר"א "הפוך בה והפוך בה דכולה בה, פי' להפוך המידות בעול תורה, בה לראות ולידע מה לעשות, ובה בגבורות להתגבר על יצרו רק בכח עול תורה".

"וכלל הכל הוא עול תורה לברוח מביתו לבית מדרש דומה דודי לצבי, כי צריך להיות רץ כצבי לרוץ על הרי בשמים".

כשאדם יבא לשמים ויראה מה היה כח מילה אחת של תורה שלו...

בשביל להמחיש לעצמנו ניתן להתבונן מה היתה עבודת התפילה של הגר"ח מולאזין, ולשם משל בעלמא נזכיר דבר אחד מהכתוב בספר נפש החיים שמה שהוצרכו חסידים הראשונים לשהות שעה אחת לאחר התפילה, משום שצריכים את הזמן הזה כדי לרדת מהמקום הגבוה שהיו בו בשעת התפילה, עוד כתב שם בביאור

ד' שפתי תפתח, שבשעת התפילה צריך לבטל כל עניני הגוף, עד שמגיע לדרגת התנתקות גמורה מן העולם, ומגודל הדביקות של הנפש נעשה גופו כאילו הוא מת ורק הקדוש ברוך הוא פותח את שפתיו, נקל לנו לשער גודל מעלת תפילה אחת של הגר"ח.

ועם כל זה הוא אומר שהיה נותן את כל התפילות שלו בכל ימי חייו בשביל לזכות לדין אחד מחודש מן הגמרא, ועוד הביאו בשמו בשביל מיגו אחד שהיה יכול הרמאי לטעון, או נוסח אחר ברמב"ם.

לא מדובר כאן על דברים גדולים, חידוש אחד, טענה אחת, גירסא אחרת, לדעת להעריך...

החזון איש מזכיר דברי הגר"ח הללו ומבאר שבודאי אין מושג של מסחר בזכויות, ורק בא לבאר לנו זה לעומת זה, להסביר לנו לדעת איך למדוד את זה.

עוד כתב מרן החזון איש זללה"ה שכח ההצלה של אנשים משמד הוא רק על ידי לומדי התורה שעל ידם משתפך רוח טהרה בעולם, זכות לימוד התורה היא למעלה למעלה מכל הזכויות שבעולם, וזו הנחת רוח היותר גדולה.

וזכורני מכתב הרב זללה"ה מלפני חמישים שנה, כאשר עסקנים העוסקים בקירוב שלחו מכתב שהיה בו פגיעה באברך ת"ח צעיר, הרב זללה"ה קרע את המכתב וצירף אליו מכתב בכתב ידו, וז"ל "המכתב הקרוע בזה לגזרים קרע גם את לבבי,... והם אינם יודעים שיום אחד ש... יושב ועוסק בתורה שוה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאלף פעולות הצלה". - הרב זללה"ה היה מהיחידים שעסקו בימים ההם בפעולות הצלה, ומכתב זה ללמד בא, שלמרות מסירותו הגדולה לפעולות הצלה כידוע, עדיין יום אחד של עסק התורה שווה יותר מאלף שכאלו.

להתבונן על זמנים שאינם מנוצלים

אם באים אנו לקיים את הדברים הנ"ל, ולעשות נחת רוח ליוצרנו, ולקבל על עצמינו עול תורה עלינו להתבונן לעצמינו על כל אותם זמנים שאינם מנוצלים כראוי, כיצד ניתן לנצלם באופן היותר מושלם.

★ להשקיע יותר ברציפות במהלך היום, שהרציפות היא עיקר כח התורה, שיהיו הסדרים ארוכים יותר, ולחבר סדרים זה לזה.

★ להשקיע יותר במניעת דברים בטלים, אין שום דבר שמצדיק לדבר, וכפי שהובא מדברי ביאור הגר"א למשלי שמכל דבר שאדם עושה נברא מלאך שתפקידו לגרום שישתוקק לעשות זאת שוב, ולכן בדברים בטלים יש יצר יותר גדול משום שלפי חומרת הדבר כך גודל כוחו של המלאך, ומובא בכתר ראש שתלמיד של הגר"ח מולאזין שאל אותו מהו גדר האיסור של דברים בטלים, וביקש שיאמר לו רק את ההכרחי מעיקר הדין ולא חומרות, ולא מצא לו היתר חוץ מהמעט המוכרח לפרנסה. - אין שום היתר גם לא לדבר מצוה, גם לא דיבורי השקפה, עוד רגע אחד שילמד שוה יותר מכל, ויועיל ויתקן כל הצריך תיקון יותר מכל הדיבורים, מי שרוצה לעזור לדור לתקן, ידע נאמנה שרק על ידי עסק התורה יביא את אור האמת לעולם, ולא על ידי פעילות והסברים וכיוצא בזה. - הקושי להמנע מדברים בטלים אפשר למנוע אותו אם מתנתק מלהיות מעורב בעניינים, שאז מונע מעצמו את החשק המיותר להשלים עוד ועוד ידיעה, ועד כמה שניתן למנוע זאת כך גם התביעה גדולה יותר.

★ לנצל את ימי שישי ושבת, למצוא כל אחד את הנוסחה כיצד יהיו אלו אצלו ימים של תורה, - הכלל הוא לתפוס מה ששייך לתפוס, גם מי שמוכרח להתעסק יותר, יתפוס מה שיכול תחילה לצורך הלימוד, אם שעה או שעתיים לאחר התפילה או יותר מזה, ורק בדרך זו יצליח להציל את הימים הללו, וגם תהיה לו ס"ד לצמצם בשאר העניינים בזמן קצר, - לעומת זאת המחשבה שנגמור מהר ואחר כך נוכל ללמוד, הנסיון מוכיח שסופה כשלון, אל תאמר לכשאפנה אשנה.

★ לנצל את הזמן בלילות, גם הזמן המיועד לשינה אינו הפקר, כי הכל בסופו של דבר על חשבון הלימוד, והוא נרדם בסדר או שאינו מרוכז, ואדרכה לפעמים הבטלה בלילה גרועה מהבטלה ביום, שדברים לוקחים בלילה זמן רב, מתוך הרגשה שהזמן הזה הוא זמן רשות, מה שביום יעשה בחצי שעה עלול לקחת בלילה שעתיים ויותר... ביום יש את הלחץ לגמור ולרוץ לכולל ואילו הלילה נדמה כזמן הפקר...

★ לימוד משניות בעל פה, על ידי לימוד המשניות יכולים לנצל זמנים רבים שלא היו מנוצלים, וכל רגע ורגע שאדם לומד ערכו לאין שיעור, וצריך לחדד זאת כראוי שגם

בתוך זמן רב של בטלה, אם נזכר רגע אחד לומר משנה אחת, כבר זכה לעשות את הדבר הגדול ביותר.

ויש לזכור שכל קושי שהתגבר עליו לצורך לימוד התורה הרי זה בכלל יגיעת התורה, בין אי נעימות או כל סוג של קושי, וגם על זה נאמר יגיעת ומצאת תאמין, שהקושי הזה כשלעצמו יקרב אותו להגיע לתכלית ידיעת התורה, וכמו שנתבאר במקו"א מדברי הגמרא במנחות ועוד, ובכלל זה כל סוגי הקשיים וחוסר נעימות.

יד לחדד את ההבנה

כוחו של היצר לייאש את האדם כאילו בין כה הכל אבוד, אני ממילא מלא בעבירות, אבל צריך להתבונן במחשבה אמיתית, שמבקשים סליחה מהקדוש ברוך הוא והכל נמחק כלא היה, כי עמך הסליחה למען תוורא, הרמב"ן בהקדמה לחומש דברים מבאר שהסליחה מאת הקדוש ברוך הוא עזר וסיוע לבני אדם בעבודתו יתברך, כשאדם יודע שברגע אחד הוא יכול למחוק את הכל, זה מחזק אותו להתעשת מחדש ולהשקיע.

אבל גם בזה צריך להשקיע ולחדד את ההבנה של מה שכבר יודעים, כן, אני אהוב לפני הקדוש ברוך הוא, והוא מצפה למעני שאתקן הכל, ולכן ברא את כח התשובה, ועתה אני עומד לבקש מחילה ממי שרוצה לסלוח ובידו לסלוח, ומצפה ממני רק להיות אמיתי לבקש באמת, כענין שכתוב קרוב ד' „לכל קוראיו" לכל אשר יקראוהו „באמת", וכתוב בזוהר לית כאן וא"ו דכולהו חד, וביאר הרב זללה"ה שבכל אשרי כתוב אות ו' בחצי השני של הפסוק, וכאן לא כתוב ו' כי זה המשך אחד לכל קוראיו, ובתנאי שיקראוהו באמת, אין כאן תנאי של צדיק וחסיד, רק „לכל קוראיו" אשר יקראוהו באמת.

"להרגיש" את הדין

כח ההרגל מקלקל את רגש חרדת הדין, מתרגלים שיש מושג של ראש השנה ואומרים סליחות, ואחרי זה הימים עוברים, כך זה חוזר על עצמו מידי שנה בשנה, נכנסים להרגל, אמנם מתפללים ומשתדלים, אבל לא מתבלבלים ויוצאים מדעתם מרוב פחד, לא מספיק "מרגישים" מה שהעולם עובר בימים אלו, לא מספיק מרגישים את ההזדמנות.

עלינו ללמוד מהשטן שההרגל הזה הוא כח היצר, מי שאין לו יצר הרע איננו נכנס להרגל, מי שרואה מה באמת נעשה בשמים יודע להרגיש שבכל רגע ורגע עלול הכל להשתנות מן הקצה אל הקצה, הנה מבואר בראש השנה ט"ז ב' אמר רבי יצחק למה תוקעין בראש השנה כו' למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן, וכתבו בתו' ד"ה כדי לערבב את השטן, וז"ל, פירש בערוך [כדאיתא] בירושלמי בלע המות לנצח וכתב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, כד שמע קל שיפורה זימנא חדא בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורה דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע, ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא, ע"כ.

השטן שומע את קול השופר פעם אחת הוא נבהל קצת, "בהיל ולא בהיל", וכששומע פעם שניה, הוא כבר מאוד נבהל, הוא בטוח שזה כבר הקול של ה"שופר גדול", והגיע הזמן של ובילע המות לנצח, הגיע זמנו ליאבד מן העולם, והוא נבהל ומתערבב ולא יכול לקטרג, ממה הוא נבהל כל כך, הרי השטן כבר נמצא בעולם חמשת אלפים ושבע מאות ושמונים שנה, ומתוכם כמה אלפי שנים שתוקעים בשופר, הרי הוא רגיל שכך בכל שנה תוקעים, אם כך למה הוא לא התרגל, רואים כאן שמי שיודע את האמת ואין לו יצר הרע, איננו יכול להתרגל, הנה מי שיודע את האמת שהדברים הללו ודאי יהיו, ושאין רגע מוחלט שלא יהיו, ושכל שנה מחדש נוספים סיכויים בזכות התורה והמצוות והייסורים, ממילא הפחד הוא תמיד, ואילו אנו כבר התרגלנו, עלינו ללמוד מהיצר הרע שלא שייך להתרגל.

הנה טבע בני אדם להתייחס למנהגו של עולם כמסלול החיים, וגם כשח"ו רואים שיש אסונות וצרות, זהו נכנס בהרגל, וכמו שאמרו בגמרא קי"ד ב' שאנשים סומכים על דאמרי אינשי שהיתה מגיפה שבע שנים ואף אחד לא מת קודם זמנו.

אמנם עולם כמנהגו נוהג אבל יש לכל אחד ואחד את חשבונו הפרטי, כל אחד נידון בפני עצמו ולא מועיל לו מצב העולם באופן כללי, לא מועיל לו מה שכלל העולם נברא באופן שיוכל להתקיים.

עיקר דאגתינו לעולם הבא

הנה עיקר משאת נפשינו איננה העולם הזה, אנו נמצאים כאן בפרוודור, ועיקר שאיפתנו להגיע לטרקלין נקיים, ובזה כל אחד מבין שלא שייך שום מושג של הרגל, וכמו שיתבאר.

גם מי שההרגל מטעה אותו שמסתמא יעבור את הדין וימשיך להתקיים בעולם, הרי עדיין הוא רחוק מאד מלדעת את מצבו בתכלית שלו בעולם, - העולם הבא, והנה על מנת לחדד לעצמינו עד כמה האדם צריך להיות חרד כלפי מצבו בעולם העליון האם הוא צדיק או רשע, עד כמה דין של מעלה צריך הרבה יותר מליצי יושר, כלפי דין קיומנו בעולם הזה, הנה בשבת ל"ב א' ת"ר מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין, אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט, חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולר, עלה למיטה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרדום לידון, שכל העולה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול, ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים, ואפילו **תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול**, שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת וגו' רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר **אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול**, שנאמר מליץ אחד מני אלף, ע"כ. - הפרקליטים הגדולים הם המלאכים שנבראו מהמצוות, שמענו מכאן לדברי תנא קמא שבשביל להתקיים בעולם הזה מספיק שיש רק מלאך אחד שמליץ עליו לזכות אף כנגד אלף שמלמדין עליו חובה, ניצול, ור"א בריה"ג אומר אף יותר מכך שאפילו באותו המלאך של החובה אם יש אחוז אחד מאלף שמלמד עליו זכות הוא כבר ניצל, אם כן עלינו ללמוד שגם מי שיוצא זכאי בדינו לעניני העולם הזה, גם מי שלכאורה נראה שהנה עברו עליו כמה ראשי שנים והוא לכאורה הצליח לעבור את הדין ולהתקיים

בעולם, עדיין הוא רחוק מלדעת את מצבו בעולם הבא, שהרי בשביל להסתדר בעולם הזה מספיק אחד מאלף, אם יש לו אחד מאלף הוא מתקיים.

והדברים מבוארים גם בברכות י"ט א' ת"ר העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניו נשמטין אחד אחד וקורין אין המת מוטל לפניו הן יושבין וקורין והוא [האבל] יושב ודומם הם עומדים ומתפללין והוא עומד ומצדיק עליו את הדין ואומר רבון העולמים הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף יהי רצון מלפניך ד' א' שתגזור פרצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים, [ואמרו שם בגמרא שאין לומר כן משום לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן כו'], ודקדק הרב זללה"ה מדברי התנא דברייטא שסובר שאומרים ולא נפרעת ממני אחד מני אלף, וקבע כן כנוסח ברכה קבועה לכל אדם, דמבואר שהדבר נכון בכל אדם, שהיה ראוי ליפרע פי אלף ממה שפרעו ממנו, וזה מתיישב היטב עם הגמרא בשבת הנ"ל שכל עוד שהוא בזכות אחד מיני אלף הוא עוד מתקיים בעולם, גם אם כנגדן יש תשע מאות ותשעים ותשע עבירות ומקטרגים, [ואף שאמר אביי שלא לומר כן היינו משום אל יפתח אדם פיו לשטן אבל בעיקר הדבר היה ראוי שיאמרו כן].

ובירושלמי קידושין סוף פרק ראשון איתא כדברי הגמרא הנ"ל, והירושלמי מסיים, **הדא דאת אמר בעולם הזה אבל לעולם הבא רובו זכיות יורש גן עדן רובו עבירות יורש גיהנם וכו'.**

הפער בין לזכות בעולם הזה לבין לזכות לעולם הבא - בעולם הזה מספיק אחד מיני אלף, ולעולם הבא אינו זכאי עד שיהיה רובו זכיות, לגבי התכלית של האדם גם מי שכאילו יכול להכנס להרגל שהוא עובר בדין העולם הזה, אבל אין לו שום מושג לדעת מה מצבו בעיקר התכלית שלו בעולם בדין של מעלה, מה מצבו לעולם הבא.

בקלות אפשר לחסוך הרבה מאוד

וכאשר אנו שמים פנינו היאך נזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה לחיי העולם הבא, הנה ידוע עד כמה עמל ויסורים וצרות צריך האדם לסבול לאחר מותו בשביל לתקן

כל חטא וחטא וכל פגם כל שהוא, וכמו שכתב הגר"א באיגרתו, שאי אפשר לשער גודל היסורים והצרות בשביל דיבור אחד.

ולעומת זה אם נתבונן עד כמה קל כאן בעולם הזה להיפטר ולהתנקות אפילו מדברים חמורים, במעט מחשבה, במילה אחת, וכמה עגמת נפש היא למי שסובל צרות רבות ורעות ויודע שברגע אחד ובקלות היה יכול להמנע מכל זה, ומסופר על החפץ חיים איך היה ממחיש לעצמו איך דנים אותו בבית דין של מעלה, והיה מדבר לעצמו כל עניניו, ואחר כך מסכם שעלה דינו שהוא בגדר "בינוני", ואחר כך שמע קול שאומרים "הוא עדיין חי ואם כן שירוך לתקן, והתחיל לבכות בוידוי ותפילות.

מי שזוכה לעורר את עצמו, מי שזכה אפילו לשעה אחת של תשובה, הוא כבר מחק את כל מה שעשה, הכל כבר תוקן, ולעומת זה מי שזכה לזמן קצר להתנהג וללמוד טוב, את זה כבר אי אפשר לקלקל, יש לנו כאן הזדמנות בכל רגע ורגע לתקן לנצח נצחים, ואף אם לא נצליח להמשיך כך לעולם,

דבר נוסף שיש להתבונן, שאין לבחון את מצבו באופן כללי אלא בכל יום ובכל שעה בפרטות, ובאור החיים בפרשת ויחי הביא מהאר"י שכל יום שעובר כביכול מסתלק חלק מהאדם לבית עולמו, חלק מנשמתו כבר כנפטר מן העולם, שנשמתו של אדם מתחלקת לחלקים רבים, כל חלק הוא כנגד יום אחד, וכל יום שעובר מתנתק ממנו במידה מסויימת, ויום שזכה בו הרי הוא כאילו השלים חפצו בעולמו, וכאילו מת בצדקו, ואף אם יחטא אחר כך אינו קשור לאותו היום, ולעומת זה יום שחטא בו, אמנם גם הוא כמת ועולה למעלה, אלא שכח התשובה יכול לתקנו, וביאר שזה מב שכתוב בא בימים, שבא וימיו עמו, וכן ויקרבו ימי ישראל למות, שנתקבצו כל הימים יחד קודם הסתלקותו.

וז"ל האור החיים "... על פי מה שכתב איש אלהים קדוש ה"ה הר"י לוריא זצוק"ל ומצאת כי תדרשנו בס' קהלת יעקב, וז"ל ואמנם ידעת מהתחלקות הנשמות לכמה ניצוצות ובכל גלגול וגלגול באים קצת מהם, וכפי מספר הניצוצות של הצלם כך מספר ימי חייו, והימים שעושה בהם המצות נתקן ניצוץ אחד של הצלם ההוא כנגד היום ההוא, והיום שאין עושה בו מצוה נשאר פגום ניצוץ ההוא של הצלם ההוא כנגד היום ההוא, וכן על זה הדרך וכו', ע"כ".

**"ומה מאד האירה הקדמה זו עיני משכיל בכמה פרטי החקירות, ... ואין יציאת הניצוץ
בהחלט מוכרת מהנשמה אלא שנפרד מהכל ועודנו נסרך ונסבך בנפש, וזה מחסד א'
שכל ניצוץ שזכה ביומו הנה הוא רחוק מההפסד הגם שירשיע אדם אחריו, וניצוץ
אשר יעלה פגום הנה הוא יכול ליתקן על ידי תשובה ישוב הניצוץ ויתקן, גם זה מחסד
המתחסד הוא א' יתעלה שמו"¹⁰, עכ"ל.**

¹⁰ וז"ל בהמשך דבריו שם: גם האיר למול עינינו תשובת תרעומת גם בני אדם גם בני איש מה זאת עשה לנו אלקים מה נשתנו דורותינו מדורות הראשונים אשר שבעו חיים תשע מאות שנה ושלשים לאדם וכן בניו ובני בניו שמנה מאות ושבע מאות, ואנחנו המפליא בחיים לא יגיע למאה שנה, ועל פי ההקדמה הלז נחה דעת כל אדם, והמשל בזה למלך שחלק אבנים טובות הבאים מהמחצב לאומנים לתקנם בתכלית היופי וההכנה ולעשות להם משבצות זהב כדרך סגולות המלכים וגזר אומר כי האיש הזריז והמשתדל לעשות התיקון בכל ההשתדלות ובכל התיקון והיופי כאשר צוה המלך והיו לו האבנים הטובות לו לחלקו ונחלתו להשתעשע ולהתנאות בהם ונתן האבנים במספר הרבה מאוד לכל איש ואיש לא: נתן שלש מאות אלף ולא: שלש מאות וחמשים אלף הן חסר הן יתר וקבע להם הזמן אשר יספיק למלאכה יום אחד לכל אבן ואבן ובמלאת הימים ישלח המלך לקחת האבנים הטובות. ויהי כי שלמו ימי המלאכה פקד המלך אומניו העושים במלאכת האבנים והנה יחד אוספו והמציאו לפני המלך פקדונו ולא די שלא עשו בהם מלאכת התיקון והיופי אלא עוד להם קלקלו אותם ולכלכו אותם והחזירו כשהם מקולקלים וכעס המלך על הדבר והצית אש בכל העבדים ההמה ואת בניהם הקים תחתם ויראם את אשר פרץ באבותם פרץ עז"ה ויצום ויאזרם לבל עשות כמעשה אבות, וימלך לבלתי הרבות להם המלאכה והקיל מעליהם הדבר ויתן להם שלשים אלף עד ארבעים אלף וזה היה לבחירת ההטבה לעבדיו אולי יוכלו הכין גם לצד אמצעות היות פקודת המלך קרובה יתנו לב:

הן הנה הדברים הנאמרים במלך ישראל אלהי עולם ברוך הוא אשר חלק אבנים טובות הם הנשמות הנקראים אבנים יקרות, והוא סוד אומרו (מ"ט כ"ד) משם רועה אבן ישראל שבאמצעות הכלים וההכנה אשר הכין בדינו היא התורה ומצותיו יתברך להאיר אותם ולעשותם בתיקון אשר יאות עשות, על דרך אומרם ז"ל (זהר ח"א פב) כי באמצעות התעצמות האדם בעשות טוב וריחוק הרע על פי התורה יעשה לנשמתו מעלה עליונה ויאיר אורה מאור תורה ויכין לה כסא והוא בחינת המשבצות אשר כתבנו במשל, גם יקנה לה כתר מלכות. ולראשונים התחיל ה' להרבות להם המלאכה ונתן להם נשמות גדולות שבכל אחת יש בה חלקים רבים, והגביל לכל חלק מלאכתו יום א'. והוא סוד (שמות ט"ז ד') דבר יום ביומו כי הענף יקרא יום ונתן להם ימים רבים כנגד חלקים אשר בנפשותם, לאדם נתן יותר משלש מאות אלף חלקים שהם מספר ימיו תתק"ל וכשיעור זה הן חסר הן יתר לדורות ההמה, וכשקלקלו ופרץ ה' בהם פרץ ואת בניהם הקים תחתם נח ובניו משם והלאה הקיל ה' מתת רוב הטורח ההוא כדי שתהיה הפקידה קרובה ויתחלחלו האנשים מעת הפקידה, וכשראה כי לא יכלו לעמוד היה מחסר והולך להקל, והן היום בעונותינו ימי שנותינו בהם ע' שנה שהם בקירוב חמשה ועשרים אלף יום ורבים מבני עמינו לא עמדו בעבודה קלה כזו:

גם בזה הרוחנו מה שאנו רואים כי כשיזקין האדם תתמעט הבנתו ואפילו איש חכם לא יוכל לצאת ולבא במלחמתה של תורה ויתמעטו הרגשותיו הגם שאמרו ז"ל (סוף קנים) זקני תורה דעתם מתיישבת עליהם, דקדקו לומר מתישבת לשלול דעתם של זקני עם הארץ שמתטרפת ולעולם כח השכלי והתבוני יאפס. ולפי ההקדמה האיר ה' עין בדבר זה כי לצד שנשתלקו כל חלקי הנפש אין כח במועט הנשאר לעשות כשיעור הכל גם לא תעמיד הגוף ויכבד קצתו על קצתו לצד מיעוט המניק והזן שהיא הנפש וישוב כדעת קטן:

מעין דברים אלו נזכר גם בדברי הגר"ח מולאז'ין בנפש החיים ושם מבואר יותר מזה, שכאשר אדם עושה מצוה יש חלק מנשמתו שכבר נמצא באותו הזמן בגן עדן, באותו הרגע שאדם עשה מצוה נברא לו חלק בגן עדן כנגד מצוה זו והנשמה שלו כבר נמצאת שם עוד בחייו אלא שכאשר אדם חי איננו מרגיש זאת, וכן להיפך כשאדם עושה עבירה נברא לו חלק בגיהנם והנשמה שלו כבר שם אלא שאיננו מרגיש זאת עד שמת, תכלית החיים איננה רק בחשבון הסופי של סוף ימיו, תכלית החיים היא ב"רגע זה", לפי מעשיו ברגע זה נברא מיד עולמו.

פז

וכן עונש הגיהנם ענינו גם כן שהחטא עצמו הוא עונשו ... שכאשר האדם עושה אחת ממצות ד' אשר לא תעשנה הפגם והחורבן נרשם ח"ו תיכף למעלה בשרשו, ולעומת זה אמלאה החריבה הוא מקים ומגביר כחות וחיילי הטומאה והקליפות. הרחמן יתברך'ש יצילנו. ומשם ממשיך גם על עצמו רוח הטומאה שמלפפתו בעת עשיית העון ואחר עשותו הרוח טומאה מסתלק למקומו, והוא בחייו בגיהנם ממש המקיפו בעת עשיית החטא, רק שאינו מרגיש עדיין עד אחר פטירתו שנלכד אז ברשת אשר הכין הן כחות הטומאה והמזיקין שנבראו ממעשיו, ...

עוד ביאר שם הגר"ח ז"ל על פי דבריו מה שאמרו כל האומר הקדוש ברוך הוא ותרן יותרו חייו, וקשה למה לא אומרים שהקדוש ברוך הוא ותרן, הרי מידת הותרנות היא מידה טובה, אבל באמת המציאות כך היא שאין זה לא עונש שהקדוש ברוך הוא מעניש את האדם משום שהוא כועס עליו, אלא זו מציאות שהאדם ברא לעצמו את הגיהנם שהוא ברא את הקלקולים שהוא עשה, עכשיו שהוא מקבל את העונש לא שהקדוש ברוך הוא מעניש אותו זה מציאות שיצר גיהנם כזה, וממילא לא מספיק מה שהקדוש ברוך הוא יותר לו, שהרי מציאות העונש קיימת, ועל מנת שיתוקן הקדוש ברוך הוא צריך להרוג את המזיק שברא ולבנות ההריסות שהרס, זה לא ויתור, זו מתנה!.

וז"ל, ולכן אמרו רבותינו ז"ל ב"ק נ' א' כל האומר הקב"ה וותרן הוא יותרו חייו כו', וכ"ה בירושלמי פ"ה דשקלים ובב"ר פס"ז ובתנחומא פ' תשא ובש"ט תהלים, ולכאורה יפלא הלא אפילו אדם איש חסד מתנהג במדת ותרנות, אמנם הוא כמו שנתבאר לעיל שאינו על דרך העונש ונקימה חס ושלום, רק חטאים תרדף רעה, שהחטא עצמו הוא עונשו, כי מעת הבריאה קבע הוא יתברך'ש כל סדרי הנהגת העולמות שיהיו תלויים כפי התעוררות מעשה האדם הטובים ואם רעים ח"ו, שכל מעשיו ועניניו נרשמים מאליהם כל אחד במקורו ושרשו, והוא מוכרח לקבל דינו ע"י אותן כחות הטומאה שהגביר במעשיו, כפי ערך וענין הפגם, ובזה ממילא יתוקן הפגם של העולמות ושל נפשו, או

חיותן הוא רק מפגם החטא וההריסה שגרם בכחות והעולמות הקדושים, שמזה נמשך להם שפע חיות ונצוצי אור מועט דרך צנורות ארחות עקלקלות, כענין אמלאה החרבה וכיון שקיבל דינו על ידיהם חיל בלע ויקיאנו ונפסק חייתם ממילא וכלים מאליהם, וזהו הענין שהגיהנם נקרא עלוקה שהעלוקה מוצצה הדמים הרעים ומזה היא מתה תיכף כן הוא ענין הגיהנם כנ"ל, עכ"ל.

ע"י כח התשובה שמגעת עד שורשה העליון עולם התשובה עלמא דחירו ונהירו דכלא ומשם מתאצל ונשפע תוספת קדושה עליונה ואור מבהיק להתם ולכלות כל טומאה ולתקן העולמות כמקדם, וביתרון אור חדש מעולם התשובה המופיע עליהם, לזאת אין שייך ותרונות בזה, וזהו שאמרו באבות וכל מעשיך בספר נכתבים, היינו שמעצמן נכתבים ונרשמים למעלה, עכ"ל.

סיכום הדברים

זה שאנו נמצאים וקיימים כאן זה לא אומר את מצבנו "שם", הרי כאן אנו יכולים להתקיים אף בזכות האחד מאלף.

כל יום בפני עצמו וכל מעשה בפני עצמו, כל יום כבר נמצא במקומו, מכח אותו המעשה נברא באותו הרגע חלקו, מבלי שיהיה תלוי במה שיהיה בהמשך, החלק הזה שלו הוא נמצא במקומו בין לטוב ובין למוטב, ועדיין בידו לתקן את החלק הזה שכבר התרחק ממנו.

ועל ידי כח התשובה האדם זוכה לתקן מיד את מה שקלקל, ולפעמים זוכה לזה על ידי שזוכה ליסורים, שגם זו זכות גדולה, תחת היסורים הנוראים והצרות שצריך להתייסר למעלה בעבור כל חטא, הרי שכאן הכל בזול, וכל משהו נחשב ליסורים וכמו שאמרו בגמרא, על מי שהכניס את ידו לכיס להוציא מטבע ובטעות הוציא מטבע אחרת שזה כבר נחשב ליסורים.

וכח תשובה הוא בהחלטה בלבד, בעצם הדבר שמצטער ומקבל על עצמו, ומשתדל שלא לחזור, כבר תיקן את הפגם.

מי שעשה מצוה הוא כבר נמצא כעת בגן עדן.

לימוד התורה הוא יסוד הכל

ואם באים אנו לתקן הרי מבואר בדברי חז"ל בכל מקום שכל התיקונים הכל רק מכח תורה, כל הבריאה מצפה למילה של תורה, כל השפע מגיע לעולם על ידי התורה, והרבה לשונות בדברי חז"ל ובזוהר כמה שכל העולם יושב ומצפה לתורה, זה מה שמביא את כל החסד את כל הרחמים, את הכל! כך נברא העולם!.

אם היינו מתיחסים לתורה כמו שצריך, אם אברכים היו מתיחסים לתורה שלהם אחוז קטן ממה שהיא באמת, אין ספק שהתורה שלהם היתה נראית אחרת, אלא מאי כאן מגיעה מידת הענוה שמעכבת ואומרת שהכל נכון אבל התורה שלי לא כל כך חשובה, כל סגולות התורה נאמרו אמנם, אבל הלימוד שלי מה ערכו חשוב, וכמו שכתב מרן החזון איש זללה"ה שלמידה רעה יש ספרי מוסר, אבל מידה הטובה שלא במקומה אין מי שיתן לו מוסר, הוא "משנה כשלון", - אסור להשתמש ביצר הענוה.

הכל יודעים שהשאיפה הגדולה היא לימוד תורה לשמה, אבל לא מספיק מרגישים, ופעם אמר הרב זללה"ה שהלימוד שלומדים האברכים הוא המושג הנקרא "תורה לשמה", והוסיף אמנם זה לא הדרגה של הגר"ח מולאז'ין אבל זה נקרא לשמה, הם אינם מחפשים להגיע לאיזה ענין אישי, אלא רק לדעת באמת ולהבין, זהו הנקרא עוסק בתורה לשמה.

אם היו יודעים ומרגישים כמה הלימוד הזה מגן על כל העולמות, כמה כל העולם כולו כדאי הוא לו, וכמה הוא זוכה לדברים הרבה שמנה רבי מאיר במשנת כל העוסק בתורה לשמה עד ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, אזי היה גם מתקיים בו כל "העוסק", כבעל עסק שאינו מפסיק למכור, וכל מחשבותיו סביב העסק, אמנם כולם מכירים את הדברים, באופן כללי כולם יודעים, אבל לא חיים את זה.

אמנם יש דרגות בלימוד לשמה, אבל כל דרגה בלימוד לשמה נשגבה עד מאוד, בדומה לזה ראינו מי שכתב ששאל להרב זללה"ה "מה זה יראת שמים", והרב זללה"ה השיב: "ירא שמים הוא מי שלא מדליק אור בשבת", וסיים "אבל יש דרגות ביראת שמים, יש מי שלפני שאומר את שם ד' הוא רועד", ביאור הדברים, שבדאי גם מי שרק לא מדליק אור בשבת, הוא משום שהוא ירא שמים, שהרי מה עוצר אותו מלהדליק, רק משום שהוא ירא מהשם, אבל יש בזה דרגות יש מי שרק כאשר יש עבירה גדולה, רק כשזה

ממש מזעזע היראה שלו משפיעה עליו, ויש שכשמזכיר את ד', כך דרגות מעל דרגות, אבל הכל נמצא בתוך המושג הנעלה של "יראת שמים".

צריך "לחיות" את הדברים הללו, יש לדעת ויש לחיות, אמנם יודעים את הידיעות אבל לחיות זה מושג אחר, אדם יבוא לעולם העליון יהיה לו תרתי גיהנם, האומנם כל צבא מרום עמדו וחילו לי שאני יושב וילמד, האמנם באמת הקדוש ברוך הוא ציפה מתי אני יעשה את הד' אמות של הלכה, הרי אם הייתי יודע שזה ככה הייתי מאושר כל ימי, הייתי מרגיש חשוב ביותר, ולא מפסיק ללמוד לרגע, אבל לצערנו כשנמצאים כאן בעולם הזה לא מחשיבים את אשרינו, לא מתיחסים לזה מספיק, ואחר כך בעולם ההוא מצטערים שלא ידעו את הדבר הזה, תרתי גיהנם.

אבל זו האמת, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, זה הלימוד הזה שלנו, זה כל תכלית האדם בעולמו, והדברים מבוארים בדברי חז"ל בכל מקום.

ובזוהר על הפסוק ארץ אשר אשר ד' אלוך דורש אותה... למטר השמים תשתה מים, ביארו אין מים אלא תורה, על ידי עסק התורה טוב לכל העולם, ומי שמונע תורה מן הארץ מונע את הטובה מכל העולם, ושלימוד התורה משפיע על העולם יותר חזק מכל הקרבנות.

וביאר שם שהרי לכאורה עבודת ד' צריכה להיות בשמחה כמו שכתוב עבדו את ה' בשמחה, ואיך אדם שהוא עושה עבירה והוא חוטא ומתפלל בעצב, איך אפשר לו לעבוד את ה' בשמחה, ומבואר שם בזמן שהיה ביהמ"ק הכהן מתקן לו את השמחה והלוי את הרננה, הוא בעצב מביא קרבן והם מתקנים לו את זה, בזמן הזה שאין קרבנות מי ישלים לו את העבודה בשמחה, עסק התורה בשמחה הוא משלים לו, נכון, הוא עצוב על העבירות שעשה, אבל מי ישלים לו את העבדות את ה' בשמחה - עסק התורה בשמחה והתשבחות את הרננה, הכל מתנהל סביב התורה!.

אם יודעים נכון להעריך את מה שפועלים כשלומדים תורה, אם יודעים להבין שתורה היא הדבר הנעלה ביותר, אזי שמחים עם כל רגע של תורה הרבה מעבר לכל מצוה אחרת שמזדמנת לפניו.

דוד המלך בכל התהילים ובפרט בפרק קי"ט חוזר ואומר אני לומד אני לומד, הזכות שהוא אומר על עצמו זה שהוא עוסק בתורה, חצות לילה גו', העסק הוא תורה, בכל מקום כך מוזכר, והרב זללה"ה היה רגיל לומר בשם הגרי"ז מבריסק ז"ל על הפסוק חישבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, שדוד המלך גם לו היו מצוות וספיקות להיכן ללכת, ולבסוף תמיד אמר דבר ראשון נלך ללמוד, "די ערשטע זאך גיען לערנן", וזהו "חישבתי דרכי" חשבתי להיכן ראוי לילך עכשיו באיזה מצוה לעסוק, "ואשיבה רגלי אל עדותיך", הלכתי מיד ללמוד תורה.

וכשקוראים פרק קי"ט בתהילים, רואים עד כמה התחנן דוד המלך לידיעת והבנת התורה, ובמסורה איתא שאין בכל הפרק הזה שהוא מאה ושבעים ושש פסוקים שום פסוק שאין בו הזכרת התורה, "אמרתך" או "משפטיך", או "חוקיך", וכיוצא בזה, חוץ מפסוק אחד ערוב עבדך לטוב, [וג"ז י"ל שאין טוב אלא תורה, והתרגום מפרש ערוב מלשון והערב נא], - בכל הפרק הוא מתפלל ומבקש "הבינני" "למדני", ומובא ממהרי"ל שכשהיה אומר ספר תהילים על הסדר היה מדלג על פרק קי"ט כי את הפרק הזה היה אומר תמיד.

אבל המצב הוא שלא מתייחסים ללימוד התורה כמו שמתייחסים למה שמתעסקים במצוות אחרות שלכאורה יותר מרגשות, פחות מתרגשים מרגע של לימוד, כי זה הרי דבר מצוי דבר נמצא, זה לא דבר שצריך לטרוח ולחזר אחריו, ממילא פחות מרגישים הרגשה ייחודית.

אמנם כולם יודעים החשיבות וכולם רוצים ללמוד, לא באנו לדבר למי שלא רוצה ולא מעוניין, אלא למי שאכן יודע הכל אבל הוא לא חושב שכשהוא לומד שעה זו שעה חשובה כמו שהוא מצייר לעצמו שעה שהחזון איש לומד, אם אברך יפנים לעצמו "אני החזון איש", ודאי ששעה של החזון איש ערכה רב פי כמה וכמה משעה שלנו, ודאי שערך התורה משתנה בכל אחד לפי הדרגה שלו, אבל היות וערך התורה גדול ונשגב בכל אחד ואחד, אזי הלימוד הזה ראוי שנתייחס אליו כמו שמתייחסים לשעה של החזון איש, שכל העולם ממתין לשעה של לימוד שלנו, ומי שמתייחס ללימוד שלו בהערכה נכונה, משתנים אצלו כל סדרי העדיפויות, ונעשה חשוב בעיני עצמו ומתייחס להכל בעין אחרת, כמו שכתוב שתורה יותר מכל הקרבנות.

בבואינו לעשות תשובה, צריך לתת מחשבות איך להוסיף בלימוד התורה, וזה מה שיציל מכל הדברים ומכל מיני פורעניות, וכמו שאמרו בסנהדרין צ"ח ב' והתניא שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ומחילת העוונות מכח התורה כמו שאמרו ברכות ה' א' כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים מוחלין לו על כל עוונותיו, ובעבודה זרה ה' ב' בזמן שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים יצרן מסור בידן, ובראש השנה י"ח א' אביי אמר עוון בית עלי בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים, הכל מתחיל ונגמר בתורה!¹²

טז יפה שעה אחת של תשובה

שנינו באבות פ"ד מ"ז "הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", הנה אנו עומדים כעת לשעה אחת של תשובה, ויש להבין במה היא יפה יותר מכל חיי העולם הבא.

והנה הגר"ח מולאזין כותב שהיצר הרע מרחיק בנ"א מלחשוב על עולם הבא בראש השנה בטענה שגם עולם הזה הוא עולם וגם על זה יש לחשוב ולא רק על העולם

¹² התורה היא מעל הכל וכמו שהאריך הגר"ח מולאזין בנפש החיים שער ד', ודבר אחד של לימוד תורה הוא כנגד כל מצוות התורה, כמבואר בירושלמי, וכנגד זה עונש ביטולה, ועל אף שאין מרגישים את זה מספיק, זו המציאות, וכשאדם יבא לעולם העליון וישתומם מה היה כח של כל רגע שלו, לא ידע את נפשו, אבל הכל כבר מבואר ומפורש בדברי חז"ל ובמקראות, ואין שום מקום להשתמט מזה, ומן הראוי להרגיל לקרא בספר נפש החיים במעלות התורה שבשער ד', בכדי לעורר את ההכרה, מהו ערך של תלמוד תורה, וכן הרב זללה"ה היה מורה לצעירים לקרא נפש החיים שער ד'.

הבא, וכתב שאמנם זה נכון כלפי מי שיודע להעריך מהו עולם הזה, כמו שהביא בשם הגר"א ז"ל ששמע ממנו כמה פעמים "וכי מה העולם הבא חשוב ....¹³", ההזדמנות לעשות נחת

רוח להקדוש ברוך הוא היא רק בעולם הזה, ואילו בעולם הבא הכל כבר "לאחר מעשה", וממילא מובן שיפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה, יותר מכל חיי העולם הבא.

אמנם יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא יותר מכל חיי העולם הזה, אין לנו כלים לשער כלל מהי "שעה אחת" בעולם הבא, אבל כשנמצאים בעולם הבא, ויודעים להרגיש היטב מהו לעשות נחת רוח ליוצרו, כשנמצאים קרוב אזי כל חיי העולם הבא כל העונג הנצחי אינם חשובים לעומת רגע אחד של לזכות לעשות נחת רוח ליוצרו בעולם הזה, ואם כן מובן שיש להתפלל על עוד "רגע" בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא.

ובכתבי הרב זללה"ה משנת תש"ה "וזהו כוונת אמרם ז"ל יפה שעה אחת כו' כי היות האדם עושה רצון בוראו, שמחתו לאין ערוך, אחרי אשר קנה אהבתו יתברך, ולולי המצוות שצונו יתברך לא היה יכול האדם להתקיים מרוב תשוקת אהבתו, ואינו יודע לעשות רצונו, ואין תקלה ועיכוב בדרך האוהב לעשות רצון בוראו יתברך, כי שגבה אהבתו, וכל המכשולים לא יוכלו עצור נגדו, ומה ישמח כשנזדמנה לידו מצוה ובגיל יעשנה, או עבירה שתבוא לידו ויפרוש ממנה בשמחה עצומה".

¹³ וז"ל בדרשת מוהר"ח: ואמת הוא בלי ספק, שגם על עניני הגוף נדונים בראש השנה, אך מי הוא פתי אשר יערב לו לבו לבקש על עניני הגוף, נגד ספק אבדן נפשו ח"ו, שהיא כעת במבוכה גדולה, הלא ידמה האיש הלז לאיש אשר יעוררו אותו משנתו בנחיצה, ואומרים לו מהר המלט על נפשך, כי אחזה אש סביב בכל קירות הבית, והוא ישיב להם שאני צריך להמתין עוד, מחמת שכינה עוקצת אותי, ואני צריך לרדוף אחריה, להנקם ממנה ולהרגה, הלא לשוטה וחסר דעת יחשב האיש ההוא.

על כן מהראוי לכל איש הישראלי לשום עקרי בקשותיו באלה הימים הנוראים על נפשו העלובה שלא תאבד ח"ו, ובעוה"ר היצר מסמא את עיני המון עם, בשומו מענה ומשל בפיהם, לומר, שהעולם אומרים שגם עולם הזה הוא "עולם" וגם בעדו יש לחשב, ובאמת צדיקי עולם העובדים את ה' מאהבה בלא שום כונה, זולתי שרצונם לעבוד ה', להם נאה לומר כן, כאשר כן שמעתי כמה פעמים מפי קדשו של רבנו הגאון החסיד מו"ה אליהו מוילנא ז"ל נ"ע מה העולם הבא חשוב, ואין ערך ודוגמא כלל נגד שעה אחת בעולם הזה בעסק התורה והמצוה, מאחר שבעולם הבא אי אפשר לעבוד ה', אבל אנחנו שפלי הערך איך נדמה לעזוב חיי הנפש מפני חיי הגוף.

ופעם אחת שמע הרב זללה"ה מאחד שאומר על איזה אדם שנפטר שהוא כבר יהיה מליץ יושר עלינו, ואמר על זה "בעולם הזה אפשר להשפיע יותר מאשר כשנמצאים בעולם הבא", בעולם הבא אפשר רק להשתמש בזכויות הקיימות.

עלינו לנצל את הרגעים שיש לנו בעולם הזה, כי כל רגע של עשיית רצונו יתברך הוא כשלעצמו הדבר הגדול ביותר שאפשר לשאוף אליו, ואף יותר מכל חיי העולם הבא.

עוד נתבאר במשנה זו שתכלית האדם וחלקו בעולם הבא אינו נקבע בסוף ימיו, אלא כל שעה שמקיים חובתו בעולמו בונה בה את העולם הבא שלו, והגיע לתכלית הזמן הזה, והיינו יפה **שעה אחת** בתשובה ומעש"ט בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ולכן ישמח ויתחזק בכל תקופה שזכה להתעלות בה, כי חלקו של התקופה הזו מובטח בעולם הבא, ולא יגרע מחלק זה מה שבתקופות אחרות לא היה כן, ולפעמים תקופה אחת טובה גורמת להפכו לטוב כל ימיו, על ידי מצוה גוררת מצוה או בזכות המצוות שסיגל לעצמו והשפיע קדושה בכל העולם להרבות תורה ותשובה לאחרים, ביודעים ובלא יודעים.

עוד נתבאר כאן כנגד דרכו של היצר הרע שנותן הרגשה שכבר אבוד ואי אפשר לתקן קלקולים כאלו, וחוזר על עצמו כך בכל עת, ועלינו לשנן לעצמינו בפה מלא שכל זה מתחבולותיו וכבר הבטיחנו הקדוש ברוך הוא על התשובה ביד כל הנביאים, וזהו מה שאמרו יפה שעה אחת **בתשובה** ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, הרי שהפליגו במעשה התשובה כל כך, שאף על פי שאי אפשר לשנות המציאות את מה שעבר, ובידו רק להחליט בדעתו שמצטער על העבר ומקבל על העתיד, אפילו הכי יש בזה קורת רוח לפניו ית"ש, וזה בסוד תיקון התשובה שנבראה קודם העולם, ובכחה לתקן כל הקלקולים ולהשיבם לשלימותם כקודם החטא, ואם היינו משוכנעים באמת בכח התשובה בודאי היינו עושים הרבה יותר, רק תמיד מתלווה טמטום היצר הרע וטענותיו שלא שייך להגיע לזה רק בסיגופים גדולים ומהפיכות בכל החיים, ועלינו ללמוד מכל טענותיו שג"ז שקר, ולא אמרו כל הנביאים שיעשו סיגופים ותיקונים, רק אמרו קחו עמכם דברים ושובו אל ד' אמרו אליו וגו' ונשלמה פרים שפתינו ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו, והקדוש ברוך הוא משיב ארפא משובתכם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו, ונבכודנצאר הזהיר את נבוזראדן שלא יניח

לישראל לעמוד, שאם יתפללו ויחזרו בתשובה הקדוש ברוך הוא יחזירם מיד, ולכן לא הניחם לשבת עד נהרות בבל, הרי שכשהיצר הרע צריך את הדבר לעצמו, הוא יודע היטיב להזהר מהתשובה.

וכל מה שמצליחים להגיע לרגע אחד של הסכמה אמיתית לשינוי זוהי תשובה המתקנת את הכל, ואף אם חזר ונכשל, מכל מקום באותה שעה היה בדרגה של תשובה אמיתית.

